

tv-15naš TOVARIS

Št. 38
6. oktobra 1988
Leto XXVI
Cena izvida 700 din

Glasilo borcev narodnoosvobodilnega boja in rezervnih vojaških starešin Slovenije

Jubilej Kočevskega zbora odposlancev

Morda je 45. obletnica tega znamenitega dogodka, ki je pomenil rojstvo slovenske državnosti, potekla letos premalo poudarjeno. Razen nekako odmaknjene proslave v Kočevju, kjer je imel slavnostni govor predsednik SZDL Slovenije **Jože Smole**, ni bilo v javnosti o Zboru in njegovih zgodovinskih sporočilih kaj prida povedanega.

Jože Smole je opredelil Zbor kot »maksimalno možno uglašenost in skladnost celotnega narodovega življenja in hkrati kot tvoren del takšne skupne države, v kateri naj bo demokracija temelj socialističnega družbenega sistema; polna enakopravnost narodov ne glede na njihovo številčnost, jezik in kulturo pa naj bi bila pglavilna vsebina te demokracije«.

Poleg ustanovitve OF in odločitve za oboroženi boj je bil Zbor odposlancev slovenskega naroda, ki je trajal od 1. do 3. oktobra 1943, eno največjih dejanj slovenskega naroda v vsej njegovi zgodovini. Z njim sta bili dokončno oblikovani slovenska suverenost in državnost. Naš narod je s tem Zborom svobodno uporabil pravico o samoodločbi in se opredelil za enakopravno jugoslovansko skupnost. Tako so Slovenci uresničili stoletne težnje po svo-

bodi, tiste težnje, ki se jim v stari kraljevini Jugoslaviji, ko niso imeli niti svojega parlamenta, niso izpolnile. Kočevski odposlanci so potrdili sklep izvršilnega odbora OF o vstopu v Avnoj in izvolili med seboj 42 delegatov za zgodovinsko zasedanje v Jajcu. Odločeno je bilo, naj delegati sporoče v Avnoju stališče bojujočega se slovenskega naroda, da hoče ta narod predstavljati v Jugoslaviji »posebno federalno enoto, kjer bo sam svoj gospodar«.

Zdaj, po petinštiridesetih letih, se to stališče ni v ničemer spremenilo. Slej ko prej si Slovenci v jugoslovanski federaciji hočemo zagotavljati svobodo in neodvisnost. To posebej velja za rabo slovenskega jezika, saj narod brez svojega jezika ni več narod; tisti narod, katerega jezik je kakorkoli podrejen, je obsojen na izginotje.

Ti postulati stojijo. Nobena kriza ne more biti izgovor, je poudaril Jože Smole, da bi spreminjali avnojske temelje. Pri urejanju mednarodnih odnosov v socialistični, federativni, neuvrščeni Jugoslaviji – za kakršno se z vsem srcem zavzemamo – moramo vse probleme reševati s soglasjem, ne pa z večinskim preglasovanjem.

Prebivalci Kočevja pričakujejo prihod partizanskih enot dne 9. septembra 1943

Slovenski borci odločno podpirajo vodstvo SR Slovenije

V minulem tednu je vladala v naši republiki zelo razgibana politična aktivnost. Predvsem moramo poudariti, da se je skupščina SRS opredelila do mnogih vprašanj, ki so ključnega pomena za naš republiški razvoj, pa tudi za razvoj vse države in za odnose v naši mednarodni skupnosti. V skupščini in Predsedstvu SRS, v socialistični zvezi in nenazadnje v sindikalni, mladinski in borbški organizaciji se je energično

»Naša skupščina bo zagotovila, da ne bodo kršene ustavne določbe o rabi slovenskega jezika. Za zagotovitev tega ustavnega načela bo izkoristila vsa legitimna in ustavna sredstva. V interesu slovenskega naroda, zaradi enakopravnosti narodov v Jugoslaviji in zaradi spoštovanja temeljnih pravic pripadnikov naroda, kar vse je pogoj za razvoj odnosov v jugoslovanski federaciji, se uresničitvi tega načela ni mogoče odpovedati. To pa pomeni, da terjamo enako spoštovanje načel o rabi jezika za vse narode v Jugoslaviji.«

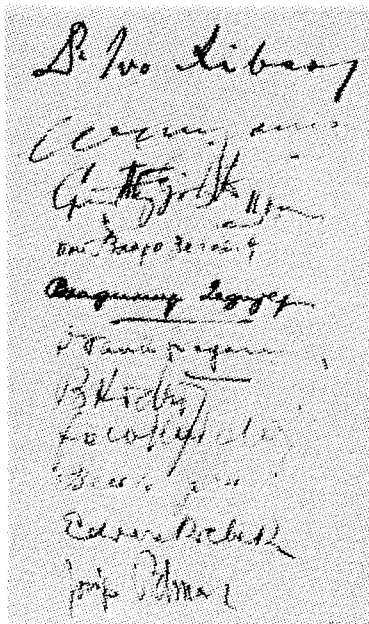
Znano je, da oblikovanje nove jugoslovanske ustave in republiških ustav zadeva ob težave prav zaradi nepopustljivosti in vseskozi pravičnih stališč slovenskih članov v centralni komisiji. Ti vztrajajo, da je pet ali šest predvidenih ustavnih členov za Slovenijo nesprejemljivih. Delo posebne skupščinske delegatske skupine, ki bo vsestransko raziskovala dogajanja ob »primeru četverice«, je torej mogoče videti kot nekakšen preskusni kamen tudi za razčiščevanje drugih načelnih ustavnih vprašanj. Tako smo občutili ob naslednjih Potrčevih besedah:

»Naša dolžnost in odgovornost je zagotoviti demokratične družbene odnose, nadzor javnosti in skupščine nad delovanjem slehernega organa v družbi in hkrati tudi zakonitost dela ter normalno delovanje vseh institucij sistema, funkcioniranje družbe in pravni red ter tudi odgovornost za javno besedo in javno pobudo, ki je opravičena le, če je oprta na dejstva in verodostojne dokaze za trditve, glede katerih terjajo javno oceno.«

Medtem ko je Miran Potrč posvetil največ pozornosti družbenim odnosom, pa je Janez Bohorič razčlenil družbenogospodarske razmere v naši republiki, še posebno glede na takoiimenovane majske ukrepe ZIS. Njegova globalna ocena je bila taka:

»Proizvodna gibanja v industriji so sicer za spoznanje ugodnejša, vendar léta bržčas ne bomo zaključili s pozitivno rastjo fizičnega obsega proizvodnje. Domače povpraševanje nazaduje, zlasti zaradi omejitev vseh vrst porabe. Inflacija še ni obvladana. Zaradi nadaljnega padca življenjske ravni se stopnjujejo socialni in drugi pritiski na izvajanje sedanjih ukrepov začrtane ekonomske politike.«

(nadaljevanje na 3. strani)

Delček iz obširnega seznama podpisov odposlancev na Zboru v Kočevju

uveljavljala zahteva, da se mora Slovenija na vseh ravneh, od ustavne razprave do izvajanja pragmatičnih gospodarskih ukrepov, brezkompromisno zavzeti za svojo narodno samobitnost in državno suverenost.

Skupščina: v ospredju ustavna in gospodarska vprašanja

Ker nam prostor ne dopušča, da bi celo v telegrafskem slogu ponazorili razsežno razpravo v skupščinskih zbiorih, se omejimo na nekaj bistvenih citatov iz izvajanja predsednika skupščine **Mirana Potrča** in podpredsednika izvršnega sveta **Janeza Bohoriča**.

Govoreč o uveljavljanju pravnega reda ter odgovornosti za javno besedo in javno pobudo – še posebej pa o razčiščevanju dvomov v zvezi z znanim procesom »proti četverici« – je Potrč med drugim dejal:

Poslanica ob tednu otroka 1988

Dragi otroci – vrstniki prihodnosti!

Pred vašim domom stoji vaš dan, vaš teden, vaše stoletje! Odprite vrata, odprite okna, odprite srce – naj vdre življenje v vas in vas napolni s polnostjo, da bo od vaše radosti svet popolnejši, da bo v njem manj laži in več čistosti. Kajti vedite: svet se z vami začneja, z vami obnavlja, z vami nadaljuje kot potok, ki teče iz večnosti v večnost. Vaše je, da bo ta vrelec čist, svež, živ, in da bo pljuskala iz vas vsenaokrog in vsepovsod sveta voda življenja.

Zato ne mislite, da je svet grob, grd, gol – res je, da je še slabši, še hujši, še bolj krut – a za vas je in mora biti svetel, sončen, svoboden, srečen. Samo takega sanjajte, samo takega iščite, samo takega terjajte, dokler ste tako majhnoveliki, da lahko zgrabite nemogoče!

Ne pustite odraslim, vsevednim pustežem in dolgočasnim čemernežem, da vam zastrejo luč, da vam vsilijo svojo resnico, da dirigirajo vaše pesmi! Raje osvetlite vi njihovo tavanje iz noči v noč.

Ostanite za zmeraj otroci, ki vidijo pravo resnico stvari, ki razgalijo golega kralja prevare, ki zrejo svoje ptice v zenitu, ki čutijo sonce v srcu in ga postavljajo v dom svojega bivanja in v mrč zgodovine. Bodite otroci, ki rastejo v upanje in ljubezen, hkrati pa tudi v zrelost, v luč in senco življenja. A ko se neha vaš dan, vaš teden, vaše stoletje, bodite in ostanite boljši od nas, vaših prednikov ali vrstnikov, da vas bodo po dobrem pomnili vaši in naši zanamci.

Tone Pavček

Z Janezom Winklerjem, članom predsedstva republiškega odbora Zveze združenj borcev NOV Slovenije

»Smo kot v loncu pod pritiskom in ne moremo ven«

Razlog za ta pogovor so misli in opozorila, ki ste jih izrekli na zadnji seji slovenskega borčevskega predsedstva – o naši vsestransko razburkani družbeni sedanjosti in o dogajanjih, ki nas težijo, vas, borce, pa celo navdajajo z veliko mero nejevolje in ogorčenja, saj si niste mogli misliti, da se bo družba, ki ste jo izbojevali, tako strašno izjalovila. In v to sega tudi moje prvo vprašanje: kako – kot pripadnik borčevskega rodu – občutite in vrednotite to našo razrvano sedanjost?

Winkler: Predvsem bi rad poudaril, da tega, kar mislim in izrekam jaz sam, ne želim posploševati. Ko smo, takratni petnajst, šestnajst, sedemnajst ali osemnajstletniki vstopili v narodnoosvobodilno gibanje, so nas gnala, če tako rečem, neke vrste komisarska stališča, gojili pa smo, lačni, kot smo bili, predvsem veliko željo, da se bomo po končani vojni lahko spet do sitega najedli. Naša vizija, predvsem nas, Primorcev, ki smo se še posebej zavzeto odzivali na socialne, nacionalne in druge krivice, s kakršnimi nas je tlačil italijanski fašizem, je bila odprava vseh mnogih človeških stisk. Sanjali smo o tem, da jih jutri ne bo več. Mladi na Primorskem smo boleče čutili omalovaževanje slovenskega jezika, ki ni imel svojega mesta v evropski kulturi. Vsak izmed nas je nosil v sebi to vizijo lepše, dobre, nove družbe, ki smo jo ustvarjali.

Nato pa je, po končanem boju, sledila realnost, ki je bila nekoliko drugačna od naših vnaprejšnjih predstav. Že res, da so bila tista leta kljub vsemu enkratna. Doživljali smo evforijo svobode – v delu, graditvi, ustvarjanju. Še naprej nas je navdajalo sovraštvo do vseh rušilnih dejanj v letih, ki so bila za nami, in naša vizija je žive-la ter se oblikovala dalje.

Moja generacija je ostala tej svoji viziji zvesta vse do-slej. Vendar spoznavam: zvesta ji je ostala predolgo, tudi še potem, ko se je vizija raz-drla. Naj poskusim to misel razčleniti: ta generacija je bila čustveno navezana na raz-meroma majhen krog borcev, ki so po osvoboditvi de-jansko prevzeli oblast, mi pa smo se šli poklicane, da brez pomislekov dajemo oporo in izražamo vse zaupa-nje nekdanjim sotovarišcem v boju. In smo brez velikih zadržkov verjeli, da nas pot še vedno pelje k uresničenju nekdanje vizije.

Zdaj pa se nam svet naše vizije podira. Na lepem smo se zavedli, da pomeni vztra-jati pri nekdanji viziji – sa-momor. Pomeni – ne prizna-ti nove, drugačne vizije, ki jo ima generacija, prihajajoča za nami.

Ima sedanja mlada gene-racija v svoji viziji res kaj bistveno drugačnega in drugega, v primerjavi z va-mi, seveda?

Winkler: Vsekakor ni obremenjena z vsem tistim, s čimer smo bili obremenje-ni v takratnem času mi. Njen položaj pa je podoben naše-mu: tudi ona je na tem, da ustvari pogoje za svojo vizi-jo, tako kot smo jih mi. In kar mi daje optimizem, za danes in za jutri, je v bistvu to, da raste generacija, ki raz-mišlja enako, kot je naša – tedaj mlada in polna ide-alov. Razmišlja namreč o po-dobnih vprašanjih. V seda-njem času vrst za kruh se bo-ri za drugačen socialni polo-žaj in za pravice, ki se kar naprej kršijo, kar sicer ni zgolj jugoslovanska posebnost – na način, ki ji je la-sten. Bori se za večjo mero demokracije, za večjo naro-dovo svobodo, zoper strah, ko nas zle sile znova pehajo v nekaj, o čemer borci prav dobro vemo, kaj pomeni. Ve-mo, kam pelje želja, da bi

nož in orožje reševalna med-nacionalne napetosti ali soci-alne razlike in krivice. Pri vsem tem ta strah ni nere-alen.

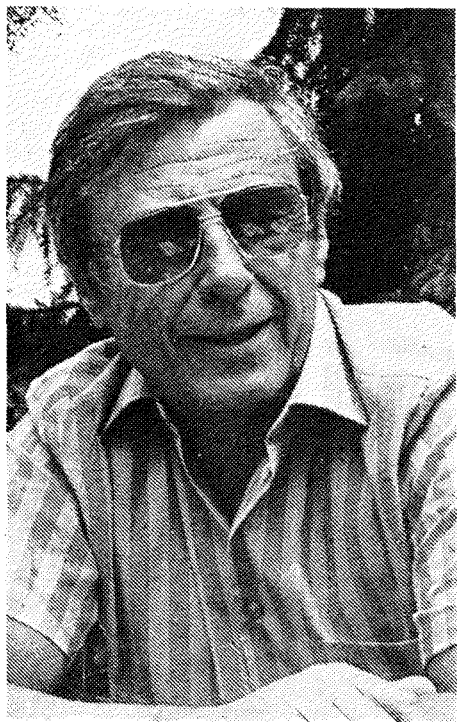
– Vi jih, če sklepam prav, razumete?

Winkler: Mislim si – kaj lahko ta generacija, ki se po-slavlja, naredi boljšega, kot da jih razume in jim pomaga.

Je bilo tisto, kar se je po končani vojni dogajalo vam, težje od tega danes?

Winkler: Nečesa ne bom nikoli doumel. Tistega namreč, kar se je dogajalo v času svobode. Ne vem, ali je oblast res nekaj tako prekle-tega, da se, gledano z današ-

mnoge krivice. Predvsem mlajši del partizanske gene-racije, ki ji sam pripadam (stari smo bili tja do osem-najstega leta – in pomenili velik del partizanščine), ni bil, trdim, ne da bi se hotel izmikati odgovornosti, nik-dar poklican, samo izjemo-ma vprašan, ko se je ustvar-jala oblast. Hočem povedati, da je vsakršno posploševa-nje krivde na vso generacijo krivično, še posebej spričo neizpodbitnega dejstva, da je ta moja generacija svoj dolg do domovine pošteno opravila, in sicer z najboljši-mi namerami, da bi ustvarila svet, ki bo za vse, ne samo za nas.

Janez Winkler

njimi očmi skozi prizmo člo-vekovih pravic, čez noč spre-meniš in začneš na grob na-čin, v imenu kdove kakšne solidarnosti oziroma potrje-vanja ideje, ki niti ni bila na-ša, temveč tuja, kršiti pravi-ce drugih. Mi smo se takrat na vsem lepem spopadli z našim dotedanjim največ-jim zaveznikom – kmetom, ki je iz dovčerašnjega zavez-nika nenadoma postal naj-večji sovražnik te družbe in s tem tudi naših sanj. Postal je ovira na naši poti in kon-trarevolucionar, tako da smo se nađenj spravili z vsemi to-povi, in to v času, ko smo že spoznali vse napake našega »velikega brata«. Nenadoma nam je postalo nerodno, da je poleg proletarca v našem narodnoosvobodilnem boju sodeloval tudi kmet. Takrat smo nekdanjega soborca na brutalen način razlastili.

Se šteje borci soodgo-vorne za vse, kar se zgodi-lo tedaj in kar se dogaja danes?

Winkler: Krivično se mi zdi, če doživlja – tudi spričo nerazumevanja s strani mlaj-ših – kritiko oziroma pečat krivde za vse nesreče današ-njega dne vsa moja generaci-ja kot tista, ki naj bi bila vla-dala in pripeljala družbo v razmere, kakršne so. A bom rekel: figo je vladala! Vladala je prek svojih dele-gatov. – Ali ni bilo vedno tako? Vladala pač, ker jim je dopuščala vse, kar so stori-li ... zavoljo tiste naše vizije, o kateri sem bil govoril. A je pri tem tudi sama doživljala

bodilno fronto in narodno-osvobodilni boj. Marsikaj je šlo v pozabo.

– In kje so, po vašem, razlogi za vse to?

Winkler: Pred kakim ted-nom sem peljal mlajše prija-telje na Vojsko, v tiskarno Slovenijo. Sam se vsakokrat na novo začudim, ko stopam vanjo ali v Franjo ali v Bazo 20 ter v druge kraje tedanjih dni, kako je bilo vse to mo-goče. Enako so se spraševali mladi ljudje, ki so prišli v ti-skarno na Vojskem prvič. V njej so natisnili po štiri do pet tisoč izvodov dnevnega časopisa, papir je prihajal iz oddaljenih krajev, tiskarski stroj so pripeljali celo iz Mi-lana – tja v tisto nedostopno

meli nas in mi njih. Tega in takšnega pogovarjanja pa je bilo vseskozi premalo.

– Pa vaša generacija rav-na v skladu s temi vašimi spoznanji?

Winkler: Naj znova pouda-rim, da ne želim govoriti v imenu borčevske generaci-je ali organizacije. Govorim zgolj in samo v svojem ime-nu. Sam opažam, da nasle-dnje generacije v nas vidijo trdnjavo, ki drugim ne daje dovolj prostora. Tak vtis da-jemo mi, ki smo bili, kot po-vedano, spričo vztrajanja pri svoji viziji nekritični do svo-jega vodstva. Zdaj vizije ni več. Na nove, sedanje vizije mladih pa moja generacija,

krat, ko smo, vpeti v gmoto kolektivizma, zgubljali ob-čutek za človeka. Človek – v mislih imam te procese – ni bil človek, ampak agent, sovražnik. Bolečine, ki jo ta-ko obsodba pusti za seboj, predvsem pri najbližjih, in predvsem ponižanji ni mo-goče zbrisati in ne popraviti. A če je tako, smo dolžni biti – ljudje, dolžni smo zbrati moč in priznati krivdo. Tako mislim, četudi sam in večina ni imela pri tem nič, mi smo samo verjeli.

Ena izmed bolečih tem je tudi občutek suverenosti slovenskega naroda in su-verenost slovenskega je-zika.

Winkler: Problem jezika je, tako kot na slovenskih ta-borih pred sto in več leti, znova v ospredju. Naš narod se ves čas bojuje za svojo uveljavitev in za to, da bi v zgodovino vstopili kot država z vsemi pravicami, ki narodu gredo. V to zgodovi-no smo lahko vstopili s svo-jim osvobodilnim bojem in s svojo vojsko. Sam sem se s prvo šolo v slovenskem je-ziku srečal šele v partizanski šoli, saj sem moral do takrat sprejemati pouk v tujem je-ziku. V partizanih sem obi-skoval vojaško šolo 9. korpu-sa. Šele v partizanskih časih smo Slovenci – prvič v svoji zgodovini – spoznavali, da je naš jezik tudi jezik povelje-vanja, strategije in taktike, jezik poveljevanja četam in korpusom, jezik, ki vodi k zmagi. Dotlej nam tega ni-koli v zgodovini niso prizna-vali. In zato pravim: če smo v interesu skupnega boja in življenja z bratskimi narodi, ki so se borili za iste ideale kot mi, ustvarili skupno obrambno moč mlade drža-ve, naj mi danes razni Dalje-viči in njemu podobni v vrhu vojaške in politične hierarhi-je ne jemljejo tistega, čemur se nismo nikdar odpovedali. Kajti vse ima svoje meje. In kot sem rekel na zadnji seji predsedstva: če mi kdo stopi na jezik, ne vidim nobene razlike med njegovo črno ali rdečo srajco.

Krepko ste – na tej seji – povzdignili tudi svoj glas zoper bojne trombe, ki kli-čejo boga Marsa, kot ste se izrazili.

Winkler: Če naj bi krivice, ki jih doživljajo pripadniki srbskega, črnogorskega, pa tudi albanskega naroda, raz-reševali bogovi vojne, ki zna-jo ravnati edinole z orožjem, bo ta pot vodila le še v nove in težje krivice. Nasploh je bog vojne na tem našem pro-storu že vse predolgo nav-zo. Zgodbe in pri tvezi spred sto in spred petdeset let so povsem enake kot te današ-nje. Vračamo se k istim me-todam. Vselej spet se vrača-mo k nasilju. Iz Srbije nam očitajo nerazumevanje. Toda mi vemo, da politika razkola dveh narodov ni in ne more biti primerna za današnji čas. Potiskati vmes milico ni nikakršna rešitev. Marsikaj je bilo postorjeno narobe. Namesto Bakalija in njemu podobnih politokratov smo zapirali mladince, politokra-tom pa je bilo omogočeno, da so še naprej, v svojem za-sebnem interesu, ropali last-no ljudstvo.

In kaj storiti?

Winkler: Preprosto ne ver-jamem, da v tej državi ni lju-di dobre volje, pripravljenih na pogovor in razumno ran-nanje. Toda če bodo do kon-ca onemogočeni, k čemur vodijo sedanji načini diskvalifikacije, nam res ni več reši-tve. Kar zadeva nas. Sloven-ce, mora slovenska politika postaviti meje in vsem, svo-jemu in drugim jugoslovan-skim narodom povedati, do kod smo pripravljeni iti. Ge-slo »ali si za nas ali si izdaja-lec« zagotovo ne more biti sprejemljivo, saj ne združuje narodov, ampak jih ločuje.

Viktor Konjar

Iz razprave na seji predsedstva:

»Danes mi je prav prišla prva stran Dnevnika. kjer me je zjutraj pozdravil predstavnik zvezne vlade in me je spom-nil, da smo na skupni ladji. Pa čeprav se le-ta imenuje Titanik. Mislim, da vsi vemo, kakšna je bila usoda Titanika in če mi to pove predstavnik zvezne vlade, potem to jutro nisem optimist.

Ugotovili smo, da smo borci zaskrbljeni; skrbi pa me, če so otroci zaskrbljeni. Dve 14-letnici sta me pred dnevi vprašali, če res drugo leto ne bomo šli na dopust, ker bo vojna in če res kruha ne bo. To, da smo mi zaskrbljeni, ni hudo, hudo pa je, ko postanejo otroci zaskrbljeni, ob tem bi se kazalo zamisliti.

Mnoge družine in matere so te dni zaskrbljene, ko sinovi odhajajo v vojsko. Nekoč smo bili ponosni na to. Da je zaskrbljenost tu, kaže tudi izjava socialistične mladine Slovenije v tisku, ki je morala dati pomirjujočo izjavo. Se pravi, da je v zraku nek strah!«

grapo. Pa se vprašam: kdaj smo zatrli tisto veliko ustvar-jalnost našega človeka in njegovo sposobnost ustvar-janja? Kako je mogoče, da je bil v narodnoosvobodilnem boju vsak posameznik za nas tako neznansko pomemben, potem pa smo takorekoč na-enkrat vsi skupaj postali ne-kakšna gmota, v kateri niso več prepoznali človeka. A prav ta preobrazba v gmoto, v kateri posameznik ni bil več posameznik, ker ga je nadomestil kolektiv, nas je pripeljala sem, kjer smo. A če pomislim, da smo bili edini v okupirani Evropi, ki smo se lahko pohvalili s svo-jim partizanskim dnevnim časopisjem, bolnišnicami in podobnim... Vem: če s temi stvarmi ne bomo prišli kar-seda hitro na čisto, pojdejo sanje in ideali, kolikor jih je še, kmalu v popoln nič. Res je sicer, da imamo zdaj odbo-re in svete za človekove pra-

se mi zdi, ni več pripravlje-na. Mi računalnika ne razu-memo in ga ne znamo upo-rabljati, glede informatike nam, naj tako rečem, še ved-no zadostuje komisarska ob-ljuba, svet pa je prepleten s sateliti in vseh vrst infor-macijami. Mi se dolgi štiri-deset let nismo kadrovsko obnavljali, ne znotraj sebe ne navzven.

– Kolikšen del vaše gene-racije je zdaj še družbeno dejaven?

Winkler: Nekoč sem nekje zapisal: »Samo naši padajo«, s čimer sem hotel reči, da je v narodnoosvobodilnem bo-ju že tako in tako padla polo-vica takratne mladine, slaba polovica pa se je vrnila iz bo-ja in bila po osvoboditvi v glavnem poklicana v obrambo priborjenega: re-krutirani smo bili v službe, ki so imele prav to funkcijo; pri tem pa za naš razvoj ni bilo storjeno skoraj nič ali kvečjemu zelo malo, saj smo se morali celo šolati na skri-vaj. Nato je prišel informburo in pobral mnoge, ki so bili zvesti nauku. Kasneje je bri-onski plenum vrغل na cesto mnoge še ne štirideset let stare borce in naredil iz njih invalide. Zato sem rekel: »Saj samo naše pobira. Mar mora revolucija res požreti svoje otroke?« Kljub temu pa je ta generacija ostala zve-sta idealom, ki so nam bili vcepljeni ... da bi se na kon-cu svoje poti znova soočila z vsemi temi brutalnimi pro-blemi, ki jih prinaša seda-njost, tja do vrst za kruh.

– Na seji borčevskega predsedstva ste nastopili tudi s temo, ki buri duhove: izrekli ste misel o spomeni-ku žrtvam dahavskih pro-cesov.

Winkler: V čas prevzema-nja oblasti, ki naj bi bila delavska, padajo tudi delavski procesi. Tudi vanje smo mo-rali verjeti štirideset let, da bi šele zdaj spoznali, da smo zločin storili mi, poklicani pa so za to vedeli že zdavnaj prej. Enostavno, sprejeli smo tezo, češ da je sovražnik nenehno med nami: včerašnj-i mitraljezec je lahko po-stal sovražnik ljudstva, kdo drugi agent gestapa. Bil je čas, ko nismo nikomur za-upali – in smo zato tudi ver-jeli v vse take obsodbe. Zdaj nam to leži na duši. In prav zato sem tudi izrekel pobu-do, da bi, mi, ki smo ponosni na čas, ko smo šli skozi Osvobodilno fronto, in želi-mo ta ponos ohraniti, za se-boj počistiti vse tisto, kar nas je degradiralo kot ljudi ta-

»Če smo leta 1981 bili prepričani, da gre na Koso-vu za kontrarevolucijo, se pridružujem razmišljanju CK ZKS, da je treba ponov-no razmisliti, če je to res-nično kontrarevolucija. Ali je umestno, da se v tem trenutku pošlje na Kosovo po-sebno enoto ljudske mili-ce? To naj presodijo tisti, ki so dali soglasje za odhod posebnih enot. Glede zad-njih dogajanj in sporov, ki so nastali okoli izjave Pred-sedstva SRS, predlagam, naj se v prihodnje ne raz-glasi za nepristojnega ta-krat, ko gre za vprašanja, skupna za slovenski narod. Prav je, da se obsodi postop-ek pred vojaškim so-diščem.«

vice, vendar sem zgrožen ob misli, da začenja stranka, ki je na oblasti, po štiridesetih letih ustanavljati takšna tele-sa – zoper koga?! Kako poz-no se vračamo k vrednotam Osvobodilne fronte, koliko časa smo potrebovali, da se jih začenjamo ponovno zave-dati. A k temu še to: k našim nekdanjim vrednotam se vrača nova generacija, mi pa ji strežemo z očitkom, češ da je kontrarevolucionarna. Nad obojimi, nad njimi in nami, vlada mora. Ne more-mo in ne moremo sprostiti in uveljaviti svojih potenc. Smo kot v loncu pod pritiskom in ne moremo ven. Za-torej: z mladimi ljudmi se moramo pogovarjati, z njimi sodelovati, da bodo oni razu-

Tema naših dni: varstvo človekovih pravic in temeljnih svoboščin

Ohranjanje vizij socializma

Velika seja vodstvenega telesa socialistične zveze Slovenije se je tokrat – v zares pravem trenutku – osredotočila k vprašanju, nad katerim dogmatični zaverovanci v našo socialistično družbeno ureditev začudeno in celo nejevoljno zmajujejo z glavo. Čemu načenjati vprašanja, ki so v načelu razrešena? – pripominjajo in imajo pobudnike te razprave na sumu kot nekakšne disidente.

Toda republiška konferenca SZDL je v en glas, brez vsakršnih pomislekov in ugovorov, izvolila svet za varstvo človekovih pravic ter mu, s podporo osemindesetih govornikov, ki so utemeljevali prelomni in zgodovinski pomen te odločitve, izrekla polno podporo vse slovenske javnosti.

Ko bi te stene znale govoriti, je rekla Mojca Drčar-Murko, ozirajoč se proti obojkom velike dvorane slovenske skupščine, bi nam povedale, da so bile besede v prid človeku in njegovim pravicam prav tu nemalokrat na dnevnem redu tudi pred dvajsetimi ali petinvajsetimi leti, ostale pa so neupoštevane in bile celo pogosto krčene. Tak je smiselni, ne dobesedni povzetek misli, ki je dokaj razboleno ugotavljala, da smo glede tega, žal, zapravili ali zamudili dolga desetletja.

Socializem je – povsod, tudi pri nas – v mnogočem zatajil, še posebej, kar zadeva uveljavljanje demokracije, saj so želele njegove oligarhije ohranjanje monopol glede razvoja in so v ta namen zatirale vsa naspro-

tujoča pojmovanja. Razmišljanje o teh odločilnih in že kar zgodovinskih vprašanjih socializma na njegovi dosednji poti in še posebej danes je bilo rdeča nit dobrega dela nastopov na seji, ki je pribila piko na i z ugotovitvijo, da gre, v bistvu, za neizogibno revitalizacijo izhodiščnih postavk socializma. Gre, drugače povedano, za oblikovanje sistema, ki ne bo več zatiral človekovih pobud, utapljaljoč človeka v kolektivnem, ne meneč se za njegova temeljna ustvarjalna hotenja.

Misel govornikov pa se ni ustavljala zgolj pri elementarnih svoboščinah in statusu posameznika, ampak je opozarjala predvsem na problematiko »usode in preživetja« slovenskega naroda. Omenjala je »strah pred črnim tunelom machiavelističnega oblastniškega primitivizma«, ki teži k vzpostavitvi centralizma in torej k zmanjševanju prostora za človekove pravice, namesto da bi šel razvoj v smeri dejanskega pluralizma lastninskih oblik in delovnih spodbud, torej roko v roki z dejansko demokracijo – in se zavzemala za odločen spopad z vsakršno mednacionalno nestrpnostjo, ki je v Jugoslaviji »že prestopila prag permanentne krize«.

Svet za varstvo človekovih pravic in z njim socialistično zvezo kot povezovalko vseh demokratičnih in ustvarjalnih teženj čaka jo v tem našem zares prelomnem času težke in velike naloge.

O njihovi daljnosežnosti pač ne more biti nobenega dvoma. V. K.

Slovenski borci odločno podpirajo vodstvo

(nadaljevanje s 1. strani)

V nadaljevanju ekspozicije je Bohorič kritično govoril o izvedbi majskih ukrepov, ki smo jih v načelu dolžni dosledno izvajati. Tu da je žal veliko nepravilnosti in ne dovolj vsestransko preučenihi potezi. Proizvodnja se ne povečuje kakor bi radi. Intervencijski uvoz je bil premalo domišljen. Konvertibilni izvoz je sicer povečan, vsaj nominalno (glede na narasle cene), žal pa se hkrati ne zmanjšuje presežek na klirinškem področju (ki je eden izmed glavnih generatorjev inflacije). Razne administrativne omejitve zavirajo prehod na tržni sistem gospodarstva. Sredstva se še naprej nedovoljeno prelivajo od uspešnih k neuspešnim gospodarjem. Ti poslednji so še naprej neupravičeno deležni raznih olajšav, posebno še pri financiranju skupnih in splošnih družbenih potreb. Veliko je nepravilnosti v monetarnem sistemu, zlasti pri politiki obrestnih mer in kreditiranju. Nadalje, zaradi visoke inflacije vse bolj padajo stvarni osebni dohodki, delavci so vse slabše stimulirani za delo, najmanj seveda tisti v uspešnih organizacijah.

Nevzdržen postaja položaj v družbenih dejavnostih, zlasti v zdravstvu; položaj se zaostre na eni strani zaradi težnje, naj se gospodarstvo čimbolj razbremeni, na drugi strani pa zaradi denarja, ki leži blokiran v poslovnih bankah na računih SIS-ov... Glede na vse to bo nujno treba izpopolniti socialne programe, zlasti v korist najbolj osiromašenih delov prebivalstva.

Predlog predsedstva SRS

Zelo neposredno je v delo skupščine poseglo predsedstvo SRS. Predsednik Janez Stanovnik je izrazil in utemeljil predlog, naj skupščina ustanovi skupino delegatov, ki bo razčlenila pravne in politične okoliščine in posledice

ce procesa pred vojaškim sodiščem v Ljubljani.

»Predsedstvo SR Slovenije bo storilo vse«, je med drugim poudaril Stanovnik, »da dobi dokument (tajni, na podlagi katerega so sodili četverci, op. TV-15) v presojo in bo svojo sodbo potem sporočilo skupščini SR Slovenije in s tem vse slovenski javnosti... Smo na usodnem razpotju: demokratična socialistična pot ali poglabljanje krize z vsemi posledicami družbenega in političnega razkroja... Pot iz današnje krize je, toda le ena. Trnova pot naslonitve na lastne sile delovnih ljudi; pot demokracije z uresničitvijo strategije gospodarskih in političnih reform. Kot nekoč Ivan Cankar moramo tudi mi zavrniti moralno malodušje, odpraviti vzroke medsebojnega nezaupanja ter zahtevati, da se dvignemo iz močvirja krize v novo, svetlejšo življenje.«

Stanovnik je v nadaljevanju odločno zatrdil, da vsa napredna slovenska javnost brani avnojska načela in Titovski koncept federacije. Prav zato pa moramo odpraviti vse dvome, ki jih je bil zapustil omenjeni proces pred vojaškim sodiščem v Ljubljani.

Mladina: Klic k razumu

Pretekli petek je bilo v Bohinju veliko mladinsko posvetovanje, ki so se ga udeležili tudi predsedniki ostalih republiških in pokrajinskih konferenc ZSM. Mladi iz vse Jugoslavije so se pogovarjali zelo odprto in plodno; močan vtis je zapustil razpravni prispevek zveznega mladinskega predsednika Branka Greganovića. Brez dlake na jeziku je Greganović prikazal vse naše sedanje družbene probleme, ki jim bodo kos samo dosledno izvedene tri reforme: v politiki, gospodarstvu in v zvezi komunizma. Dejal je tudi, da se mu ta hip vidi federacija kot neka dezorganizirana institucija. Če naj se spet učinkovito

postavi na noge, bo potrebna obširna kadrovska prenova, vendar ne v obliki lova na čarovnice (ki bi ga ponekod radi videli). »Klic k razumu«, ki nanj poziva mladinska organizacija, pomeni za mlade predvsem opredelitev, kako poiskati pot iz težav z doslednimi dejanji. Odreči se je treba frazerstvu in votlim prisegam. To pomeni, da se bodo mladi borili za konkretne programe in cilje: za demokratične reforme, za večjo izobrazbo in proti nepismenosti, za moderno kmetijsko politiko... V razpravi so se mnogi zavzeli za demokratičnost v volilnih postopkih, za ustvarjalni dialog in proti pretirani zapletenosti družbenopolitičnega sistema. Padel je celo predlog, naj bi se ukinita mladinska organizacija, češ da je komaj še potrebna.

Marsikaj je bilo rečenega o mitingih in domnevnih »napadih na JLA« v Sloveniji. Prevladovali so glasovi, da je vse to dogajanje in obtoževanje v zvezi z njim neproduktivno. Množična zborovanja v Srbiji, zlasti enonacionalna, so v marsičem kvarna in sama po sebi ničesar ne rešujejo. Demokracijo je treba pojmovati tako, da se bo tudi o vprašanjih JLA moglo pogovarjati odkrito in realistično. Za zdaj javnost žal še ni vzgojena v takem duhu.

priredil Z. K.

Iz referata dr. Ljuba Bavcona, predsednika sveta za varstvo človekovih pravic

Zaradi človekove svobode, njegovih naravnih pravic in človeškega dostojanstva je socialistično delavsko gibanje v 19. stoletju sploh nastalo. Paradoksalno je, da je vodilno jedro socialističnega gibanja potem, ko je prišlo na oblast in zlasti v stalinškem obdobju, uvedlo teror nad delavskim razredom in ljudstvom, ki mu je komaj najti primerjavo v zgodovini. Paradoksalno je, da je bilo in da je še marsikje v socialističnih državah zavzemanje za človekove pravice razglašeno za politično opozicijo in da to tudi v resnici je, s čimer so na glavo postavljeni vsi donedavna na videz jasni pojmi in predstave o naprednem in nazadnjaškem, o revolucionarnem in kontrarevolucionarnem, o demokraciji in diktaturi itd. In ne nazadnje, paradoksalno je, da so pravzaprav le v Sovjetski zvezi in pri nas na Slovenskem na čelo demokratičnih procesov stopile tiste sile, od katerih je to tudi treba pričakovati in zahtevati; druge pa so ne le na repu dogodkov, marveč so prav komunisti nosilci avtokratične, vsem idejam in geslom izvirnega socializma nasprotna teorije in prakse socializma kot državne in družbene ureditve.

Ta zbor zastopa tisti del prebivalstva Slovenije, ki mu je in ki mu, upam, pojem socializma še pomeni sinonim za družbo svobodnih in enakopravnih ljudi, v kateri

naj se vsaj kot prevladujoča težnja uveljavlja socialna pravičnost in ne pravica močnejšega, v kateri naj se država kot pravna država pojavlja na strani šibkejših, ki naj jim zagotavlja varstvo pred samovoljo in nasiljem, gospodarskim izrabljanjem itd. močnejših. Ni treba pojasnjevati, da v mislih nimam kake idealne, brezkonfliktne, harmonične, skratka kakšne »božje države«. Toda ljudje imajo pravico zahtevati, da bi se omenjene vrednote uveljavljale vsaj kot težnje, da bi, če se smem izraziti s Cankarjem, hlapec Jernej svojo pravico lahko uveljavljal, četudi ne lahko, ne gladko, v konfliktih in v spopadih, a vsaj praviloma vendarle.

Vsaj zdaj, ob trdih izkušnjah, moramo uvideti, da je vsaka družba protisloven, konflikt, mnogovrsten pojav in da so gesla o enotnosti, ki so ali prazna ali prikrivajo prave cilje, le naivne sanje ali pa pretveza za mobilizacijo množic in za manipulacijo z njimi. Zato je trditev, da je za stabilizacijo naše družbe neizogibno potrebna ravno raznovrstnost, pluralizem, drugačnost, javnost, možnost izražanja različnih vsebin in oblik družbenega samorganiziranja ali civilne družbe itd., samo navidezen paradoks. Vsak javni, družbeni kontrolni mehanizem je dobrodošel, če omogoča, da ljudstvo vidi in gleda pod prste tistim, ki jim je zaupalo oblast; in še tako je mogoče doseči samo to, da se bo ljudem zgodilo, kar je le mogoče malo krivic, ne pa tega, da bi v družbi zavladala absolutna pravičnost.

Predsedstvo republiške konference ZRVS Slovenije

Zoper odvečne konflikte

Predsedstvo organizacije rezervnih vojaških starešin Slovenije je svojo ponedeljkovo sejo posvetilo razmisleku o aktualnih vprašanjih družbenih razmer na jugoslovanskih tleh, posebej konfrontacijam, ki jih je deležno slovensko politično vodstvo in z njim vsa Slovenija z vodstvi, tiskom in javnostjo drugih federalnih enot v zvezi s Kosovom, ustavnimi spremembami, Jugoslovansko ljudsko armado, odnosom do demokratizacije in drugim, kar sodi v ta sklop. Posebej so se, v tej zvezi, a ne samo v njenem okviru, ozrli na – po njihovi presoji – mnogokrat nezadostno in neustrezno, pogostoma pa celo odklonilo pisanje o dogajanjih na področju splošne ljudske obrambe in družbene samozagrade v slovenskih sredstvih javnega obveščanja.

Večji del tega pisanja so sicer označili za korekten in adekvaten odziv na prevladujoči razumni in pozitivni odnos slovenskega prebivalstva do Jugoslovanske ljudske armade in obrambnih dejavnosti sploh, čeprav je očitno, da se temu in takemu pisanju ne posveča zadostno število novinarskih peres, k čemur si tudi uredništva ne prizadevajo v zadostni meri.

Kritična presoja razpravljalcev je veljala predvsem tistemu pisanju, ki se obrambnih dejavnosti, armade in vsega, kar še sodi zraven, loteva nestrpnost, klevetniško,

sovražno, s cinizmom, na način, ki vzbuja napačen vtis o našem odnosu do teh zadev in nam kot tak povzroča neposredno škodo. Ob takem pisanju so ljudje bodisi zbegani, ali pa se v njih zbujajo odpor do slovenskega ravnanja. Ob vsem srdcu, ki ga neti- jo takšni ekscesi v časopisju in drugih sredstvih javnega obveščanja (tja do vprašanj, »v čigavih rokah so pravzaprav ta naša sredstva obveščanja?«), pa se člani predsedstva niso opredelili za kakršnokoli administrativno preprečevanje apostrofiranih časnikov in revij oziroma posameznih avtorjev, temveč za okrepitev tvornega in konstruktivnega odzivanja na izzive, ki razpihujejo strasti in neti- jo nepotrebne konflikte. Ne gre torej za kakršenkoli napad na tisk, ampak za željo po izboljšanju njegove kvalitete v tej domeni. S strani rezervnih vojaških starešin je bilo predvsem opozorilo sebi. Ni namreč prav, so rekli, da »stojimo v senci in stvari, kot pač tečejo, samo spremljamo, ne da bi se nanje dejavno odzivali.« Ob vsem tem so razumno in analitično ugotovili, da sta jeza in razdraženost, ki botrujeta do- bršnemu delu skrb vzbujajočega pisanja, bolj ali manj lo- gična posledica kriznih raz- mer, ki jih doživljamo. A prav to bi moral biti motiv za mobilizacijo.

Na ta razmislek se je na seji predsedstva ZRVS Slovenije navezovala tudi razprava o težavah, v kakršne – kot ves ostali tisk – brede tudi revija Naša obramba, ki v zadnjem času beleži upadanje števila naročnikov, žal tudi in predvsem v vrstah mlajših rezervnih starešin, kar še posebej opozarja na nujnost prej omenjene nove mobilizacije. Uredništvo bo moralo obnoviti in okrepiti mrežo poverjenikov predvsem v krajevnih organizacijah.

Osrednjega pomena na tej seji pa je bila tema, ki ne sodi v »interno domeno« zveze vojaških starešin, zagotovo pa že kako zadeva njeno družbenopolitično in ne le strokovno namembnost. K pogovoru so povabili Du-

šana Semolića, sekretarja republiške konference SZDL, v želji, da bi jim iz prve roke poročal, kaj je delegacija slovenske fronte slišala in povedala ljudem iz srbskega in iz kosovskega političnega vodstva ob svojem nedavnem obisku v republiki Srbiji in v avtonomni pokrajini Kosovo. Po Semolićevem, pa ne samo njegovem prepričanju, je bil obisk potreben in koristen, čeprav so ga posamezne nestrpne in celo nekulturno intonirane interpretacije ugotovitev, opredelitev in izjav slovenskega frontnega predsednika Jožeta Smoleta v delu beograjskega tiska postavljale pod vprašaj, zatrjujoč, da je slovensko razumevanje kosovskega problema napačno, ker pripadnikov albanske narodnosti ne šteje vnaprej in v celoti za kontrarevolucijo, ker nasprotuje nacionalnim delitvam in meni, da je pomoč Kosova pač pomoč vsemu njenemu prebivalstvu in ustvarjalnim hotenjem, ne zgolj srbskim in črnogorskim. Slovenska delegacija je pozorno prisluhnila tako beograjskim kot prištinskim pojasnilom in seveda razhajanju med obojima – v imenu objektivne in razumne presoje.

Člani predsedstva ZRVS so v tej zvezi zastavili vrsto vprašanj, izrekli svoje poglede (katerih rezultat so stališča, iz katerih povzemamo nekaj odstavkov) in se zavzeli za bližnjo poglobljeno in analitično razpravo o našem lastnem odnosu do dogajanj v Jugoslaviji ter v tej zvezi tudi in posebej o vseh tistih odprtih vprašanjih, ki postavljajo Slovenijo v oči pripadnikov drugih jugoslovanskih narodov in neljubo luč: med taka vprašanja sodijo naši »ugovori« zoper posamezna ravnanja odgovornih v JLA, v razponu od upravičenih pripomb in predlogov do povsem odkritih in neutemeljenih napadov na njeno podobo in veljavo. Vse to pa sproža mnoge odvečne konflikte in nas odmika od prepotrebne kohezivnosti, brez katere se rešitvi odprtih vprašanj v naši družbi ni mogoče približati.

T. V.

IZ Stališč Republiške konference ZRVS

Ob mnenjih, da so problemi Kosova od nas odmaknjeni, se zavedamo, da je Kosovo jugoslovanski problem, ne pa samo problem SR Srbije in da se socialistična republika Slovenija zdi enako odgovorna za zmanjševanje napetosti. Edina zdrava načela, ki veljajo tudi za Kosovo, sta bratsko in enakopravno življenje vseh prebivalcev (ne glede na njihovo nacionalno pripadnost) in pravno zagotovilo varnosti vseh občanov in delovnih ljudi.

Javnost je pri nas ogorčena nad prisilnim izseljevanjem Črnogorcev in Srbov iz Kosova. So pa tudi mnenja, da so nekateri k izseljevanju napeljeni z materialnimi koristmi, kar ustvarja negativno politično vzdušje. Naše odločno stališče je prav nasprotno: Obsojamo vse vrste prisilnega izseljevanja iz Kosova in povsod drugje ter se zavzemamo za bratsko sožitje naših narodov in narodnosti na vseh območjih Jugoslavije.

Politkomisar Sime zbira in komentira

Črnogorska »zaskrbljenost« za Slovenijo

Titograd, 23. septembra – Na skupni seji vseh zborov skupščine SR Črne gore je član izvršnega sveta in republiški sekretar za finance Branimir Pajković dejal, da se v tej republiki nadaljujejo negativna gospodarsko-financijska gibanja, ki povzročajo čedalje hujšo nestabilnost.

V prvem polletju je imelo črnogorsko gospodarstvo dobrih 11 milijard dinarjev izgub, iz prejšnjega leta pa je preneslo 20 milijard izgub, tako da so izgube skupaj za 90 odstotkov večje od ustvarjene akumulacije!

Po tej informaciji so delegati povečali letošnji republiški proračun s 117,9 na 136,9 milijarde dinarjev!

Izvršni svet SR Črne gore je pred kratkim med kopico gradiva o neugodnih gospodarskih tokovih in iskanju rešitve za tako stanje objavil tudi tele podatke: lani je bilo zaradi bolezni, poškodb pri delu, poklicnih obolenj in nege družinskih članov odsotnih vsak dan 5.215 delavcev, zaradi česar je bilo izgubljenih kar 1.585.544 delovnih dni! Ker so to breme obesili tudi na sklade zdravstvenega in socialnega zavarovanja, so postali »lažji« za dobri dve milijardi dinarjev, kolikor je bilo izplačanih za bolezni nad 30 dni.

Pa vendar v bratski Črni gori denarja ne manjka povsod. Lani je denimo družbeni sektor kupil 1.200 avtomobilov, od tega kar 119 uvoženih, ker so bili domači najbrž že premalo reprezentativni. Tako je na cestah naše najmanjše republike zdaj 4.175 razkošnih avtomobilov, last družbenega sektorja, od tega so jih 1.487 kupili v tujini. Kajpak jih kupujejo tisti, ki imajo denar...

Lani so v Črni gori porabili za propagando 13 milijard dinarjev ali kar za 144 odstotkov več kot leto poprej. To jim je prineslo drugo mesto na lestvici tistih, ki namenjajo največ denarja za te potrebe: Črna gora se je znašla takoj za Slovenijo. Resnici na voljo pa je treba povedati, da je bil denar porabljen v nekoliko drugačne namene. Slovenci so polovico denarja porabili za propagando, za reprezentanco pa komajda 9 odstotkov. V Črni gori pa niso tako škrti: za propagando so namreč porabili le 16 odstotkov denarja, pač pa veliko več za jedačo in pijačo, slovesna kosila in še slovesnejše večerje oziroma »druge oblike reprezentance.«

Pa tudi z davki in podobnimi nevšečnostmi imajo Črnogorci znatno manj težav kot Slovenci. Znano je, da

smo Slovenci daleč najboljši davkoplačevalci v korist zveznega proračuna v Jugoslaviji. Lani je prebivalec Slovenije namreč plačal kar za 156 odstotkov več kot prebivalec bratske Črne gore. Od lani vplačanega temeljnega prometnega davka v vsej Jugoslaviji je Slovenija zbrala kar 17,5 odstotka, čeprav je Slovencev le dobrih osem odstotkov vseh prebivalcev Jugoslavije, v Črni gori pa le 2,2 odstotka.

Tako je v Sloveniji lani vplačal temeljni davek vsakdo – od dojenčka do starčka – povprečno 176.551 dinarjev, v Črni gori pa le 68.854 dinarjev.

Bodi dovolj navajanja števil, čeprav jih imam – za vsak primer – še nekaj v zalogi...

Sedaj pa pride na vrsto črnogorska »zaskrbljenost« za Slovenijo. Tokrat se bom poslužil komentarja lista Naši dani, glasila bosanskogercegovske mladine:

»Debela enciklopedija absurda »Made in YU« je bogatejša še za en »svetel« primer. Predsedstvo CK ZK Črne gore je izrazilo »zaskrbljenost nad celotnim dogajanjem v Sloveniji, ki se ne nanaša samo na odnos do JLA.«

Takoj je torej najrazvitejšo socialistično republiko na svetu obsodila republika, v kateri množično zapirajo tovarne, odpuščajo delavce... Vendar to vrha črnogorske partije ni zaskrbelo, kot tudi ne položaj v Srbiji; ni se jim zdelo potrebno, da se vprašajo, kako to, da njihovi plemenski poglavarji (Žarković, Djuranović...), katerim traja mandat že desetletja, niso odgovorni za bankrot tamkajšnjega gospodarstva... In podobno.

Te stvari, čeprav takšne po svojem bistvu, na žalost nikomur, ki je razumen, ne morejo biti več smešne. Komu odgovarja razpihovanje antislovenskega razpoloženja, ni težko uganiti – piše v komentarju sarajevskih Naših dana.

Menim, da je komentar Naših dana zadel v črno...

Na raznih »zbiorih solidarnosti« v Črni gori je bilo moč opaziti tudi napise »Hočemo orožje«. Ob tem predlagam, da v prihodnje tam nosijo – vsaj dokler je še čas – vsebinsko dopolnjeni napis: »Hočemo orožje in – denar!«

Preobrazba Nenada Bućina

Nenad Bućin je kot nedavni predsednik zvezne konference SZDL Jugoslavije dal spodbudne ocene demokratičnih pobud v Sloveniji in se zavzemal za hitrejši in vsestransko odprti razvoj demokracije v Jugoslaviji, za

radi česar si je pridobil določeno naklonjenost jugoslovanske in še zlasti slovenske javnosti. Z eno besedo – veljal je za odprtega in spremembam naklonjenega politika.

Zato sem bil močno presečen, ko sem slišal in bral, da so na črnogorskih »zbiorih solidarnosti« vzklikali ob znanemu Batriću Jovanoviću, Marku Orlandiću (članu CK KJ) še... Nenadu Bućinu! Ob tem pa so ostro napadali vrsto jugoslovanskih in domačih (črnogorskih) politikov, na čelu z Vidojem Žarkovićem.

Znameniti nekdanji zvezni delegat Batrić Jovanović je na mitingu v Titogradu (resda ne s tribune in po mikrofonu) dejal zbrani množici (navajam dobesedno po beograjski Dugi): »Videli ste koliki je deo Jugoslavije fakiški protiv Srbije. Tad su Dušan Dragosavac, Sergej Kraigher, Milan Kučan, Djordje Stojšić, Azem Vllasi, Milan Uzelac, dakle predstavnici pet od osem partijskih republičkih i pokrajinskih organizacija izrazili rezerve prema referatu Milana Pančevskog. To su, u stvari, isti oni koji su razvodnjavali sve zaključke, koju su donošeni o Kosovu.« (Podčrtano že v Dugi).

Ob tej priložnosti je Duga še zapisala: »U Titogradu je najlepše bilo zvati se – Batrić Jovanović!«

Precej dolgo mi ni bilo jasno, zakaj so udeleženci titograjskega mitinga postavili ob bok Jovanoviću in Orlandiću še – Nenada Bućina. Bil sem pač slabo obveščen, kot večina Jugoslovancev...

Odgovor na to vprašanje sem našel v Delu 21. septembra. Nenad Bućin je namreč na seji predsedstva SZDL Črne gore izjavil: »Veste morda, da je jugoslovanska vlada svoj čas plačevala vsakemu Slovencu za to, da se ni preselil v domovino? (podčrtal Sime) S tem se je širil slovenski kulturni prostor, kar je dobro za Slovenijo in Jugoslavijo. Vendar, je kdo Srbom, Črnogorcem, Romom in drugim na Kosovu dejal: »Tu imate denar, ostanite tu, varujte Jugoslavijo?«

Tako se je Nenad Bućin naenkrat preobrazil iz demokratičnega Savla v populističnega Pavla, če mi je dovoljena svetopisemska prilika... Ob tem sem se spomnil latinskega reka: »qualis dominus, talis servus« (kakršen gospodar, tak sluga).

Bućinova izmišljotina pa ni ostala brez ostrih reakcij. Eno teh navajam: »Ljubljana, 22. septembra – Izjava Nenada Bućina na seji predsedstva republiške konference SZDL Črne gore je popolnoma neresnična, so ogorčeno

ugotavljali člani upravnega odbora Kluba koroških Slovencev v Ljubljani na svoji sinočnji seji, ki jo je vodil predsednik akademik prof. dr. Bogo Grafenauer. Noben še tako ogorčen protest pa ne bo mogel popraviti škode, ki je bila z izjavo že storjena. Takšne samovoljne konstrukcije, ki v ničemer ne ustrezajo zgodovinskim dejstvom, bodo škodovala že razrahljanim mednarodnim odnosom tako v Jugoslaviji kot tudi na Koroškem.«

Nenad Bućin seveda na ta in številne druge proteste ni odgovoril. Politična kariera je – kot izgleda – za nekatere pač pomembnejša od resnice...

Mimogrede še tole: na številnih črnogorskih mitingih so nosili tudi Njegoševke, kar pa ni moglo zakriti neizprosnega dejstva, da taisti Črnogorci zelo slabo skrbijo za Njegošev mavzolej na Lovčenu, ki že razpada. Mavzolej so zgradili s pomočjo vse Jugoslavije, odkril ga je tovariš Tito. Vsa Jugoslavija se je s tem dostojno oddolžila velikemu pesniku.

Črnogorci sedaj pravijo, da nimajo denarja za vzdrževanje mavzoleja in precej odkrito namigujejo, da ga mora vzdrževati vsa Jugoslavija, ki ga je bila tudi postavila...

Ob tem pa me čudi, da najdejo vedno in pravočasno dovolj denarja za (pre)številne poklicne športne klube (nogomet, moška in ženska košarka, moški in ženski rokomet, boks, vaterpolo itd.), ki požrejo težke milijarde... Pa še en način je, kako bi

v bratski Črni gori prišli do denarja za vzdrževanje Njegoševga mavzoleja. Predlagam, da naj prodajo nekaj – v primerjavi z gospodarsko močjo SR Črne gore vsekakor preštevilnih – reprezentančnih objektov na Črnogorskem Primorju in na Durmitorju. Če bi bilo to še premalo, pa naj prodajo še letalo republiške vlade, ki po mojem mnenju ni nujno potrebno. Letala JAT namreč redno letijo na progi Titograd-Beograd in nazaj.

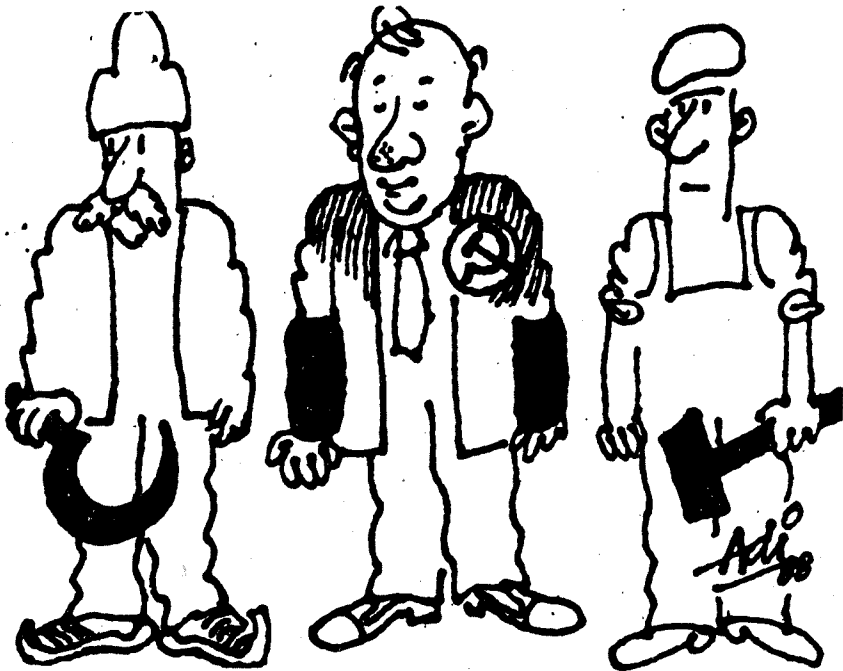
Šele ko bodo Črnogorci redno vzdrževali Njegošev veličastni mavzolej na Lovčenu (»Ni ga večjega in trajnejšega spomenika, kot sta črnogorska velikana: Lovčen in vladika«, je zapisal Ljubomir Nenadović), bodo Njegoševke slike na črnogorskih mitingih šele prišle do polne veljave. Tako vsaj misli

Vaš Sime

S tušem

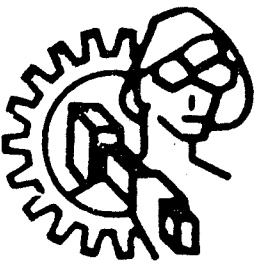
RAZREDNI PORTRET

SLOVENSKE ŽELEZARNE

LJUBLJANA

TELEFON: 81-441, 81-341, 81-231
TELEGRAM: ŽELEZARNA JESENICE
TEKOČI RAČUN: SDK PODRUŽNICA KRANJ, ENO-TA JESENICE
51530-833-133
TELEX ŠT.: 34526, 34527

ŽELEZARNA JESENICE

CESTA ŽELEZARJEV 8

JESENICE, SRS, JUGOSLAVIJA

Kamporska srečanja

Spomin, ki to najraje ne bi bil

Taboriščnikov grenka pot

Rab 1988. Srečanje nekaj tisoč rabskih taboriščnikov, njihovih svojcev, znancev, prijateljev iz domovine in otoka na kamporski planjavi, ob novem spomeniku, ki s svojo skromnostjo kriči v svet o nasilju in trpljenju. O zlu, ki ni premagano. O nesebičnosti, ki je ne more zlomiti še takšno nasilje. O težkih časih govori Herman Janež, izogniti se jim ne more Tina Tomlje. Oziraš se naokoli in vidiš solze, pogledi so zazrti v kamporsko polje in nekakšna težka otopelost stopa človeku v noge.

Grobišče. Zastave, žalost v očeh zastavonoš; nekdo se je zgrudil, spomin je bil premočan, preboleč, vera v boljši jutri je nastopila z otroci, s pesmijo. A nad množico je še vedno kot zlohotna vešča bdela nerazrešljiva uganka: nasilje, ki prinaša trpljenje. In na kamporskem grobišču, ob pogledu na skrušene možakarje, zgarane roke ženic

čanjih govore – bi človek najraje prezrl, da ne bi črv satanovih otrok nikoli več vrtal v človeških srcih. Bilo bi bolj pošteno do zanamcev. In vendar – o trpljenju je nemogoče molčati. To je treba venomer ponavljati, v nedogled, pa če je to komu prav ali ne.

Takšno netivo se je dramilo v meni, ki sem bil tiha pri-

v času, ko se po domovini vale množice, ki s hripavim glasom, vzklikajoč do onemoglosti, pozivajo na obračunavanje z vsemi, ki mislijo drugače, ki žele strpnost in prijateljstvo ter mir med ljudmi. Ob pogledu na skrušene ljudi v mislih ni bilo moč prezreti parol, ki vihrajo nad glavami, parol, ki so prinesle generaciji, ki je s sklonjenimi glavami stala na kamporskem grobišču, naj-grenkejšo izkušnjo njihovega življenja. Med nekaj tisoči nekdanjih kamporskih taboriščnikov je bil »klic k razumu« dovolj razpoznaven in več kot prepričljiv, pa tudi za vse, ki hočejo razumeti.

Besede Tine Tomlje, tudi sama je okusila vso bedo rabskega taborišča, brzkone niso segle do, na ozkem zidcu sedečega, na prvi pogled skoraj zlomljenega možakarja. Dekle na odru je pela pesem o ljubezni do človeka, Jakoba Kozamerniku pa je stiskalo srce. 1942. leta, novembra, so ga prignali na Rab. Jesti ni bilo kaj, burja jih je trgala do kosti, hvala bogu, Cabranke so imele posodo, da so lahko kuhali hrushke. A kaj bi govoril, vse je napisano, vse to le boli, boli...

In tako je Kozamernik sedel ves skrušen in mislil na svaka Frančka, Hudnika, ki je ostal na Rabu, na strica, ki so ga ubili na Selu pri Hruševi in kot oreh debele solze so si utirale pot med gubami.

Sedeli smo v prijetnem rabskem gostišču. Marija Benčina je rabsko mladost, trinajstletno dekletce, darovala še mlajši sestrici in bratcem (najmlajši je bil star dve leti!).

»Bratec je brskal za olupki, Italijani pa so ga za kazen pretepali. Starše so ubili že doma. Brat je bil ubit v Italiji, stara mati, ki je bila z nami, betežna... Iz Raba smo odšli v Gonars in potem v Treviso. Stara mati je v Ita-

liji umrla... le zakaj se je treba spominjati vseh teh grozot?«

Andrej Petelin, kriv, ker je branil domovino pred vsiljivci, le stežka odbira kruto spominsko žetev in naposled le pove, da je nemogoče v en mah znesti vse, kar so poče-

Marija Benčina: »Otročkom sem morala biti mati, čeprav bi se sama najraje igrala s punčkami...«

njali z njimi. Nemogoče je pozabiti tisto nesrečno Silvestrovo, sto mrtvih se je nabralo, ko so mu rekli, naj jih nosi v dolge, ozke jarke (tam so danes kamniti zidci z ovalnimi tablicami z napisi pokojnih). Nosili so neobdelane krste iz svežega lesa, menda sta bila v njih tudi po dva okostnjaka, so vedeli povedati nekateri...

»Še danes me živo preganja pogled na izsušene, zlakotovane otročice, ki so jih, boste in ogrnjene v nekakšne odeje, vodili po ostrem kamenju k morju, na kopanje. Le to bi rad povedal: naj nas spomin na to opotekajočo procesijo strte mladosti vendarle strezni, čeprav bi najraje pozabil na vse...!«

Težko vprašujem, vsaka beseda zadene rano, tega ne maram. Ljudje poslušajo. In spet solze in nekam mirno je okoli nas. Marija Mihelčič s stricem Jožetom Cimpričem pozorno sledi dogajanju in z menoj vred ve, da je vse to novo, nedoživetvo, da pa je vendarle pretreslo svet, ki

dolgo časa sploh ni hotel dojeti.

Marija Mihelčič se je na Rabu rodila. 5. septembra 1942 je mati povila dekletce, ki ga je bilo treba ohraniti pri življenju. Vsemu navkljub.

»Po mojem rojstvu smo odšli v Gonars. Mnogokaj sem dolžna stricu, da sploh

Andrej Petelin: »V življenju sem že marsikaj prestal, ubogih otrok pa ne bom pozabil nikoli!«

lahko sedim med vami. Po-vej, Jože (mamin brat), kako si sušil moje plenice, kaj vse si počenjal, da je mati dobila hrano, ki jo je nadvse potrebovala?«

Marija Mihelčič in Jože Cimprič.

Ničesar ni dejal Jože, le presrečno se je smehljajal. Da so le ohranili dekletce; kaj bi govoril, hudo je bilo.

Ko so se vrnil domov, so prišli na pogorišče...

Na stotine takšnih Marij,

Jakovov, Jožetov, Andrejev je tisti dan prižigalo svečke na Kamporju, prinašalo cvetje med kamnite zidce s ploščicami, se spodbujalo s spomini.

Ko sem se odpravljaj na Rab, sem zvedel nekaj neljubih dejstev. Da je bilo rabsko pokopališče precej neurejeno, da pravzaprav stvari niso dogovorjene, kot bi morale biti.

O neurejenosti se seveda ne bi dalo govoriti, pa tudi o čem povsem nasprotnem ne. Zagotovo bi lahko bili grobovi bolje urejeni, milo sredozemsko podnebje prav gotovo nudi dovolj možnosti za rast rož, ki jih – ni. Pozdravi te od sonca ožgana, rjava trava, tudi ploščice z napisi so pomanjkljive, večina pa je nerazpoznavnih; treba se je globoko skloniti, da na zarjavelem ploščku prebereš slovensko ime. Zdaj se seveda ne zastavlja vprašanje, kdo bi to moral storiti, o tem je brzkone bilo že veliko izgovorjenega, pomembnejše je seveda spoznanje, ki govori o pieteti, o odnosu nas vseh do te preteklosti, ki je za nas, vsaj v besedah, sveta. To vprašanje ponuja naravnost vsiljivo dejstvo, da obstaja precejšnja razlika med zakletim in narejenim, med teorijo in prakso. Morda je tudi to

Novi spomenik ob kamporskem polju, kjer so se slovenski rodoljubi stiskali v majhnih šotorih. »Na tem polju je bilo v letih 1942-1943 taborišče smrti slovenskih in hrvaških otrok in žena«

in prezgodaj odraslih otrok, ki so jim v nedolžna srca nanosili naplavine zla, se je bilo treba znova vprašati o primernosti razgaljanja zla in nasilja, ki po naravi stvari prinaša trpljenje. Nehoteno učno uro nasilja, nanižjih človeških strasti, o katerih so govorili govorci – in o čemer nasploh na takšnih sre-

ča spomina. A misel je segla še naprej, zakaj čas je takšen, da ne dovoli spregledovanja in sprenevedanja, ki se čedalje bolj, zdi se neustavljivo, širi med nami. Spomin na kamporsko žaloigro z vsemi posledicami vred se je dogajal v času, ko so mladi z vso resnostjo in odgovornostjo pozvali na »klic k razumu«,

Besede predsednika taboriščnega odbora za Rab
Hermana Janeža ob odkritju:

Prisrčno pozdravljeni v imenu taboriščnega odbora za Rab, spoštovani in dragi udeleženci današnje slovesnosti; toplo pozdravljeni prebivalci otoka Raba in posebno vasi Kampor, ki nas vsako peto leto sprejmete v tako velikem številu. Ta naš odziv naj vam bo dokaz, kako živ je Rab med Slovenci in vašimi rojaki iz občin Čabar in Delnice, pa tudi drugod po naši domovini.

Pred 45-timi leti ob tem času je kazalo kamporsko polje podobno razdejanja. Komaj so ga bili zapustili zadnji interniranci, ki jim je uspelo zmagati v boju za življenje. To je bil strašen boj za preživetje, katerega nekaj tisoč naših ljudi ni izbojevalo.

Kamporsko polje je namenil pobesneli okupator za naš skupen grob. To je bil tisti okupator, ki se je postavljaj s sadovi svoje dvatisočetne kulture v trenutkih, ko so se spreminjali pod njegovim ognjem naši domovi v pogorišča, in padale žrtve kot talci pod streli iz njegovih pušk. Ta okupator je

sklenil, da ne izpusti iz svojih klešč nikogar izmed nas, ne otrok pri materinih prsih, ne starčkov, ki so si želeli le umreti doma, ne žena in ne deklet, ne zdravih slovenskih in hrvaških fantov in mož. Odrtnal nas je od kopna in nas vrgel na otok, obdan z vodo od vseh strani. Okupator se je igral z nami, kot se igra veter z drevesom, kateremu je voda izpodjedla tla. Drugega za drugim je vlačil sem in pokopaval v tej laporni zemlji. Prav v taborišču, ki je segalo od Zaliva svete Eufemije pa tja do še vidnih ostankov barak in kopalnic v židovskem taborišču, sta trpljenje in groza dosegla svoj višek, ki ga ni mogoče opisati. V tem taborišču smo čakali svoj konec ženske, starci, invalidi in otroci. Na tem polju so bile najhujši in najtežji boj matere, ko so gledale svoj konec in se bori- le za življenje svojih otrok in gledale njihov konec. Še po nerojenih je segala ledena roka smrti. Nastajanje tega taborišča, to je bil čas od 15. avgusta do 15. septembra

1942, je v ljudeh uničilo poslednji up, da se bodo še kdaj vrnili domov. Porodil se je dvom, če se bo sploh še kdo vrnil. To taborišče je nastajalo pred našimi očmi, pred interniranci, ki smo prišli na Rab s prvimi transporti. Groze, kakršno so diživljali v glavnem kmečki ljudje, saj so prevladovali med interniranci, ni mogoče ne opisati in ne podoživeti, ko so gledali, kako Italijani sekajo obloženo vinsko trto in še zeleno kurozo. To ogromno polje, popolnoma opustošeno, so obdali z bodečo žico, nič-kolikokrat prepleteno na vse načine, zunaj nje na gosto postavili stražarnice, dvignjene od tal, in na vzpetini postavili vrtljivi reflektor z vijoličasto svetlobo, ki se je neprestano plazila po tem ogromnem prostoru kot slutnja smrti, in ljudi, izsušene od lakote, žeje in neznosne vročine spreminjala v premikajoče se pošasti. Trohnili smo pod luknjastimi šotori, stlačenikot v konzervniškatali, od šest do osem, čeprav je bilo prostora le za štiri, in

mislili na dom, na svobodo, na svoje, ki so bili v moškem taborišču ali so padli doma kot talci, bili med partizani, so že tu umrli, pred nami, z besedo kruh na ustih ali lačen sem, dajte mi vode, vode! Če nič drugega, preživljati avgustovsko in septembrsko vročino pod razbeljenimi šotori brez vsake sence na tem polju, brez vode, ob tako pičli količini prevrete brozge s kakšnim makaronom ali rižem, preživeti strašno povodenj v noči z 29. na 30. september, ko ni voda zalila le ta kot; preživljati že v oktobru burjo, mnogi brez obleke, v novembru pa še stalen dež z burjo na peščici zdrobljene slame na goli

zemlji, doživljati množično umiranje... Ali ni bil to nadčloveški napro, ali ni bil to najhujši življenjski boj...?

Koliko naših bratov, sestra, mater, očetov, žena in mož je doživljalo tu svoj konec! In koliko jih je, ki so ga tudi doživeli! Zapuščeni, ušivi, raztrgani, premraženi, brez vsake pomoči in nade, obupani, razdvojeni, razočarani nad vsem, odtujeni in mrtvi so bili njih pogledi, še predno so jim usahnile oči.

In vsem tem trpinom in vsemu temu trpljenju postavljamo šele po 45-letih ta skromen spomenik. Skromen je po velikosti, toda velik po pomenu. Njegova postavitev ne bremeni nobenega proračuna. Sredstva zanj smo zbrali člani odbora z lastnim odrekamjem in s prostovoljnimi prispevki naših delovnih organizacij. Velik po pomenu je tudi zato, ker je postavljen v spmin nadčloveškemu trpljenju v tem taborišču in življenju, ki je zmagalo nad smrtjo. Seveda, če nas ne bi preselili v drugi polovici novembra in v začetku decembra predvsem v Gonars, bi zahtevalo to taborišče še nekaj tisoč več. Malokdo od nas bi bil dočkal novo leto 1943 ali pa preživel zimo.

Od rojenih v taborišču na Rabu, a teh je bilo zelo veliko, je ostalo živih le pet. Toliko je ugotovljenih. Mnogi so umrli že na Rabu ali pa še v zimskih mesecih v Gonarsu.

Pravkar odkriti spomenik izročam v varstvo mladini vasi Kampor, enako pa mladini otoka Raba in jim polagam na srce, naj vidijo v tem kamnu in teh besedah tisoče ljudi vseh starosti, ki so trpeli nadčloveško trpljenje. In to trpljenje je treba spoštovati, o njem pisati in govoriti tudi po 45 letih in še pozneje. Če bi v naši domovini tako ravnali tudi doslej, bi bilo spoštovanje žrtv, trpljenja in svobode v naši domovini drugačno.

Taborišče na kamporskem polju je imelo za Slovence poseben pomen. Mussolini je rekel 3. julija 1942 v Gorici, da ne nasprotuje, če se preselijo vse Slovence z italijanske okupacijske cone. In v odgovor je dobil, da je na otoku Rabu že postavljeno taborišče s 6000 ležišči pod šotori, do zime pa bo postavljeno še taborišče z 10000 ležišči pod šotori. Bilo bi nenasitno žrelo, ki bi požiralo razčlovečena človeška bitja in jih spravljalo v peti sektor, od koder ni bilo vrnitve.

Kadrovska rošada v Moskvi

Večina poznavalcev sovjetske novejšje zgodovine meni, da od sredine petdesetih let v sovjetskem vrhu ni bilo tako dramatičnih rošad, kot jih je minuli konec tedna sprožil Mihail Gorbačov, ki je med drugim postal tudi 12. šef sovjetske države od oktobrske revolucije do danes. Generalni sekretar sovjetske partije in zdaj tudi šef države je po zasedanju Vrhovnega sovjeta in izrednem partijskem plenumu utrdil svoje pozicije, s tem pa je tudi povečal svojo osebno odgovornost za »perestrojko«, ki v minulih treh letih ni niti spodbudila proizvodnje, niti ni dvignila življenjske ravni sovjetskih državljanov.

Na izrednem plenumu Centralnega komiteja KP SZ so na »lastno zahtevo« upokojili kar pet visokih in vplivnih partijskih oseb: člana Politbiroja in šefa države 79-letnega Andreja Gromika, člana Politbiroja in predsednika partijske nadzorne komisije 74-letnega Mihaila Solomenceva, kandidata za člana Politbiroja in prvega namestnika šefa države Petra Demičeva, starega 70 let, nadalje kandidata za člana Politbiroja in sekretarja CK KPSZ 63-letnega Vladimirja Dolgiha, poslovil pa se je tudi sekretar CK zadolžen za zunanjo politiko 68-letni Anatolij Dobrinin. Dosedanji »drugi človek« sovjetske partije 67-letni Jegor Ligačov, ki je doslej imel v rokah ideološko in kadrovske poudarke, je po novem zadolžen za kmetijsko politiko, novi partijski ideolog pa je postal Vadim Medvedev (58), ki je

še lani postal član Sekretariata CK. Teoretik »perestrojke« 64-letni Aleksander Jakovljevič je »prevzel« poudarke mednarodne politike. **Izgubljen ponos**

Nekateri poročevalci iz Moskve so omenjene kadrovske spremembe označili celo kot »največji partijski pretres« po Stalinovih čistkah. Zamenjani sicer niso izgubili vratu, so pa izgubili svoj ponos. Kadrovske spremembe so posledica spoznanja generalnega sekretarja, da dvajsetmilijonska partija potrebuje preno in demokratizacijo, da morajo prava mesta zasedati pravi ljudje. To pa je tudi prvi v vrsti odločnih korakov, ki naj zagotovijo, da »druga revolucija« spelje iz škripajočih kolesnic, v katere je zašla. S »prenovo« je v samem partijskem vrhu storjen odločen korak, da pa v nekem smislu predstavlja šele vrh ledene

gore. Novemu načinu dela, ki ne pomeni zgolj predpisovanja drugim, kaj naj počnejo, se bodo najbrž uprli številni partijski veljaki na nižjih ravneh. Doslej se namreč še nihče sam ni želel odreči tako ali drugače pridobljenim privilegijem. Samo v lanskem letu je partijo moralo zapustiti 105 tisoč članov, od tega 23 tisoč zaradi korupcije. Pri tem velja izpostaviti, da številni med njimi takšnega nesprijemljivega ravnanja niso razumeli kot privilegij, temveč kot izvirno pravico.

Zavzema se za stavljanje položajev

Mihail Gorbačov je 23. septembra v pogovoru z uredniki domačih glasil na nenačrtno razdražljiv način govoril o nasprotnikih tako z leve kot z desne, ki so zasedali zmedo okrog razumevanja in izvajanja nujnih reform. To je med drugim pomenilo jasno znamenje, kako krhka je pravzaprav kolicija okrog podpore »perestrojki«. Če k temu dodamo še vrsto drugih aktualnih sovjetskih notranjepolitičnih problemov, potem je na dlani, da so bili odločni posegi v partijsko tkivo po vsevezni partijski konferenci težko pričakovani in nujni.

Ob združevanju najvišje partijske in državne funkcije v eni osebi na prvi pogled preseneča dejstvo, da je prav Mihail Gorbačov pred časom govoril o nujni krepitvi samostojnosti sovjeto na vseh ravneh, na junijski partijski konferenci pa se je, v interesu političnih reform na nemalo presenečenje večine, zavzel za stavljanje položajev partijskih sekretarjev z dolžnostmi predsednikov sovjeto. Očitno so bili spori v partijskem vodstvu že takrat prenapeti in se je poridil taktično preverjen scenarij. Na dlani je, da Mihail Gorbačov, ki po mnenju cinikov v času svojega političnega življenja najbrž ne bo videl prenovljene sovjetske partije in družbe, potrebuje oba vzvoda oblasti – pa čeprav le za katorkoročno obdobje in na račun decentralizacije in krepitve pristojnosti sovjeto kot nosilcev ljudske oblasti. Zdi se, da je boj med konservativnim in reformnim krilom v partijskem vrhu dobljen, kar pa seveda še ni poročilo, da ga ne more izgubiti na nižji ravni. Partijski aparat je njegov edini instrument, s katerim lahko poseže na področje nujnih in korenitih gospodarskih reform, brez katerih besede okrog perestrojke ne bodo dosti zalegle.

Miha Lamprecht

Od tedna do tedna • Od tedna do tedna • Od tedna

New York: Zvezni sekretar za zunanje zadeve je zunanje ministre neuvršenih držav na sedežu Združenih narodov v New Yorku obvestil, da je Jugoslavija dokončno sprejela vlogo gostiteljice 9. vrha neuvršenih držav. Konferenca voditeljev držav in vlad bo tako v prvem tednu septembra prihodnjega leta.

Jeruzalem: Izraelski vojaki so včeraj ranili 18 Palestincev, udeležencev splošne stavke, ki so jo pripravili v znamenje protesta, ker so izraelske oblasti zaprle palestinske šole in univerze na zasedenih ozemljih.

Bonn: zaradi smrti ozemelnika bavarske vlade Franza Josefa Straussa je zahodnonemški kancler Kohl prekinil uradni obisk v Avstraliji. ZR Nemčija je s smrtjo Straussa izgubila enega najbolj kontroverznih politikov po drugi svetovni vojni.

Dubai: Prevelika ponudba nafte na svetovnem trgu je povzročila, da so cene te surovine zdrsnile na najnižjo raven v minulih dveh letih. V Dubaiu so zato nafto te dni prodajali za okrog devet dolarjev za sodček, kar je skoraj pol ceneje od uradne cene OPEC.

Bruselj: Generalni sekretar pakta NATO Werner je pozval zahodne države, naj podprejo sovjetske in evropske voditelje v prizadevanjih za uresničitev reform v njihovih državah. Po njegovih besedah Zahod nima interesa, da bi se te preobrazbe ne uresničevale.

Madrid: Vzhodnonemški partijski voditelj Honecker nadaljuje svoj obisk v Španiji, kjer ga bo sprejel tudi španski kralj Carlos, osrednja tema pogovorov z gostitelji pa je razširitev gospodarskih odnosov.

Od tedna do tedna • Od tedna do tedna • Od tedna

Nagrada za mir '88

Nobelova za modre čelade

Glede na to, kako zadnja leta podeljujejo Nobelove nagrade za mir, se zdi, da je ta letošnja, po oni, ki jo je prejela mati Tereza, še najmanj sporna. Pri omenjanju takšnih imen kot sta Reagan in Gorbačov (glede nekoč že izpeljane nagrade Sadatu in Beginu) res nagrada sodi tistim, ki »neposredno gasijo«. Tako so modre čelade premagale konkurenco 74 posameznikov in 23 organizacij, ki so se potegovali zanj. Kljub temu pa se vendarle zdi, da postaja vse skupaj komaj še farsa, kajti tudi svetovna organizacija, katere del so modre čelade, je nekako takšna kot bilka, ki jo presajata roki dveh velikanov zdaj na eno zdaj na drugo stran meje svojih njiv.

Vse pa postane še tem bolj neresno, ko se med predlaganci znajde tudi Waldheim. Sicer je res, da je v tem svetu danes premenila in za vedno izginila že prenekatera norma medčloveških obhajil, vendar pa vsaj resnim ljudem ne bi bilo treba sodelovati v farsicnih igrah. Zato je priznanje varnostnim silam Združenih narodov čast ali pa tudi ne; morebiti v sedanjih konstelacijah velikih sil vsaj upanje na minimalno finančno zavzetost velikih za normalnejše delovanje svetovne organizacije, na katero pa mnogi poznavalci usmerjajo tudi precej kritik na račun učinkovitosti njenih akcij.

B. Ž. J.

Smrtonosni molk ob Ženevskem jezeru

Koliko življenj bi bilo mogoče rešiti

Pred 42-timi leti, 1. oktobra 1946, je Mednarodno sodišče izreklo kazen nacističnim vojnim zločincem pred vojaškim sodiščem v Nürnbergu in s tem začelo novo etapo v razvoju mednarodnega kazenskega prava. Ena izmed obtožb se je nanašala tudi na divjanje nacistov nad judovskim prebivalstvom v Nemčiji in na ozemljih, ki jih je Nemčija med 2. svetovno vojno zasedla.

Ob tem pa se prav zdaj poraja vprašanje, zakaj na primer je nevtralna Švica tako malo storila za olajšanje usode evropskih Judov in zakaj je Mednarodni rdeči križ zavzel tako obotavljajoče stališče, ko je bilo treba obsoditi nacistično divjanje po Evropi.

»Smrtonosni molk ob Ženevskem jezeru«, to so naslovi, ki jih je mogoče prebrati te dni v zvezi z delovanjem Mednarodnega Rdečega križa v nekem medvojnem obdobju. Štiri dame in devetnajst gospodov se je zbralo 14. oktobra 1942. v neki dvorani ženevskega hotela Metropol. To so bili člani Mednarodnega Rdečega križa (IKRK), ki je imel med vojno v tem hotelu svoj sedež. Vsi udeleženci so bili iz vrst švicarske protestantske gospode. Prišli so na sejo komiteja, ki se je izkazala za sila odgovorno za usodo nekaterih narodov med 2. svetovno vojno. Že nekaj mesecev so prihajala na sedež Rdečega križa poročila in govorice o pokolu Judov v Evropi, tako stvarna, da je bilo komaj mogoče podvomiti o njihovi resničnosti. Njihov namen je bil pripraviti to humanitarno organizacijo do tega, da bo javno obsodila deportacije in pokol Judov.

Prvi pozivi presplošni

Res je, da je IKRK že spomladi 1940. obsodil bombardiranje civilnih ciljev in po boje civilistov med letalsko vojno. Toda, vsak poziv je bil tako splošen, da se nobena država ni čutila prizadete. Tedaj, kakor še vedno, se je Rdeči križ držal načela, da bo žrtvam lažje pomagal, če bo organizacija ostala nevtralna in če se politično ne bo vezala na nobeno stranko. »Vse povemo, kar naredimo, ničesar pa ne, kar smo videli«, je še vedno geslo tistih, ki imajo svoj sedež na ženevski Avenue de la Paix.

Za tiste, ki so se leta 1942 sestali v hotelu Metropol, so bili tedanji podatki dovolj za sestavljanje poziva svetovni javnosti. Napisali so ustrezen dokument, ki se je nanašal na usodo evropskih Judov, na usodo vojnih ujetnikov in civilnih internirancev, kakor tudi na kršitve človekovih pravic. Nobene vlade niso po imenu označili, čeprav je bilo vsem jasno, da je treba obsoditi nacistično Nemčijo.

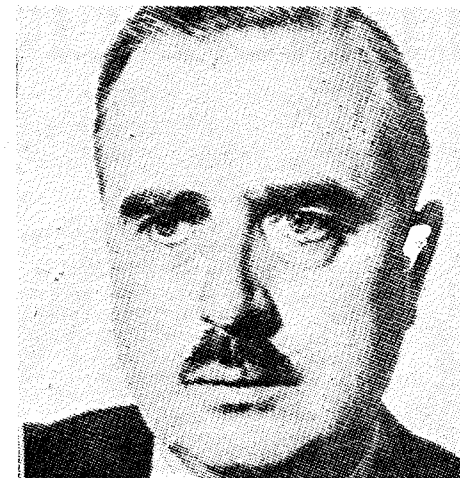
Trije od 23 članov komiteja so se že vnaprej izjavili proti temu apelu. To so bili nekdanji visoki komisar iz Danziga Carl Jacob Burckhardt, švicarski zvezni predsednik Philipp Etter in visok švicarski uradnik Edouard de Haller. Samo dve uri so gospodje razpravljali, nato pa so zavrnili objavitve že pripravljene, šest strani dolgega apela. Kljub očitnemu pomoru narodov je ostal Mednarodni Rdeči križ nem!

Kaj bi bilo drugače, če bi IKRK 14. oktobra 1942. objavil svoj apel? »Na tisoče Judov bi lahko rešili«, pravi Gerhart Riegner, že ostareli sodelavec Mednarodnega judovskega svetovnega kongresa. Kakor je razvidno iz dokumentov, ki so zdaj do-

stopni vsaj nekaterim zgodovinarjem, je Rdeči križ tedaj zelo podcenil svoj vpliv. Nacisti bi veliko izgubili, če bi se odpovedali ženevski konvenciji, saj bi v naslednjih vojnih letih stotisoči nemških vojnih ujetnikov ostali brez vsakega pravnega varstva.

Paketi za čisto vest

Zakaj se ni Mednarodni komitei takoj tedaj obrnil na Nemški Rdeči križ (DRK) in zahteval dodatne informacije o »dokončni rešitvi judovskega vprašanja«? Od leta

Prevzel je veliko odgovornost in skrivalo za smrt stotisočev internirancev odnesel s seboj v grob: Carl Jacob Burckhardt, leta 1942. podpredsednik Mednarodnega komiteja Rdečega križa v Ženevi.

1941. dalje Nemški Rdeči križ ni bil več uporaben partner, temveč le še orodje v rokah nacistov. Njegov direktor je bil Ernst Robert Grawitz, ss-gruppenführer in državni zdravnik SS, eden najhujših vojnih zločincev, znan zaradi svojih poskusov na živih internirancih. Ob koncu vojne je naredil samomor.

Pod geslom, »da so nekaj vredna dejanja, ne pa besede« je kasneje IKRK izdelal načrt za pošiljanje paketov ujetnikom in internirancem, da bi nekako pomiril svojo vest. Toda, paketi ne doka-

zujejo nikakršnega revolucionarnega poguma Rdečega križa. Himmler je sam dovolil že oktobra 1942 družinam internirancev, da jim pošiljajo darila, IKRK pa je nastopil s šestmesečno zamudo.

Približno milijon paketov so poslali 105.000 deportirancem v koncentracijskih taboriščih. 49.000 civilnih internirancev je dobilo pakete šele po 1. marcu 1945., ko je bila vojna praktično že končana.

Poudariti pa je treba tole: Pošiljk v uničevalna taborišča ni bilo, ali pa kvečjemu za nekatere posameznike. In: Judje so bili od vsega začetka izključeni iz tega programa! Na ozemljih, ki jih je Nemčija anektirala, kot na primer na Poljskem ali Če-

škoslovaškem – kjer IKRK – ni imel svojih delegatov, – je bilo pred letom 1944. skoraj nemogoče pomisliti na pakete. Isto velja tudi za države, ki jih je okupirala nemška Wehrmacht. Še posebno kričeči so grehi malomarnega poslovanje Rdečega križa tam, kjer bi bilo mogoče Judom učinkoviteje pomagati: v tako imenovanih nemških satelitskih državah Madžarski, Slovaški, NDH, Bolgariji in Romuniji. Delegati RK v teh državah so dobili instrukcije, »naj se držijo čimbolj po strani«. Celo švicarski diplo-

mati in Vatikan so na Madžarskem in v Romuniji delovali veliko bolj pogumno kakor IKRK in pomagali Judom bežati pred nacističnim preganjanjem. V teh državah bi se Rdeči križ lahko naslonil na nižje oblasti. Tudi Svetovni judovski kongres si je vedno znova prizadeval za odločnejši nastop Rdečega križa prav v takimenovanih satelitskih državah.

Pogovor med predstavnikom Svetovnega judovskega kongresa Leonom Kubowiczim in delegatom IKRK v New Yorku Marcom Petrom 5. januarja 1944. se je nanašal na množični poboj madžarskih Judov. Ko je Wehrmacht nekaj kasneje vkorakala v Hortyjevo Madžarsko, ji je sledil referent za dokončno rešitev judovskega vprašanja Adolf Eichmann. Na oblast so postavili vlado, ki je bila naklonjena nacistom, konec marca pa je postala nevarnost za madžarske Jude že tako huda, da je predstavnik Rdečega križa v Budimpešti Jean de Bavier brzojavil v Ženevo, naj predsednik Mednarodnega komiteja »ustavi Hitlerja«. Še na misel mu ni prišlo, da bi storil kaj takšnega. Aprila so začeli transportirati madžarske Jude v Osvienczyn (400.000). V osmih tednih so

jih 250.000 pomorili v plinskih celicah!

Pravočasno le v Mauthausnu in Theresienstadtu

Šele nekaj tednov pred koncem vojne se je IKRK resno potrudil za izboljšanje položaja internirancev. Srečala sta se Burckhardt in ss-gruppenführer Ernst Kaltenbrunner (12. marca 1945.). Zaslugo za srečanje je imel Himmler. Malo mu je bilo mar za internirance, poskušal je le rešiti svoj vrat iz že pripravljenih krvnikov zanke.

Konec aprila je prišlo do prvega rezultata tega srečanja: 300 žensk iz koncentracijskega taborišča Ravensbrück so zamenjali za 500 nemških vojnih ujetnikov. Kmalu nato so predstavniki Rdečega križa obiskali nekatera taborišča in morda preprečili pomor jetnikov pred koncem vojne. Vendar je to uspelo samo še v taboriščih Mauthausen in Theresienstadt. Ko je predstavnik Rdečega križa poskušal posredovati in 27. aprila 1945. izročiti koncentracijsko taborišče Dachau napredujočim Američanom, so mu eslovci preprečili dostop do taborišča.

Kaj se je dogajalo ob dnevu pionirjev – 29. septembra

Kako prevetrili pionirske konference?

Devetindvajseti september so si pionirji vzeli za svoj dan; pravzaprav jim je bil dan in sedaj je vsako leto njihov. Takole, po približno mesecu dni novega šolskega leta, ko počitniške norčije in vragolije nekoliko potonejo, pa spet stopi na prvo mesto šola, se pionirji na vseh slovenskih šolah zberejo na svojih odrednih pionirskih konferencah, kjer najprej steče beseda o že narejenem v preteklem letu, potem pa o načrtih za novo šolsko leto.

Rekli so mi, da je pionirski odred Maks Jeza Droh iz osnovne šole Simon Jenko v Kranju med najboljšimi. »Delo tega odreda je res vsestransko,« pravi tovarišica iz kranjske občinske konference ZPM Ana Fabjan. »Pionirji so zelo iniciativni, samostojno razmišljajo, povezano delajo in prav zato so eden najboljših odredov v naši občini.« Pa še dnevni red na vabilu na odredno konferenco je bil tako vabljen, da sem brez pomišljanja rekla: »Ja, grem zraven, bom slišala, kaj bodo povedali...« Odločili so se, da bo odredna konferenca tisto popoldne pred dnevom pionirjev, kajti samemu 29. septembru so sklenili viliti čistega športnega duha – v obliki krosa na kranjskem stadionu s 1300 udeleženi mladimi tekmovalci; poleg iz Kranja še s Primskovega in Goričkega.

Ampak, ostanimo pri konferenci. Šolsko jedilnico so pionirji spremenili v konferenčni prostor. Po dva predstavnika iz vsakega razreda pa še cel lanski odbor in predstavniki pionirskega kluba z Golnika, ki so tudi člani tega pionirskega odreda, so v polkrogu posedli pred predsedujočo sedmošolko Mašo Čemažar, ki je, seveda, imela glavno besedo. Vsi s svinčnikom v rokah in beležko na kolenih, v katero so si skrbno zapisovali vse izrečeno, da bodo kot zaupanja vredni izbranci potem lahko poročali v svojih razredih o ugotovitvah in sklepih za naprej.

Kaj so delali? Ja, 15. Jugoslovanske pionirske igre (JPI), ki so trajale dve leti in so se letos končale, so odvzele kar precej njihovega časa, truda, misli in volje. Kdo bi našteval vse! Veliko pove že šolska kronika, ki jo skrbno zapisujejo. Med drugim so izmenjavali likovne razstave s kranjskimi osnovnimi šolami, organizirali in se udeleževali srečanj pionirjev, v smislu vzgoje za mir je deloval njihov krožek OZN, predelovali so bojne igrače, za lačne v Afriki so izdelovali vizitko, solidarnost so pokazali s tem, da so zbirali podpise za Evropo brez jedrskega orožja.

Doma in po svetu

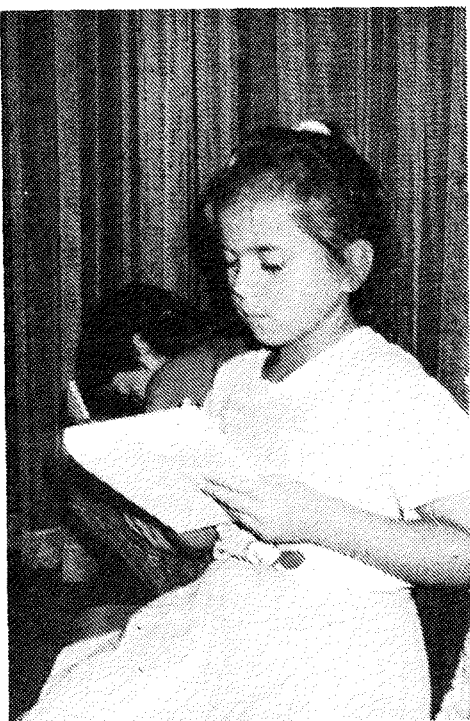
Kaj so njihovi pionirji delali doma in po svetu, je navzočim predstavil pogovor

Državna pionirska prvakinja v tenisu Barbara Mulej

s člani biološkega in zgodovinskega krožka, s Petrom in Aleksandrom, ki sta se udeležila zbora pionirjev Jugoslavije na Ohridu, pa z državno pionirsko prvakinjo v tenisu Barbaro Mulej in z Martinom Pogačnikom, ki je v Ameriki tekkel »tek proti času« ali »Sport Aid«, kakor se temu reče.

Mladi zgodovinarji so namreč lani dobili srebrno plaketo za svojo raziskovalno nalogo v okviru razpisane naloge Življenje med obema vojnama. Osemnajst učen-

Biti predstavnik razreda na konferenci je odgovorna naloga

cev iz 7. in 8. razreda se je lotilo odkrivati zanimivosti, ki jih skrivajo stare kranjske gostilne in seveda življenje za njimi. Biološki krožek je med drugim postavil tudi vprašanje, kako bomo rešili naš gozd. Vsi so hvaležni tovarišici Sokličevi, ki jim je pomagala, da so nalogo uspešno izpeljali.

Peter in Aleksander sta ponosna, da so ju skupaj s osmimi pionirji iz kranjske občine izbrali za zastopnike republike Slovenije na Zbo-

v osmem razredu in po končani osemletki namerava v naravoslovno šolo. Toda, do takrat je še celo leto in kdo ve, kako se misli še lahko spremenijo. »Odkar sem shodila, sem bila na stadionu. Tam blizu stanujem,« nam vneto pripoveduje o svojem priljubljenem športu – tenisu, ki ji je prinesel že precej uspehov, njeni sošolci pa so seveda ponosni nanjo.

Pobudnik za razvoj njene teniške žilice je bil njen oče, ki jo tudi trenira – vsak dan tri do štiri ure. Svoje prve uspehe je Barbara dosegla kot državna prvakinja leta 1976, letos pa je uspeh največji: po-

Martin Pogačnik je tekkel v Ameriki

vedo. Treba bo objaviti po zvočniku. Obljubijo jim, da bo oktobra začela načrtno delati. Potem – kaj je z nabiralnikom, ki so ga lani pobarvali, pa je sedaj v njem bolj malo sporočil? Tudi ideje za delo v prihodnje naj se zbirajo v njem. Šolsko trgovino želijo izpopolniti s prodajo sokov, kajti učenci so med odmori žejni. Ali kako? In zakaj ne smejo biti v supergah v telovadnici? Moti jih nered okoli dežurnega učenca pri vhodu. Ali ne bi veljalo okrepiti dežurstvo?

Je pač tako, da je velika večina učencev redoljubnih, so pa tudi taki, ki se nočejo po-

stala je slovenska prvakinja med dvojicami in posamezniki, potem pa še državna pionirska prvakinja na tekmovanju v Lizboni.

Vprašanja, načrti, predlogi, želje – vse v nabiralnik

»Načrti za naprej,« je napovedala Maša naslednjo točko. In zdaj je začelo »deževati« – načrti, želje, predlogi... Kaj je s šolsko hranilnico? Pionirji o njej premalo

Pionirske konference se je udeležil tudi Ivan Jelen, predstavnik ZB NOV Vodovodni stolp, s katero pionirji osnovne šole Simon Jenko tesno sodelujejo

drežati nobenemu redu in te je treba ukrotiti.

Delegati so spontani, konkretni, odločni in prepričani v tisto, kar povedo. Pričakujejo tudi poštene in konkretne odgovore. Pomočnik ravnatelja Matjaž Kuralt poskuša odgovorjati, pojasnjevati. Marsikaj se bo dalo urediti, marsikaj pa tudi ne. Morda je premalo možnosti za poskus tistega, kar predlagajo pionirji. Potrebno je tvegati, da bo poskus lahko tudi propadel. Ali naj tvegamo?

Pionirji želijo, da bi njihovo šolsko glasilo Vaje (ki je res na visoki kakovostni ravni!) izšlo večkrat letno in ne le enkrat, kakor doslej; pa tudi, če bi bilo tanjše... Ne bo šlo? Problem je denar. Pa če bi z več zbiralnimi akcijami papirja zbrali več denarja? Če bi ga na primer učenci celo leto prinašali v šolo in bi imeli za skladiščenje poseben prostor? Ni prostora. Poleg tega obstaja bojazen, da bodo otroci brskali po kupih za revijami in bo vsa šola polna papirja. Itd.

Mladinci sprašujejo, kako bo letos s plesom. Koliko ga bo, je odvisno od njihovega obnašanja na prvem plesu. Mlajše zanima, ali bo pustovanje, kajti »zadnje čase je slišati, da se tisti dan učitelji oblečejo v res stroge učitelje.«

Pionirska konferenca se je iztekala. Sklenili so, da bodo sestanke razdelili v sestanke razrednih skupnosti in sestanke pionirskega odbora, tako, da bo na njih lahko sodelovalo čim več pionirjev. Seveda bodo tudi na 16. JPI, ki se začnejo letos, prav ta-

ko vestno sodelovali, kakor doslej, so rekli. V krajevni skupnosti Vodovodni stolp, kamor ti pionirji spadajo, so lahko ponosni nanje – in tudi so. To nam je zagotovil tovariš Ivan Jelen iz krajevnice organizacije ZB NOV, s katero učenci sodelujejo ob vsaki priložnosti, ki se jim pokaže. Izrazil je željo, da bi sodelovali še naprej, program pa naj učenci izdelajo sami, saj so tako konkretni in ustvarjalni. »Čestitam vam za dosežene uspehe,« je dejal tovariš Jelen zbranim pionirjem. »To so velike spodbude tistim, ki so vse to pripravili, in tistim, ki se bodo vključevali v prihodnje. To, kar sedaj delate v okviru interesnih dejavnosti, je tisto, kar mladega človeka usmerja in mu ostane v zavesti vse življenje.«

Pionirji niso hoteli nikomur ostati dolžni, pa so se z nagejnim oddolžili tako najboljšim pionirkam v odredu: Nataši Kuralt, Evi Aljančič in Alji Gunčar, kakor tudi mentorjem in mentoricam: tovarišici Anici Konc, tovarišici Cvirnovi, tovarišici Okorovi, tovarišema Savniku in Kuraltu, pa tovarišici Sokoličevi, tovarišici Petričevi in še komu.

Še kaj na tej konferenci? Zaman čakate. Nobenih volitev ni bilo. Te bodo izpeljali pozneje. Pa že lani je bilo tako, ker so se otroci pritoževali, da na svojih konferencah samo roke dvigajo. Zdi se, da je to postalo dolgočasno, prevečeno in da je treba s svežim vetrom prevetrili tudi pionirske konference.

Živa Drole

Ob 3. oktobru – svetovnem dnevu otroka

Človeštvo dolguje vse najboljše, kar premore!

Deklaracija o pravicah otroka, ki jo je generalna skupščina Združenih narodov sprejela in razglasila 20. novembra leta 1959, je bila Unicefu spodbuda in vodilo v času, ko je širil svojo dejavnost skrb za otroka. Unicef sedaj pomaga človeštvu, da da 700 milijonom otrok v 120 državah »najboljše, kar premore«. Za otroka ni nič »dovolj dobro«, vedno je lahko še boljše. Otroci imajo pravico uživati posebno varstvo, imajo pravico do pogojev za zdrav in normalen razvoj v svobodi in dostojanstvu, imajo pravico (od rojstva) do imena in državljanstva, do socialnega varstva, vključno z ustrežno prehrano, stanovanjem, razvedrilom in zdravstveno nego, imajo pravico rasti v vzdušju naklonjenosti in varnosti, zagotovljeno naj jim bo izobraževanje, zaščita pred vsemi vrstami zanjevarjanja, krutosti, izkoriščanja in pred diskriminacijo.

Del otrokovega življenja, velik del, je njegova igra. Če bi ljudje skrbeli za otroke, ne bi bili ravnodušni do otrokovih iger in igrač. Kakšno igračo mu bomo dali v roke? Nekateri prispevajo k druženju otrok, druge jih učijo novih stvari.

Toda, so tudi igrače, namenjene bojevanju. Takšne učijo otroke sprejeti vojaški svet. Učijo jih, da sta vojna in ubijanje sprejemljiv način pri sporazumevanju z ljudmi, ki mislijo drugače. Otroci mislijo, da je tako prav in v takšnem prepričanju zanemarjajo ljubeznivost, sožitje, sodelovanje, spretnost... Saj res, zakaj bojne igrače privlačijo otroke? Eden razlogov je prav ta, da bojne igrače ne zahtevajo neke veščine in spretnosti. Učenje klavirja je na primer dosti težje in zahteva več dela in truda.

In vendar so »vojaške« igrače danes v prodaji vodilna vrsta igrač. Njihova prodaja se je od leta 1982 povečala kar za 700 odstotkov. Propagira jih tudi vedno večje število risank, polnih nasilja, ki jih otroci gledajo vsak dan pred šolo in po njej in ob koncu tedna. Take risanke imajo povprečno 50 nasilnih dejanj na uro, torej ima ena risanka kar okoli 114 takih prizorov, ki res niso za otroške oči in ušesa! Osebe, kot sta Rambo in GI Joe, se predstavljata kot heroja in sta vzor otrokom. Njun boj in ubijanje delujeta na otroke vznemirjujoče. Pogosto prikazeta

rasne in seksualne stereotipe, pa zato ni nič čudnega, če zasejemo mržnjo v naši družbi. Joe v vsem nasilju sicer nikoli ne umre. In prav s tem ne da otrokom resnične predstave o tem, kaj vojna pravzaprav je.

Nasilje gotovo ni izhod za rešitev problemov. Nobena družba, ki podpira mir in pravice, ne more dovoliti takšne »militarizacije« mladih. Vsak pogled v prihodnost brez vojne in ubijanja je nemogoč, če že na otroka izvajamo pritisk nasilja s pomočjo bojnih igrač in iger.

Kaj, če bi za začetek odstranili vojaške igrače in risanke nasilne vsebine iz življenja naših otrok? Potem bi dom in šola postala prostor, kjer bi si otroci lahko izoblikovali samospoštovanje, se naučili sodelovati in na miren način reševati konflikte – in čutili!

Pri nas v Sloveniji imamo posebno delovno skupino za mirovna gibanja pri RK ZSMS, ki ji je še posebej pri srcu rast otrok v miroljubne državljane in vsa njena prizadevanja gredo v tej smeri. Bojne igrače znajo predelovati v čudoviti svet prikupnih nenasilnih iger.

Živa Drole

Mladi v obrambi in zaščiti

Rezultati kar zadovoljivi

V Izobraževalnem centru republiškega sekretariata za notranje zadeve v Ljubljani je bilo v soboto, 1. oktobra, drugo zaključno tekmovanje mladih v obrambi in zaščiti, deset najbolje uvrščenih

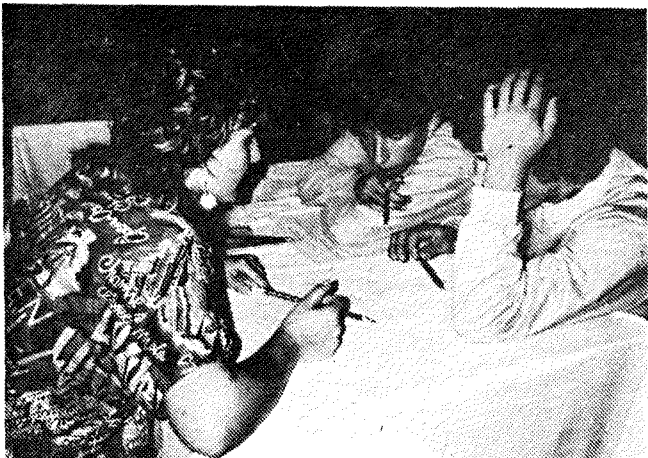
ki je zahteval dobršno mero znanja, pa tudi iznajdljivosti. Mladi so poleg pohoda morali pokazati še, kaj znajo o eksplozivnih telesih, radio-kemični in biološki obrambi, nudenju prve pomoči in rav-

ležili tisti, ki po osnovni šoli ne nameravajo nadaljevati izobraževanja v usmerjeni stopnji, znanje in veščine pa so si pridobili v 15 do 18-dnevnih tekmovanjih v občinskih centrih za obrambno vzgojo. Pridobljeno znanje pa jim bo v pomoč pri služnji vojaškega roka, dekleta pa bodo lahko v pomoč ekipam splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite.

»Gre za izvenšolsko mladino, ki ima končano osnovno šolo ali pa samo dokončano osnovnošolsko obveznost. Glede na dosežene rezultate mislim, da je treba dati priznanje mentorjem, ki usposablajo to mladino, da so v času 120-urnega pouka na 15-dnevnih taborjenjih dosegli dokaj dober uspeh. Pomembno pa je tudi to, da so bili vsi tekmovalci zelo zavzeti, kljub temu, da je bila steza precej težka, teren neznan, tudi sodniki so bili objektivni in strogi v svojih ocenah, da so rezultati zelo dobri. Sredstva, ki jih vlaga-

Metanje bombe ni isto kot metanje kamenja, zato so nekateri tudi zgrešili cilj.

Pred začetkom tekmovanja so morali tekmovalci opraviti še obvezne teste.

ekip pa se bo maja prihodnje leto potegovalo za najboljšo ekipo v republiki. Mentor, vodja in še trije člani so sestavljali ekipo, le-teh pa je bilo kar 36 iz slovenskih občin. Najtežji del tekmovanja pa je bil orientacijski pohod,

nanju na znak nevarnosti. Poleg naštetih disciplin so opravili tudi streljanje s polavtomatsko puško in metanje bomb.

Ta preizkus znanja mladih v obrambi in zaščiti je takorekoč nujen, saj so se ga ude-

mo za to usposabljanje mladih, torej niso zaman, predvsem še zato, ker se mladi na teh taborjenjih družijo, spoznajo svoje navade, usklajujejo svoje potrebe, pogoje življenja. Mislim, da je s tem naš cilj obrambno samozaščitnega splošnega usposabljanja mladih dosežen, je

med drugim poudaril Ivan Hafner, pomočnik republiškega sekretarja za ljudsko obrambo Slovenije.

In še uvrstitve prvih deset ekip: 1. Trebnje (813 točk), 2. Tržič (799), 3. Zagorje (797), 4. Šmarje pri Jelšah (791), 5. Domžale (782), 6. Lenart (768), 7. Maribor-Pesnica

(749), 8. Ajdovščina (737), 9. Idrija (732), na 10. mesto pa se je uvrstila ekipa Maribor-Tezno z 726 točkami. Prve tri ekipe so prejele medalje in praktična darila, deset najbolje uvrščenih ekip pa se bo udeležilo republiškega tekmovanja prihodnje leto.

Jože Čurin

O delu mentorjev in razlagalcev revolucionarnih tradicij

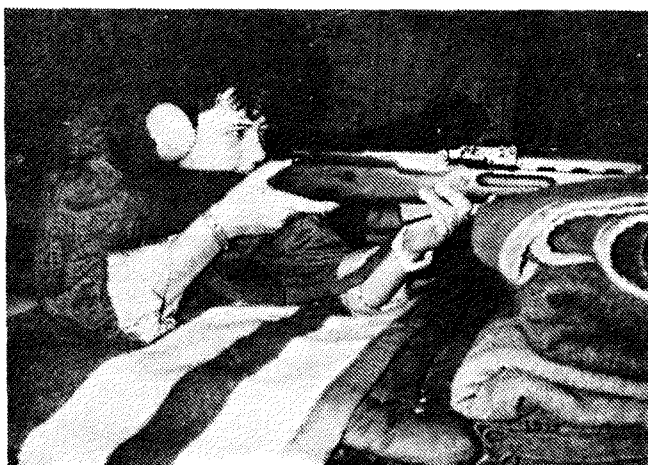
V Domu družbenih organizacij v Mariboru so se sestali mentorji in razlagalci revolucionarnih tradicij na šolah usmerjenega izobraževanja in v domovih teh šol in razpravljali o svojem dosedanjem delu v šolskem letu 1987/88. Predsednik mestnega odbora ZZB NOV Maribor Jože Berce je dejal, da so mentorji in razlagalci opravili na tem področju pomembno delo, ki je bilo opaženo tudi izven Maribora. Posebne zasluge za to je po njegovem mnenju imela dosedanja vodja te skupine razlagalcev in mentorjev Francka Varl-Purkelj.

Novi vodja razlagalcev in mentorjev revolucionarnih tradicij Leon Čepič je dejal, da je bilo v šolskem letu 1987/88 168 razlag po posameznih šolah in domovih, te razlage borcev NOB pa je poslušalo blizu 5000 učencev. Značilno je, da so se učenci zanimali za to problematiko in so pozorno sledili razlagalcem, postavljali vprašanja in tudi sicer sodelovali v razpravah. Po posameznih šolah so pripravili tudi izlete v znane kraje iz NOB. Pripravljali so tudi razne raziskovalne naloge s tematiko NOB. Posamezni mentorji in učenci pa so predlagali, naj bi posamezne teme opremili z modernejšo opremo. Med temami so razlagalci posredo-

vali svoje izkušnje iz neposrednega boja, iz koncentracijskih taborišč in iz delavskega gibanja pred vojno in med njo.

V razpravi so razlagalci poudarili, da bodo mladi postavljali tudi razna vprašanja o sedanjem razvoju dogodkov v državi in da bi bilo prav, če bi zanje organizirali pogovor o aktualnih družbenopolitičnih razmerah v Mariboru in širše. Lidija Potrč je menila, da ni prav, da se sedaj med seboj obtožujejo razni generali in posredujejo različne podatke iz NOB. Razumljivo je, da so mladi pozorni na takšne medsebojne obtožbe in ob tem razlagalcem postavljajo tudi razna vprašanja, na katera morajo odgovoriti. V razpravi je Maks Gašparič iz Ruš orisal prizadevanja borcev za čim bolj nazorno predstavitev NOB mladi generaciji. Med drugimi so organizirali spominske pohodne zgodovinske ure, ki so se doslej zelo obnesle. Najprej posamezne skupine učencev odpeljejo v svoj muzejski oddelek NOB, potem pa jih vodijo po spominskih poteh na Pohorje na najbolj znane kraje iz NOB. Razprava je pokazala, da bo potrebno v prihodnje v vrste razlagalcev pritegniti še več borcev in strokovnjakov – zgodovinarjev, da bi dosegli še večjo kakovost pri posredovanju revolucionarnih tradicij.

M. K.

Tanji Lisjak iz ekipe Ajdovščine polavtomatska puška ni delala preglavic.

Odmevi

Posvet v Smederevu: Kako je pravzaprav s krizo?

»Tudi letos so prišli mladi – oboroženi s srcem, krampom in lopato, da bi rušili norme, premagovali kubike, predvsem pa, da bi se družili. Tisto, kar so do sedaj dosegli pri delu in na področju družbenih dejavnosti, podira vse predpostavke o krizi prostovoljnega mladinskega dela.

Ker to je njihov čas, je to njihova akcija... Tako je pisalo v informativnem lističu, ki so ga prejeli udeleženci posveta srbskega centra za prostovoljno delo mladih v Smederevu. Vsaj povabljeni iz RK ZSMS smo bili presenečeni. Posvet o krizi mladinskega prostovoljnega dela, o težavah, ki spremljajo organizacijo in izvedbo delovnih akcij, o sedanjosti in prihodnosti brigadirstva je namreč imel malce čuden začetek.

V Smederevu so se tega dne zbrali komandanti in interesniki štirinajstih mladinskih in ene pionirske delovne akcije (ki med brigadirsko sezono sestavljajo (in predstavljajo) koordinacijski odbor MDA v Srbiji), vodstvo tamkajšnje Komisije za MPD, predstavniki RK ZSM Srbije, predstavnik Komisije za MPD pri K ZSMJ, gostje iz Vojvodine, Kosova, Makedonije in Slovenije. Pogovor, ki so ga organizatorji umestili v brigadirsko naselje »Sedem sekretarjev SKOJ-a« MDA Metalurški kombinat Smederevo, naj bi osvetlil temne in svetle plati letošnjega brigadirskega poletja, preresel organizacijske spodrsilaje, iskal možnosti za novo briga-

dirsko pomlad in povedal, ali lahko govorimo o krizi mladinskega prostovoljnega dela ali ne... Ne glede na to naj bi ponudili možne smeri za ohranitev dobrega, izboljšanje obstoječega.

Brigadirji v Srbiji letos opravljajo predvsem različna dela pri izgradnji vodovodnega omrežja, pogozdovanju in napejavi elektrovođa. Na akcijah se jih je zbralo približno 10.000, kar je znatno manj, kot je bilo načrtovano. Kar 14 MDB je odpovedalo svojo udeležbo na srbskih akcijah, 40% pa je bilo nepopolnih (manj kot 40 brigadirjev). Kljub »interventnim dopolnitvam« se je marsikje omajala ekonomska računica, ki bi upravičila obstoj delovne akcije. Sistem organiziranja klasičnih oblik MPD v tej republiki (pa tudi v drugih, z izjemo Slovenije) namreč temelji na načelih organiziranja samostojnih delovnih organizacij in ne na podlagi družbenega dogovora in samoupravnega sporazuma o združevanju dela in sredstev, kot pri nas. Tako tamkajšnje akcije samostojno sklepajo pogodbe z »delodajalci« in ustvarjajo dohodek, s katerim (vsaj načeloma) upravljajo brigadirji.

Že ob samem začetku posveta so si bili člani Koordinacijskega odbora edini, da ekonomska upravičenost MDA v tej republiki ni vprašljiva. Nerešeno je le vprašanje vsebinske osmiselnosti udeležbe brigadirjev na akcijah, pod vprašanjem pa – mobilizacijska sposobnost mladinske organizacije. In o tem je tudi tekla beseda. Beseda, ki je izzvenela bolj kot tarnanje, jeza in nemoč v okvirih starega (a po trditvah govorečih – dobrega) in manj kot pobuda, iskanje novega, tudi izven klasičnih brigadirskih miselnih okvirov.

Komandanti delovnih akcij so govorili: o potrebi ponovnega ovrednotenja fizičnega dela, o nemoči, da bi se kaznovali mladinski funkcionarji, ki organizirajo nepopolne brigade (pogosto pa tudi teh ne), o možnosti, da bi se nezaposlenim brigadirstvo štel v delovno dobo, o problemih, ki nastopijo, če delovne organizacije ne dovolijo zaposlenim izostanka z dela

zaradi odhoda na akcijo, o pasivnem odnosu večine DPO do MPD, o brigadirjih, ki jih ne zanima nič drugega kot zabava, o nujnosti dela s krampom in lopato, o MDA, na kateri bi brigadirji tri tedne delali, teden dni pa preživeli na brezplačnem dopustu na morju, o sistemu, ki ne zna več organizirati dela po »ho-ruk« metodi, o tekmovalnosti, ki se na akcijah razvija zaradi republiških in zveznih priznanj, o prednostih, ki naj bi si jih mlad človek pridobil z udeležbo na akcijah (npr. pri iskanju stanovanj, zaposlitve...), o udarniških značkah, ki naj bi pomenile vstopnico za v »svet prednosti«, o potrebi po igranem filmu o MDA, ki bi populariziral brigadirstvo v 90. letih, o nujnosti enotnega jugoslovanskega brigadirskega sistema, o tem, da ne gre za krizo brigadirstva, pač pa za obdobje uničevanja MDA – po zaslugi tistih, ki so bili plačani za njegov napredek...

V vzdušju, ki ni dopuščalo misli o tem, da je vsaka oblika združevanja ljudi obsodena na spreminjanje ali celo na propad, da so povojna leta v naši družbi težko primerljiva s trenutkom, ko si prizadevamo dostojno prekorati prag 21. stoletja, da je prostovoljno delo raztegljivo v nemladinsko, da obstaja vrsta možnosti za drugačno (ustreznejše) nudenje pomoči, da je tudi majhno lahko lepo, v tem vzdušju torej so misli, ki so jih izrekli sekretar Komisije za MPD pri K ZSMJ in slovenski, deloma pa tudi vojvodinski in makedonski CMPD-jevci, izzvenele nekako v prazno ali vsaj mimo ušes navzočih. Niso pa bili dovolj realna tema za tukajšnjo razpravo: izkušnje z raziskovalnimi, izobraževalnimi in mednarodnimi tabori, pa dejstva o MDA kot področju socialne diferenciacije, rezultati raziskav o udeležnih MDA in njihovih (neizpolnjenih) željah, potrebah, pričakovanjih, misli o generaciji, ki ne razmišlja v terminih »mnogičnosti in fizičnega dela«, težave z določitvijo današnjih funkcij MDA, potreba po preseganju stare klasične oblike/forme mladinskih delovnih akcij in gradnji vse-

binsko naravnanih projektov...

Pa vendar so zaključki posveta, ki se je trudil zanikati začetek zatona nečesa, takšni, da je slutiti vsaj delno pripravlenost za vsebinske spremembe in ne zgolj za popraviljanje lepotnih napak. V prihodnje bi kazalo zmanjšati število MDA v Srbiji in natančno določiti pogoje, ki jih mora izpolnjevati akcija, da bi bila MDB (kaj je popolno in kaj ne), ugotoviti, kakšne možnosti za osmiselnost akcij s sistemom 3+1 (delo – počitek na morju), pripraviti program poteka drugih oblik MPD (pionirske MDA, tabori...).

Ta stališča bodo služila jesenski razpravi o brigadirstvu v prihodnje, ki bo potekala v tej republiki, pa tudi v drugih, zaključila pa se bo na zveznem nivoju. Usklajevanje različnih pogledov in stališč bo vse prej kot lahko in tudi izvajanje sprememb si ne upamo napovedati nemojene poti. Tako kot si ne upamo pričakovati, da bi besede predsednika Predsedstva K ZSMJ Branka Greganovića, natele zgolj na odobravanje: »Ne hvalimo akcij, ki gradijo vodovod, temveč kritiziramo državo, ki v štiridesetih letih po osvoboditvi tega ni uspela storiti.« Tudi te besede so bile izgovorjene na posvetu v Smederevu.

(objavljeno v Informacijah RK ZSMS)

Trpinčeni otroci – problem, ki ni majhen

Dr. Marija Vodnjov pripoveduje takole: Gruča ljudi pred stanovanjsko zgradbo. Kričavi jok otroka. Nehote se tudi meni ustavi korak. Zagledam jo na okenski polici drugega nadstropja. Nič ne reče, le neutolažljivo joka. Obvestimo milico, poskušamo odpreti stanovanje, rešiti deklico. So-

Iz naših krajev

Planinski maraton »Pavla«

V nedeljo, 25. septembra, je bil že šesti planinski maraton »Pavla«, ki se ga je udeležilo okrog 150 tekačev in pohodnikov, med njimi tudi nekateri najboljši tekači iz raznih krajev v Sloveniji. Z ozirom na težavnost proge velikega maratona na 40 km je to veliko število. Sicer je bil za tiste, ki ne bi zmogli toliko kilometrov, tudi mali maraton na 15 km.

Planinski maraton »Pavla«, ki ga organizira planinsko društvo Idrija, poteka iz Idrije, po dolini Bele, do nekdanje bolnišnice »Pavla« pod Hudim Poljem, s ciljem pri planinski koči na Hlevišah.

Udeležence maratona je tudi letos pričakala dr. Pavla Jerina-Lah, ki je prvim, ki so prispeli na cilj, izročila priznanja. Priznanje sta prejela tudi najmlajši in najstarejši udeleženci.

Za zvezo so skrbeli člani Radia kluba iz Idrije – stalni sodelavci planinskega društva.

Janez Jeram

Srečanje partizanskih kurirjev

Kot vsako leto, smo se tudi letos, že tridesetič, pri osnovni šoli v Koprivni zbrali koroški partizanski kurirji na svojem tradicionalnem srečanju.

Najprej smo analizirali svoje delo. Med letom smo obiskovali osnovne šole v koroški regiji in pri zgodovinskih urah učencem pripovedovali o svojih kurirskih poteh in dogodivščinah med NOB. Postavili smo tudi nekaj spominskih obeležij na krajih, kjer so delovale TV postaje ali bili glavni kurirski prehodi. Obiskali smo spominska obeležja NOB v zamejski koroški in nekaj tam živečih partizanskih kurirjev. Za naše uspešno delo ima zasluge naš pokrovitelj,

delovni kolektiv Gorenje-Muta z generalnim direktorjem Markom Rutarjem. Že leta nas podpirajo.

Na srečanju smo izvolili novega predsednika področnega odbora Vinka Razgorška. Dosedanjemu predsedniku Ožbiju Fajmutu, ki je 30 let uspešno vodil naš odbor, smo podelili naziv »častnega predsednika«.

Na srečanju so nam učenci osnovne šole Koprivna priredili prisrčen krajski kulturni program, nakar se je po partizanski Koprivniški dolini razlegla partizanska pesem, prežeta z obljubo, da se drugo leto zopet vidimo.

Frane Mikec

Senovo

Borčevski izlet

Krajevna organizacija ZB NOV Senovo že vrsto let organizira najmanj dva takomenovana »borčevska izleta« letno. Tako je bil letos prvi 11. junija, namenjen obisku Cerknice z znamenitim Cerkniskim jezerom ter lepega rekreacijskega centra na Rakitni, na drugi izlet smo se odpravili v sosednjo SR Hrvaško 9. septembra. Člane senovske borčevske organizacije je pot vodila proti Samoboru, Zagrebu, Vrbovcu, Križevcem, Koprivnici, Ludbregu, Varaždinskim Toplicam, po Hrvaškem Zagorju do Bizelj-skega.

Cilj tega izleta je bila Koprivnica. Tu so si udeleženci ogledali znamenito živilsko tovarno »Podravko«. Predstavnik te delovne organizacije so prijazno sprejeli »Senovčane«. S krajšim predavanjem in filmom o nastanku in razvoju »Podravke« ter o njenih proizvodih so izletniki v grobem dobili vpogled v ta živilski gigant, ki zaposluje nad 7.500 delavcev. Nato je sledil ogled posameznih

proizvodnih obratov.

Organizacija ZB NOV Senovo je izročila predstavnikom tega delovnega kolektiva, kot spominsko darilo, relief »rudarja« in knjigo »Padli v ognju revolucije...« Predstavnik »Podravke« pa so izročili udeležencem izleta nekaj njihovih proizvodnih izdelkov.

Po ogledu »Podravke« so se izletniki napotili na obisk Spomen-parka na Danici. Na tem območju so v drugi polovici aprila 1941. leta ustaši napravili prvo koncentracijsko taborišče v tako imenovani NDH. Skozi to taborišče je v času od aprila 1941. do septembra 1942., ko so ga ukinili, šlo več kot 5.600 »logorašev«. V bivši taboriščni stavbi se sedaj nahaja muzejska zbirka dokumentov in eksponatov delavskega gibanja in NOB-e občine Koprivnica.

Teh priljubljenih »borčevskih izletov« se je udeležilo skupaj kar 177 borcev in njihovih svojcev iz Krajevne organizacije ZB NOV Senovo. Stojan Šibila

Aktivnosti smolniških članov ZB

Srečanje na Hlebovem

Člani borčevske organizacije na Smolniku pri Rušah pri svojem delu ne poznajo oddiha. Neglede na letni čas se tukaj vedno nekaj dogaja.

Njihovih sej se udeležuje tolikšno število članov in vabljenih, da bi nepoznavalec njihovih razmerij menil, da je zašel na zbor krajanov KS.

Obsežni programi dela ne ostajajo samo na papirjih, ampak jih dosledno in do potankosti uresničijo.

Ob letošnjem občinskem prazniku Ruš so se polnoštevno udeležili tudi osrednje proslave v Gradišču na Kozjaku. Organizirali so številno udeležbo za pohod na Klopni vrh, kjer je bil že 17. septembra 1941 izbojevan prvi zmagoviti boj Pohorskih partizanov. Ta dogodek je obeležen za občinski praznik občine Maribor-Ruše. Pohoda so se udeležili borci in aktivisti, člani Zveze rezervnih vojaških starešin, ta-

borniki, lovci, mladina, pripadniki TO, planinci ter številni občani ruške občine.

Pred kratkim so pripravili za člane in svoje prijatelje srečanje v idiličnem Zgornjem Smolniku – pri Hlebovem domu.

»Tu je bila leta 1941 zibelka partizanov na tem delu Pohorja« – je v pozdravnem govoru dejal njihov predsednik Maks Gašparič in nadaljeval: »Na Hlebov dom pa nas Smolničane veže še drugo zgodovinsko dejstvo. Tukaj je živel in gospodaril izobražen kmet in narodni buditelj Luka Hleb,

ki je skupaj s smolniškim kmetom Davorinom Grizoldom in ruškim kaplanom Božidarjem Wurcerjem, ustanovil leta 1865 v Rušah Slovensko bralno društvo, ki je bilo štirinajsto na Slovenskem in peto na Štajerskem.«

Takšnih in podobnih srečanj se na Smolniku rada udeležuje tudi povojna generacija krajanov, saj jim pomeni snidenje in pogovor z borci in aktivisti v takšnem avtentičnem kraju partizanstva živo doživljajo delčka naše zgodovine iz narodnoosvobodilnega boja.

Ivan Bučak

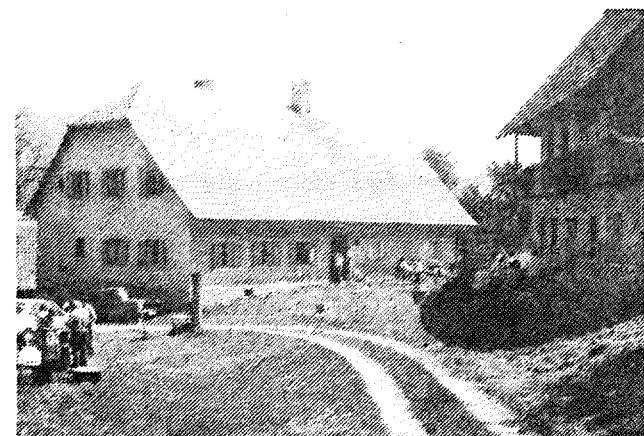
Slovenj Gradec

Okrogla miza v Pokrajinskem muzeju

Med 16. septembrom in 25. septembrom 1988 je bilo v okviru praznika krajevne skupnosti Slovenj Gradec organiziranih vrsto športnih in kulturnih prireditev.

Koroški pokrajinski muzej revolucije je pripravil okroglo mizo o koncentracijskih taboriščih. Precejšnjemu številu srednje in osnovnošolcev je o trpljenju v taboriščih spregovorilo šest nekdanjih internirancev (Anica Debelak, Marija Slemnik, Angela Šumečnik, Anica Marovšek, Ivan Jamnik in Franc Rutnik).

Adolf Ankon

Hlebovina – zibelka partizanstva na tem delu Pohorja

stanovalci se umikajo v svoja stanovanja, rekoče: »Ali sploh veste, kaj delate? Ali ne poznate njenega očeta? Kako bo otrok spet tepen...!«

Iz šole pripeljejo otroke na sistematski zdravstveni pregled. Med njimi je deček, poln modric. Na vprašanje, kaj je počel, da je tak, me gleda s široko razprtimi očmi. Ali je prestrašen? Si ne upa povedati, da je bil pretepen? Morda je bolan: ima motnje v strjevanju krvi?

Vsa ta vprašanja mi rojijo po glavi in vsa terjajo tudi odgovor. Pri vsakdanjem delu se vse pogostejše srečujemo s šolskimi otroki, ki imajo različne psihoorganske motnje. Begajo od doma, grizejo nohte, se pretepaajo, so nemirni, močijo posteljo ali kažejo različne govorne motnje (se govorno zaletavajo ali pa zadržujejo pri govoru – jecljajo). Opažamo tudi različne oblike glavobolov, hujšanje ali pa težave, ki jih opisujejo kot: »Ne morem se zbrati, skoncentrirati za delo, ne morem se učiti in podobno. Vsakih nekaj let nas preseneti tudi samomorilski poizkus ali celo samomorilsko dejanje pri otroku, mladostniku. So ti pojavi posledica pritiskov na otroke? O trpinčenju otrok govorimo takrat, kadar pritiski na otroke presegajo družbeno dovoljene norme. Zadnjih dvajset let se temu pojavu posveča vedno več pozornosti. Pomembno vlogo pri odkrivanju teh pojavov so imeli do nedavnega zdravniki. Danes se pojav trpinčenega otroka obravnava multidisciplinarno in timsko (socialna služba, zdravstvena, TNZ in drugi).

V okviru mednarodne zveze za dobro otroka s sedežem v Ženevi dela stalni mednarodni komite za trpinčene otroke. Leta 1981 je predlagal naslednjo klasifikacijo oblik trpinčenega otroka: fizično nasilje zoper otroka znotraj družine (telesno kaznovanje), zanemarjanje otroka znotraj družine (opušcanje nege, ljubezni, vzgoje itd.), spolne zlorabe znotraj družine, psihološko, emocionalno zlorabljanje otrok znotraj dru-

žine (psihični pritiski, čustveni pritiski, otroci so prestrašeni), institucionalno trpinčenje (internati, prevzgojni zavodi itd.), zlorabljanje otrok izven družine (zloraba v zvezi s prostitucijo, zloraba otroškega del itd.).

Telesno kaznovanje in trpinčenje otrok je spremljalo razvoj človeške družbe vse do konca 19. stoletja. Vzroki za trpinčenje skozi zgodovino človeštva so bili kulturni, verski, medicinski, kasneje tudi ekonomski, danes pa so predvsem vzgojni. Največkrat so trpinčeni že dojenčki in mali otroci do četrtega leta starosti, nato šolarji. Pri tem gre za otroke, ki zaradi nekaterih posebnosti ali nekih prirojenih ali pridobljenih značilnosti pogostejše sprovcirajo finančno nasilje. Bolj so ogroženi nezaželeni in težko vodljivi otroci (črne ovce v družini). Storilci so večinoma starši, pogostejše matere kot očetje. Običajno so to relativno mladi ljudje, v mladosti tudi sami trpinčeni.

Adolf Ankon

Vsaka podražitev – nož v srce delavca!

Priznam, da sem že dalj časa v nekakšni ilegali, kajti bil sem dogla leta dokaj zvest dopisnik borčevskega glasila. Bil sem namreč prepričan, da je to glasilo, ki nadaljuje revolucijo, ki hoče in želi ohraniti izročila svetlih obljub partizanskih komandantov, komisarjev, ko so nam govorili o enakopravnosti, o pravičnosti o nekakem povsem novi napredno-humani družbi, kjer ne bo izkoriščanja človeka po človeku...

Pa smo prišli tako daleč, da nam krojijo usodo življenja ljudje, katerih cilj je vse kaj drugega kot napredek naše socialistične in Titove Jugoslavije. Porabil oziroma napisal bil lahko kar deset tipkanih strani o Yulopolimijah. Priznam, precej pikrih sem marsikdaj izrekel glede vladanja Milke Planic; bil sem vesel, ko je njej potekal man-

dat, še posebej, ker je Branko Mikulić ob svojem ustoličenju za predsednika ZIS-a obljubil nekakšno stabilnost, trdnost in sploh lepši jutri.

Danes pa vidim, kako sem bil naiven, da sem mu verjel. Resda nisem nikakršen gospodarstvenik, vendar pa vem, že v osnovni šoli so mi učitelji govorili, da kmet, ki se nenehno zadoljuje, gre slej ko prej na kant. Upniki mu zarubijo kmetijo, imetje, postane berač. Ali tudi naša država ne drvi na beraško palico? Naš dinar je vedno tanjši, iz dneva v dan je manj vreden!

Prebral sem prispevek z naslovom »Kam stojiš, Jugoslavija«, ki ga je napisal Zvone Kržišnik, glavni urednik TV-15. V njem je nanizal dosti, dosti naših polomij, birokratizma o neodgovornosti, o izkoriščanju privilegijev, o neredih na Kosovem, vse številnejših štrajkih oz. prekinitev dela, zahtevah delavcev po redu v našem družbeno-politično-gospodarskem sistemu. Kaj nam koristijo seje, plenumi, kongresi, kjer govorniki samo tekmujejo, kdo bo povedal kaj bolj »izvirnega!« Kakšnemu celo uspe udariti žebelj po glavi, takoj pa je vse izničeno, ko govornik zapre svoj referat ali usta. Žebelj bo ponovno vstal, se izravnal in se vsej plejadi izbranih besed smejal v brk. Menim, da bi bil za mnoge naše politike, ki nas učijo, kako delati kot govorniški oder najbolj primeren Hyde Park v Londonu, kjer se lahko v Speakers cornerju pritožuješ se razburjaš, pa tudi pojasnjuješ in obljubljaš, a iz tega ni nobenega haska...

V podnaslovu uvodnega prispevka ste zapisali »Poletje je mimo, z njim meseci ravnodušnosti«. Verjemite, ta ravnodušnost bo mnoge peljala v smrt, saj ne bodo zaslužili niti za golo preživetje. Vsaka reforma, vsak zvezni ukrep je nož v srca delavcev. Tudi pridnih! Zakaj? Preprosto zato, ker ZIS pogrnuta vedno takšen ukrep, ki udari delovnega človeka po njegovem standardu. Zato sem kar ogorčen, ko si je črnogledi humorist Igor v zvezi z OI v Seulu dovolil, (bolj v šali kot zares seveda), predlagati, da bi se naj v času OI podražila celo TV naročnina. Menda zato, da bi nekako pokrili res

velike izdatke za udeležbo naših športnikov na OI in seveda za plačilo samega prenosa. S tem svojim predlogom pač kliče vraga iz pekla...

Pa naj pustim olimpijske igre pri miru ter se povrnem na naš trenutni gospodarski položaj. ZIS je s sprostitvijo cen takorekoč povsem izpustil svoje vajeti iz rok. Na tržišču je sedaj pravi kaos. Cene skokovito naraščajo. Kdo naj še sploh verjame tisti statistiki, za koliko so se letos dvignile cene? Vsak laik lahko takoj ugotovi, da je letošnja inflacija že več kot 300 odstotna, pri nekaterih izdelkih pa celo znatno več. Električna energija, naftni derivati se nenehno dražijo vsemogoči davki in prispevki se zvišujejo zvezni žakej mora namreč biti vedno poln in letos se mora napolniti z nič manj kot 7010 milijardami dinarjev. Kdo polni ta zvezni žakej? Nihče drug kot delavci za strojih, ki jim potem vodstva DO po kapljicah odmerjajo zaslužek. Prva je menda država, ki res ne sme obubožati...

Morda pri tem zapišem še zanimiv primer. Še pred zadnjo podražitvijo električne energije (kmalu bo menda sledila nova!?) sem se pogovarjal z vodilnim v slovenskem elektrogospodarstvu. Beseda je nanesla tudi na nenehno draženje električne energije. In kaj mi je odgovoril? »Mi se ne damo«, mi je kar nekam zviško dejal. Se danes torej vsi iščejo izhod za nesposobnost, neekonomičnost, potratnost v vodenju delovne organizacije le v nenehni podražitvah svojih proizvodov. To še posebej uspeva strateški industriji. Že laiku je razumljivo, da če se podraži elektrika, da se mora s tem podražiti tudi vsak žebelj, saj je za izdelavo potrebna pač električna energija. Tudi premoga, plina. Nobenega dvoma ni, da vse dotlej, dokler bodo lahko nosilci oziroma proizvajalci električne energije, naftnih derivatov, premoga dvigali cene, da bo rastla inflacija, da se bomo pogrezali namesto dvigali, da bi dinarju dali pravo, trdno veljavo. Če torej tega ne bo nihče zaježil, se bo naša samoupravna in humana država utapljala v nedogled, še v tretje tisočletje...

Franjo Hovnik

Ob ljubljanski razstavi v galeriji Eqrna

NSK po poti naprej s pogledom nazaj?

V ljubljanski galeriji Eqrna se te dni predstavlja likovni del tistega, kar poznamo pod imenom Neue Slowenische Kunst, z video dodatki iz predstave Rdečega pilota in glasbo. Imena skupin torej (zlasti Laibach), ki so v našem časopisu pred časom doživljala številne kritike zaradi neslovenske rabe jezika, kar je dražilo in jezilo predvsem nekdanje borce. Vendar je šlo tistikrat predvsem za imena. Nihče se ni podrobneje spraševal, kaj pa ti fantje delajo. Dokler ni prišlo do razvpitega plakata, ki da je deloval (spet) žaljivo in fašistoidno.

Kako hitro se vrstijo dogodki in kako nezanesljive so apriorne sodbe o stvarih in dogajanjih... Dogajanja se namreč prehitro vrstijo in nekaj, kar se je komu še včeraj zdelo nezasišano, je danes, v luči novih dogajanj, že mačji kašelj.

Iz upora, iz posebne želje povedati, da jih ne briga ozka zavezanost in to naše ljubo slovenstvo ali pa kar tako, da bi dokazovali, da jih nekdanje tlačenje nemških gospodarjev nič več ne boli, ker da so svobodnejši in zato tudi nič ne marajo, če se jim piše ime po nemško, so si ga nadeli in ga poslali tudi v svetovno orbito. Predstavili so se že v imenitnih krajih v tujini, kjer so doživeli precej publicitete. Kakovost zapisov o doživljanju njihove umetnosti pa je drugo vprašanje. Sami imajo program in razglašajo tako imenovano (in v zadnjem času tolikokrat ponavljano) retrogradno umetnost; kako pa jih sprejema duša občinstva? Zlobno in tendenciozno bi bilo trditi, da se loči pro et contra po strogem generacijskem principu. Res

pa je, da obstaja med mlajšo in tudi starejšo publiko vedno določen krog, ki je hitro in brez posebnega tehtanja v sebi pripravljeno aplavdirati vsemu, kar je novega in samo sebe imenuje avantgardo.

Avantgrada je sama po sebi nekaj vodilnega, nekaj, kar je pred drugimi in če naj bi bilo to, kar ponuja Neue Slowenische Kunst avantgardno, kar je pred nami in našimi zmognostmi gledanja na pota sodobne umetnosti, potlej je lahko sklep – skrajna stiska. Kajti, če ne more biti ničesar več obetavnega v hoji naprej, v neznanu in, če se že zdaj človek obrača nazaj na prehojeno pot ter začne črpati takorekoč »iz svojega groba«, potlej se mi vidi v tej luči početje nove slovenske umetnosti kot dejanje nemoči ali pa vsaj kot nekakšno slepo črevo.

Estetsko, na zunanji vtis ocenjeno, deluje še najbolj dodelano in domišljeno likovni del NSK, metem ko se zdi, da bo kaj hitro prišel teaterski del njihovega početja (od Krsta do Rdečega pilota) v zgodovino slovenskega gledališča predvsem po pedantnosti in nekaterih obrtniško skrajno natančnih prijemih, ki racionalno vključujejo številne medijske novosti.

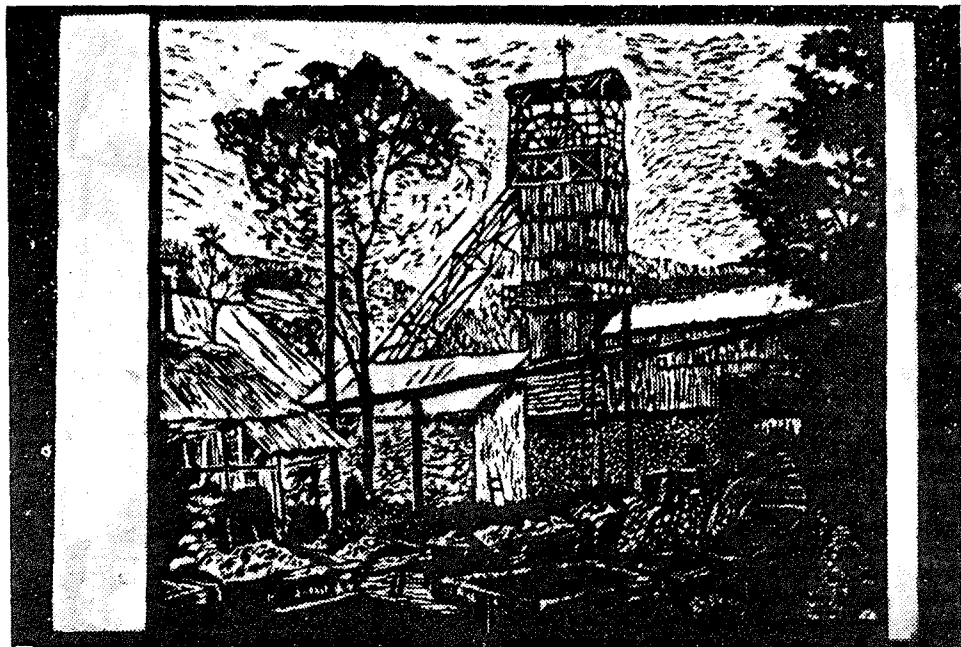
Nehote se človek spomni francoskega pesnika romantike, pisatelja in eseista (predhodnika parnasovcev) Teophile Gautierja, ki je vsemu svojemu delu navkljub, ostal v literarni zavesti – s svojo obleko! Maniro torej, s katero je poleg pisane besede hotel izraziti stališče do umetnosti in sveta: višnjevo rdeč suknjič in travnato zelene hlače... In kako daleč pronicljivejši je bil Ga-

utier od eneskajevcev s to majhno gesto! Nikogar ni polival s paradižnikovo mezo, ker se na primer ni strinjal z njegovim mnenjem...

Profesionalni medijski nastop, suverenost, nonšalanca, tudi nesramnost, če hočete, in dobro obrtno znanje, sicer premamita danes marsikoga, ki se mu v vrtincu sodobnosti pomešajo pojmi med kulturo, umetnostjo, politiko in filozofijo, bistvo pa vendar poigrava in preigrava v prazno.

Seveda nikakršno prepovedovanje in cenzuriranje ne more ukinjati misli in idej, kvečjemu jih utrjuje in krepi, zdi pa se vendar potrebno reči, da nas ne sme ne v Eqrni in tudi ne na gledaliških predstavah NSK preslepiti zunanji blišč stvari.

V formulacijah, kakršna je »dialektično nadgrajevanje zgodovinske izkušnje modernizma z uveljavitvijo nacionalne kulture ter triumfa kolek-

tivnega duha s poveljanjem tistih prvin likovne kulture, ki jih asimilira električna kultura...» (Tako so zapisali Irwini 1984. leta k ciklusu Rdeči revirji), je ali veliko naivnosti ali

pa velika mera blefa. Kdor piše v svojo razlago besedi stvarno in dognano (čeprav z nadaljevanjem: »v napredovanju časa«), je že izrekel konec umetnosti; zakaj se mu je

potem treba še poigravati s tem? K sreči se kaže svet umetnosti tudi s številnimi izhodi naprej, čeravno niso vedno veseli in svetli.

Bojana Žokalj-Jesih

Kako to delajo drugje?

Vojaški letalski muzejček v Tangmeru v Angliji

Potep po angleškem otoku. Čas: visoko poletje. Smer: sever. Cilj: znamenitosti, lepe pokrajine, stara mesta, muzeji.

Na tem potovanju, kjer turistični vodič ni bil naš gospodar in tudi romarske poti slavnih zgodovinskih spomenikov niso okupirale vseh naših misli, smo si privoščili pogled na britansko deželo (ali smo vsaj skušali storiti tako) kot bi bili domačini. Tako smo nekega nedeljskega popoldneva, na zlozni poti od morja proti notranjosti, naleteli na smerokaz, ki je z glavne ceste vabil na poljsko pot in po njej do nedaleč stoječih hangarjev, kjer je z velikimi črkami pisalo muzej. Tistega dne smo se že dodobra nagledali peščenih angleških plaž, turističnih, nekdanj malce piratskih vasic, kjer nam danes ponujajo poleg poliča piva še tisoče lepih spominkov. Tako je avtomobil kar samodejno zavil po kolovozu.

Pred hangarjem majhno bojno enosedžno letalo iz druge svetovne vojne, nekaj

korakov stran pa še eno, malo večje. Obe lepo vzdrževani, na tablicah v travi pa vsi potrebni podatki o tipu, namenu in tudi o tem, kdo je v drugi svetovni vojni vodil ti letali. Stopimo naprej do vhoda, kjer nam možakar odkimuje čes, žal, zapirajo. Mi pa, da smo iz Jugoslavije in da bi radi vsaj za hip pokukali, kaj sploh imajo notri. Brez posebnih priprošenj nas je mož spustil naprej in tudi vstopnine ni hotel pobrati. Potem nas je vodil skozi prostore in nam na nekem ovinku prijazno dejal, naj nikar tako zelo ne hitimo, saj da si bo vzel čas in nam vse razložil... Že ob tem smo bili očarani, nato pa nas je, sprva le potovalna radovednost odvedla dlje. Zbirko smo začeli gledati kot primer odlične postavitve eksponatov, nevsiljive kronologije slavnega angleškega zračnega bojevanja v drugi svetovni vojni, kjer nismo na nobenem koraku zasledili hvalospesov ali ovacij. Predmeti so sami govorili o vojni, o ljudeh in dogodkih. V pisnu neke matere si lahko

razbral vso skrb in strah, v pismu mlade žene pričakovanje in bodrilne besede, ki so tem fantom dajale moč, da so, neprespani, noč za nočjo poletavali tja daleč nad nemško nebo.

Na razbitini, ostanku nekega letala je bila blazinica z odlikovanjem padlemu, ki je v tistih razbitinah izgubil življenje in tudi v tej postavitvi smo videli sporočilnost nesmiselne vojne.

Pa so bile še druge stvari, ki so vzbujale navigacijski kotiček v letalu, kjer smo si lahko ogledali naprave, kakršnih sicer ne vidi človek, ko se prevaža z letali iz mesta v mesto. Ugotovili smo, kako natančno je to početje in uvideli, kako dobro mora biti izšolan vsak pilot, ki ima poleg bojnih nalog in ciljev v zavesti tudi ne nepomembno dejstvo, da stane stroj, ki ga upravlja, ogromne vsote denarja...

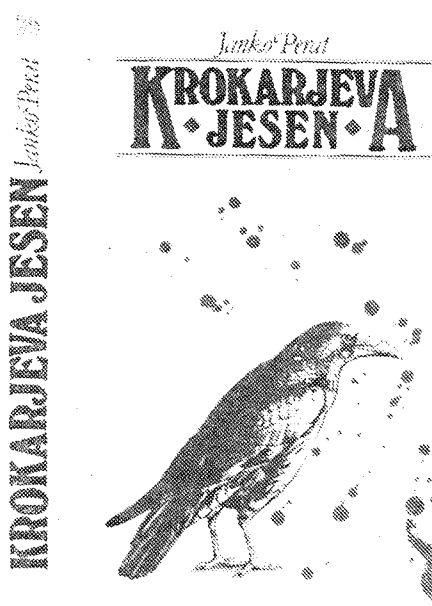
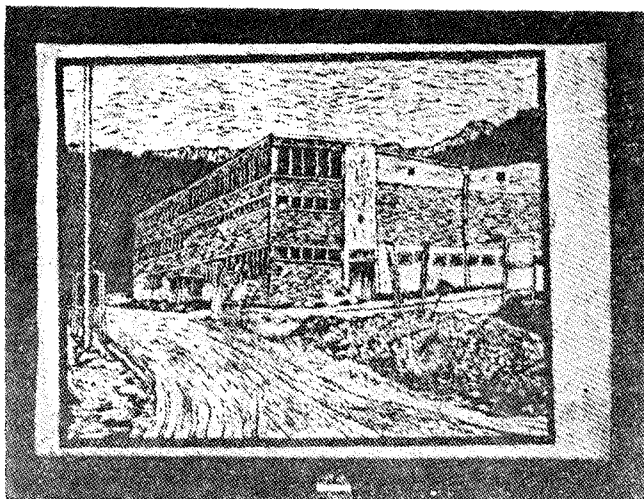
Na stenah so se vrstila imena pilotov, bitk, krajev. Pod njimi pa pisma in osebnosti predmeti posameznih oficirjev, ki so nam pripovedo-

vali bolj kot karkoli drugega o živih ljudeh. In smo se spraševali, zakaj vendar pa je pri nas tako velikanska težava spraviti skupaj podobne stvari na način, da bodo pripovedovale novim rodovom o nečem, kar je bilo življenje in ne le razobličena zgodovina. Pri nas pa vsi najprej govorijo o denarju, brez katerega ni mogoče nič, prav nič, tudi pravilno postaviti muzejskih eksponatov ni mogoče...

Ob izhodu iz stala skupina letalskih oficirjev v gruči, kakor bi bili sredi pogovora – lutke, na njih pa uniforme angleških vojaških pilotov, na mizi načrt napada... na sosednji steni pa slika in življenjska zgodba slavnega nemškega pilota, ki je med svojim vojevanjem odvrnil kdove koliko bomb nad Anglijo...

Ni nam bilo žal tega ogleda. Žal nam je bilo le za vse bogastvo, ki ga hranijo številni arhivi v Sloveniji o NOB, pa nikakor ne more zaživeti v primerni predstavitvi za občinstvo.

B. Ž. J.

NAROČILNICA

Naročam roman Janka Perata KROKARJEVA JESEN Cena: 24.000 din

Naslov _____

Št. os. izkaznice _____ matična št. _____

izdane pri _____

Naslov zaposlitve _____

Knjigo bom plačal ob prevzemu.

Datum: _____

Podpis naročnika: _____

Naročilnico pošljite na naslov: ZALOŽBA BOREC, Miklošičeva 28, 61000 Ljubljana

S to naročilnico boste prihranili pri enem izvodu 4.800 din.

Novo pri založbi Borec

Ob 30-letnici založbe 20-odstotni
popust za naročnike TV-15!

Janko Perat:

KROKARJEVA JESEN

Nadvse berljiv roman o vojni, lovu in ljubezenskih iskanjih – posvečen vsem nekdanjim sobojnim Primorcem, ki so se 1942. leta bojevali proti fašizmu v jugoslovanskem bataljonu Osmo britanske armade v Libijski puščavi, se potem pridružili NOVJ in si v prekomorskih brigadah častno izbojevali pot v svoj rodni kraj. Še posebej je knjiga posvečena borcem Prve prekomorske tankovske brigade NOV Jugoslavije.

Dva nekdanja vojna tovariša (najprej italijanska vojaka na severnoafriškem bojišču, potem borca-tankista na angleški strani in nazadnje partizanska prekomorca) tudi po vojni povezuje nerazdruženo prijateljstvo, skovano v bojih in na bojiščih. Smrtonosni boj z vso možato romantiko, ki jo je prinašal, je to prijateljstvo pogojilo in samo v tem in takem okolju in vzdušju lahko traja naprej. Bojišče v povojnih funkcijarskih letih zato zamenja visokogorski lov. Prej ostrostrelca, zdaj ostrastrelca z vedno bolj grenkim priokusom v hribovskih samotah še nadalje okušata prvinso slast pretakanja življenja v smrt in skušata na ta način – z nenehnimi, domala že obsedenimi obnavljanjem »pranagonskega« lovskega tveganja – očitno kompenzirati svoja huda vojna doživetja in dejanja, življenje spodaj v dolini pa se jima sesipa. Prvi umre za rakom, drugi – fingirani pisec romana – pa po ljubezenskih razočaranjih kot zagrenjen samotar zmrzne v gorski lovski koči.

»Lovski« vitalizem izžveni v svetobolni življenjski pesimizem.

Peratov roman je mestoma pretresljiv, drugo očarljiv: pretresljiv pri opisih vojnih doživetij, očarljiv pri opisih lova in narave.

»...Kot seržant, narednik, sem postal komandir voda. Temu, mojemu vodu, so nekega dne dodelili tudi Gabro. V bataljon je prišel po isti poti kot velika večina: skozi vojno ujetništvo. Prispel je z večjo skupino v začetku januarja dvainštiridesetega.

Ob svojem prihodu ni napravil najboljšega vtisa name, vsekakor ne boljšega kot drugi novinci, dodeljeni mojemu vodu. Motil me je njegov nekoliko prezajeten nos. Zdelo se mi je, kot da vtika ta svoj nos povsod tja, kjer ni treba, pa ga bo tudi v moje delo. Moje slutnje v resnici niso bile kar tako.

Bili smo na strelskih vajah s puško, da bi prišli spoznati to britansko orožje in se nanj privadili. Ko je prišel na vrsto moj vod, sem kot po navadi streljal prvi, tudi tokrat trdno prepričan, da me ne poseka nihče v bataljonu. V naglem zaporedju sem izstrelil dva naboja. Prva krogla je zadela sredino tarče, druga samo dva centimetra stran. Za vojaka zelo dobra zadetka, a ne zame. Moral bi bil poslati v tarčo tudi drugo kroglo. A kaj je bilo? Prevelika samozavest, domišljavost, podžigal pa ju je

sloves, ki sem ga kot divji lovec in pripadnik Karpatskih strelcev užival v poljski vojski.

Na vrsto je prišel Gabro. Prvikrat je streljal s svojo puško. Naboja je izstrelil za spoznanje hitreje od drugih in tudi zadel ni slabo. Toda očitno nezadovoljen z zadetkoma je nekaj časa ogledoval svojo puško, nato pa stopil k meni. Dejal mi je, da njegova puška ne nosi dobro, in me prosil, naj mu dovolim še dva strela z mojo. Moj novinec me je začel zanimati. Sam mu nisem mogel ugoditi, zato sem povprašal komandirja čete, če dovoli obema še po dva strela, da se pomeriva. Komandir je na to brž pristal.

Spet sem streljal prvi in poslal obe krogli v črno, komaj pol centimetra sta bili vsakebi. Nekoliko zviška sem podal puško Gabru, čes, pa me prekosil, če moreš. Gabro je skrbno pomeril in takisto poslal obe krogli v črno. Ko smo tarčo pregledali, smo prav v sredi opazili skoraj pravilno štiripresno deteljico, ki so jo zarisale najine krogle. Tako so naju določili za izbirno divizijsko tekmovanje v streljanju s puško...

Iz tedna brez kajenja v mesecu septembru

Zakaj ljudje kadijo?

Teden boja proti cigaretam v mesecu septembru je vzpodbudil nekaj naših mladih dopisnikov iz osnovne šole Borisa Kidriča v Ajdovščini, da so nam pisali o svojem mnenju glede te – za nekatere – sladke omame. Pa si preberite nekaj odlomkov njihovih misli:

LEA KRAVOS, 6.a: Mislim, da ni prav, da človek kadi. S tem ogroža druge, predvsem pa sebe in svoja pljuča. Zdravje pa je največje bogastvo. Čeprav imajo odrasli v več stvareh prav, v tem, da kadijo, gotovo nimajo!

NINA LULIK, 7.č: Starši doma kadijo. Stanovanje je zakajeno, zrak je suh, onesnažen. Posledica je bolezen otrok na dihalih. Ljudje pa kadijo tudi na cestah, v parkih in... in ker se jim ne ljubi poiskati koš za smeti, odvržejo ogorek na tla ter tako onesnažujejo okolico.

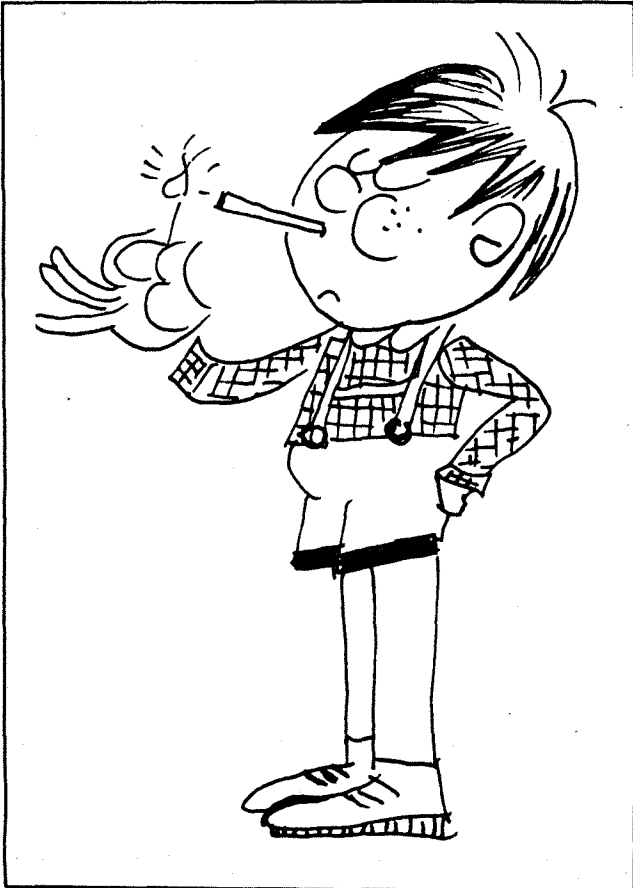
SIMONA BRATINA, 8.d: Velikokrat premišljam, zakaj cigarete zamamljajo mladino. Učenci kadijo, ker bi bili radi podobni odraslim. Začne se s cigareto, dvema, tremi, nato se konča s celim zavojem. Zakaj ne bi mladi skrbeli za svoje zdravje? Kadilci poleg sebe zastrupljajo tudi ostale, ki ne kadijo. Zato naj vsakič, ko bi radi prižgali cigareto, premislijo, koliko slabega naredijo. Ne, nikoli ne bom kadil!

TANJA BRECELJ, 8.c: Kdor ne kadi, zdravo živi. Že veliko generacij pred nami je poznalo tobak. Na vzhodu so Indijanci in še danes imajo človeka, ki kadi za vzgled. Pri nas pa so ljudje pred prvo svetovno vojno, ki so imeli tobak, bili videti bogati, saj so morali ponj čez mejo. Ka-

jenje je ostalo v navadi do danes, pa ne samo pri starejših možeh kot včasih. Po drugi svetovni vojni se je ta

ne koristi, ampak škoduje našemu telesu. Vsi se zavedamo tega, toda tisti, ki začne uživati, ne pozna meja.

ANDREJA FURLAN, 8.d: Številne raziskave in študije so pokazale, da je kajenje zdravju škodljiva razvada. Zato je v mnogih državah in tudi pri nas (le da se pri nas

navada oprijela žensk, zadnja desetletja pa vse bolj mladine. Vsi vemo, da tobak

tega ne držimo!) kajenje prepovedano v javnih prostorih. Kljub temu še vedno veliko

ljudi kadi. Ne zaležejo niti opozorila, da je smrtnost med kadilci veliko večja. Zakaj ljudje kljub temu še kadijo? Odgovarjali so mi: iz navade, če ne kadim, mi nekaj manjka, kadim zato, ker sem živčen, da se lažje zberem, kajenje je zame užitek, kadim samo v družbi, kajenje mi predstavlja sprostitev itd. Vse to bi nekako razumela, toda tega, da se ljudje zavedajo škodljivosti kajenja in se mu kljub temu ne morejo odreči, tega pa ne morem dojeti. Sklepam po svoje, da so kadilci ljudje, ki se nimajo dovolj v oblasti, so brez trdne volje.

TANJA KOBAL, 8.b: Kajenje, ta grda razvada, je prišla z nove celine. Tam so moški kadili samo občasno, ob velikih slovesnostih. Pri nas pa je že del vsakdana, in to povsod: v restavracijah, javnih prostorih, na cestah, doma, celo v šoli... Cigarete vsebujejo katran, ki se nabira v pljučih kadilcev, in nikotin, ki s krvjo potuje po telesu. Tako nam kajenje kraje trenutke življenja. Vsi radi pozabljamo, da trenutki tkejo ure in dneve. Toda, to ni edina posledica te razvade; kadilcem grozijo številne nevarnosti. Bolezen je najhujša: pogledjmo le pljučnega raka; približno 90 odstotkov tistih, ki zbolijo, je kadilcev. Veliko je raka na požiralniku, veliko kroničnega bronhitisa in še in še.

Plakati so nam v opozorilo. Toda, koliko zaleže? Grdo in žalostno je videti mladega človeka s cigareto v ustih. Edina pametna preventiva je – nikar se tega ne lotimo!

Z našega pesniškega zelnika

Teti Ani iz planinskega tabora

Imamo se krasno,
vreme je jasno,
družba je imenitna,
a hrana preveč apetitna.

Povem ti po pravici,
da se imam zares lepo –
tukaj v Krnici.

Pozdravlja te Mojca.

MOJCA VUČAJNK, 7. b
Osnovna šola Artiče

Se je že začelo

Kar se v šoli v zvezek skrije,
naj se tudi v glavo zlije.

Ni več časa za norčije, sleparije, vse norije.

Zdaj pred nami je že delo,
ki bi res rabilo omelo,
da se nam bo kmalu zdelo,
da imamo v glavi že vse zrelo.

ANJA PINTERIČ, 6. a
OŠ Artiče

Breza in jaz

Ležem pod brezo,
strmim v modro nebo...

Ničesar ne vidim,
morda samo slišim...

Slišim šum rahlega vetra,
vidim gibanje vej
in čutim...

Kaj čutim?!

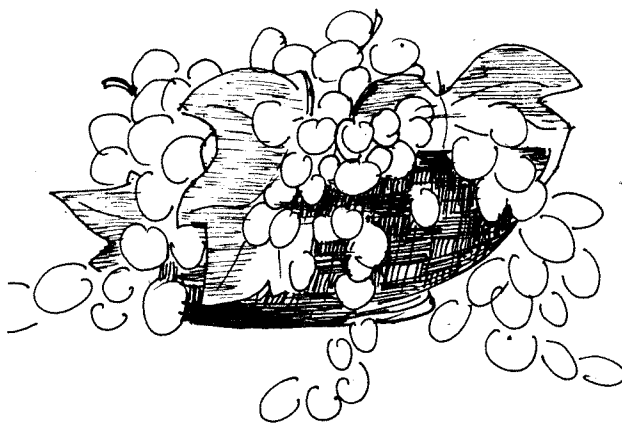
Kako je vse to neznansko lepo!

VESNA DERŽANIČ, 7. b
OŠ Artiče

Sladka umazanija

Na trgatvi sem bil pri sosedovih. S Petrom sva pridno trgala belo in črno grozdje. Bilo nas je veliko. Trgali smo do večera. Otroci smo se zvečer zbrali v dnevni sobi in se igrali, starši pa so se veselili v kleti. Zvečer sem se skopal, ker sem bil umazan in lepljiv od sladkega grozdja. Zaspal sem kot ubit.

RADIOVOJ ČIROVIČ
3.a – OŠ

Kaj delamo na dan pionirjev?

- Praznujemo.	Sebastjan
- Če je slabo vreme, ostanemo doma.	Niko
- Se igramo.	Damjan
- Imamo pionirsko konferenco.	Dani
- Dan pionirjev je super, ker nimamo pouka.	Domen
- Gremo v naravo.	Klemen
- Doma gledamo televizijski program. Sašo	
- Za dan pionirjev nam je lepo, ker gremo na izlet.	Nenad
- Vsi smo veseli, ker nimamo pouka.	Nina
- Všeč mi je, ker se ne učimo.	Sanja
- Na dan pionirjev, 29. septembra, se ne učimo.	Milan

Učenci 5.b
COŠ Fran Roš, Celje

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

Zakaj pozdravljam?

Saj res – zakaj pozdravljam? Ste se že kdaj vprašali to, dragi mladi prijatelji? Ali pa je tisti »dan« (»dober« se največkrat kar izpusti!) že tako v navadi, tako površen, da niti ne misliš na to, da izgovarjaš pozdrav, s katerim nekomu nekaj želiš. Ali pa morda kdo izmed vas celo ne pozdravlja? In koga pozdravlja...? Cela vrsta vprašanj se mi ponuja ob prebiranju teh kratkih prispevkov, ki so mi jih na uredniško mizo poslali vaši vrstniki iz Preddvora. Sami petošolci. Pomudimo se za hip ob njihovih mislih.

Aleksandra Ciperle piše takole: »Vsak dan se pozdravljamo na vasi z znanimi in neznanimi ljudmi. S sošolkami in prijateljicami vedno z »živijo!«. V mestu pa je to drugače. Ljudje se med seboj ne pozdravljajo. Le če se med seboj dva poznata, se ob srečanju pogledata in včasih tudi nasmejita. Tu in tam rečeta tudi besedo ali dve in zgodi se, da eden povabi drugega na sok.« Aleksandra vsakega, ki pride k njim domov, pozdravi z vsemim »dober dan«.

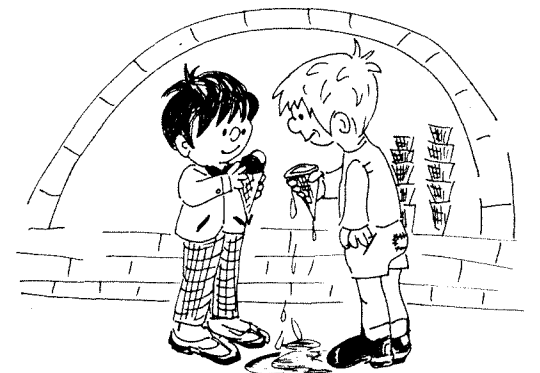
»Nekateri pozdravljajo iz srca, drugi pa kar brez veze,« piše Maja Roblek, ki ji je ostalo v spominu vračanje s Storžiča in so se s skupino planincev pozdravili s pravim »planinskim pozdravom«. Martina Hočvar piše, da pozdravlja vse po vrsti, znane in neznane ljudi, in to zato, ker je vljudna, pa tudi tako navajena. »Ti pozdravi se kar ponavljajo,« pravi, »pa me to ne moti. Ko grem po Preddvoru, pozdravim starejše, z lepim namenom, nekako iz srca. V Preddvoru poznam neko ženo, ki je izgubila vse sinove, njena hčerka pa je poročena, pa je nikdar ne obišče. Zato ji vsak dan iz srca želim »dober dan«. Tudi k njej grem večkrat na obisk. Pomagam ji pri delu, in če me kaj prosi, to rada storim. Je zelo dobra in rada me ima.«

Prav tako meni Gregor Roksandič, da vljuden človek mora pozdraviti starejše ljudi, prijatelje, invalide in tuje ljudi, ki jih sreča. »Lep pozdrav ljudi osreči in razveseli,« je prepričan Gregor. »Včasih so žalostni in polni skrbi, počutijo se osamljene in lep pozdrav jim polepša dan.«

Res je, Gregor, s pozdravom izražamo tudi spoštovanje do drugega. Pozdrav je ogledalo osebnosti, kulture srca, in iz teh drobcev ogledal zraste ogledalo kulture naroda, ki sega daleč čez mejo v tuji svet, kjer nas ocenjujejo, ali smo prijazni ali nismo in ali bodo še prišli k nam v goste.

Pa, za danes, lepo pozdravljeni in premislite malo, kako je s pozdravljanjem pri vas!

Živa

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

Kakšno šolo si želim?

Rada bi imela šolo v obliki pisane žoge, ki bi jo kotalili iz kraja v kraj: pozimi na zasneženo pokrajino, spomladi k morju. Morala bi biti pobarvana v rožnato in modro barvo. Vsaka polovica bi imela 24 učilnic, pet lepih telovadnic, bazen, moderno kuhinjo in prostorno jedilnico.

Skupni prostor za vse učence pa bi bila velika dvorana, kjer bi lahko prirejali zabave, plese, koncerte in imeli sestanke.

Učitelji bi nas morali poiskati in ne mi njih. Te večne dirke iz učilnice v učilnico so mi zoprne. Prevladovali bi predmeti, ki jih imamo najraje. Učili bi se plesati, kuhati, šivati in tudi česati. Učitelji bi morali biti vedno dobre volje, prijazni in uvidevni. Iz

šole bi odstranili vse tiste, ki kričijo in nadirajo otroke. Prepovedali naj bi vse negativne ocene. Posebno veselja bi bila, če ne bi reševali kontrol. Zaradi njih, oziroma ocen, se učenci med sabo sprema. Lepo bi bilo, če bi si domače naloge izbirali po želji. Dolžina šolskega leta me ne moti. Dovolj je počitnic za vse. Zjutraj bi rada vstajala uro pozneje, zato naj bi pouk trajal od 9. do 13. ure.

Naslednji dan sem o svojih željah spregovorila prijateljici. Tudi ona se je strinjala z mano. Rekla pa je: »Sedaj razumem, zakaj se vedno pritožuješ nad šolo. Želje so lepe, a na žalost se mi zdijo neuresničljive...«

TINA POLENCIČ, 6. d
OŠ 9. korpus NOVJ
Nova Gorica

Mlada ljudska oblast

Na osvobojenem ozemlju pod Gorjanci v letu 1942

Nastanek osvobojenega ozemlja in vzporedna krepitev partizanske vojske sta omogočila nadaljnje utrjevanje OF in NOB. Proti koncu maja 1942 je bilo v Sv. Križu veliko zborovanje OF, na katerem je govoril Vencelj Perko-Štefan. Po tem zborovanju so partizani odstranili vse italijanske napise, prevzeli na občini občinsko štampljko in razglasili oblast na tem ozemlju.

Na osvobojenem ozemlju so se zlasti razširili in utrdili terenski odobri OF v vaseh, kjer jih prej še ni bilo. Skoraj po vseh pa so ustanovili enote Narodne zaščite. Organizirani so bili po četah in vodih. Vsaka četa je imela svojega komandanta in političnega komisarja. Vsi člani Narodne zaščite so s slovesno zaprisego sprejeli vse naloge in dolžnosti. Ta zaprisega je v celoti ohranjena v dokumentih, ki jih je zapustil Franc Dragan in se glasi: »Jaz, vojak osvobodilne ljudske vojske slovenskega naroda, ki se ob boku slavne kmečke Rdeče armade Sovjetske zveze ter vseh ostalih za svobodo se borečih narodov borim za osvoboditev in združitev slovenskega naroda, za mir, bratstvo med narodi ter za srečno bodočnost slovenskega ljudstva, presegam:

pred svojim narodom in svojimi bojnimi tovariši, da bom oddal vse svoje sile in vse svoje sposobnosti osvobodilni stvari slovenskega

haroda in delovnega ljudstva ter vsega naprednega človeštva v sveti vojni proti fašističnim tlačiteljem in barbarom, da ne bom zapustil vrst slovenske osvobodilne vojske, v katero sem prostovoljno in zavestno vstopil in ne bom odnehal v boju do popolne zmage nad fašističnimi okupatorji, do popolnega uresničenja velikih osvobodilnih ciljev slovenskega naroda in delovnega ljudstva. Prisegam, da v boju za te velike cilje ne bom štedil svojih sil, da se ne bom ustrašil žrtv in težav ter da bom, če bo potrebno, žrtvoval za svoj narod tudi svoje življenje.

Patrulje narodne zaščite so bile oborožene z vojaškimi ali lovskimi puškami. Njihova naloga je bila, da podnevi in ponoči budno pazijo na gibanje neznanega prebivalstva in na to, da se ne bi neopazno približala sovražni kova vojska. Za povezavo med posameznimi četami in odbori OF so bili postavljeni kurirji. Na območju Sv. Kri-

ža je bil od Slinovca pa do Sv. Križa napeljan tudi tajni telefonski vod. Tako se je lahko tudi pravočasno zvedelo za vsako gibanje in namere okupatorja. Enote Narodne zaščite so pomagale tudi pri kopanju strelskih jarkov, sodelovale v patroljah in zasedah ter postavljale samostojne zasede. Tako so opravljale veliko nalog zaledne službe.

Gorjansko podokrožje

V drugi polovici maja 1942 je zaradi razsežnejših nalog okrožni odbor OF Novo mesto razdelil okrožje na podokrožja. Tako je nastalo tudi podokrožje Gorjanci, ki je obsegalo rajone Sv. Križ, Kostanjevico, Šentjernej, Orehovo in Brusnice, ki so nastali kakšen teden prej. Podokrožni odbor OF Gorjanci so sestavljali predstavniki vseh treh slovenskih političnih skupin: Jože Zamljen kot predstavnik Sokola, Jože Penca krščanskih socialistov in Martin Bajc KP Slovenije. Sekretar odbora je bil Vencelj Perko.

Prvotno je območje Brusnice-Gabrje in Podgrad-Stopiče spadalo pod rajon Novo mesto. Ker je bilo Novo mesto obkroženo z bodočo žico in bunkerji, je bilo delo od tam obteženo. Zato so menili, da bo politično delo lažje

usmerjati iz podokrožja. Za rajon Brusnice-Gabrje je to v celoti uspelo, ni pa uspelo za rajon Podgrad-Stopiče, ker se je tam naselil belogradiški Štajerski bataljon, ki je predstavljal jedro bele garde na območju Novega mesta.

4. avgusta 1942 je bilo na Frati večje posvetovalno aktivistov za novomoško okrožje, ki je tajalo dva dni. Kmalu po tem sestanku je bil ustanovljen še rajonski komite KPS Gorjanci in to za isto območje, ki ga je obsegalo podokrožje. Sestava rajonskega komiteja je bila: sekretar Martin Bajc, člana Jože Levstik in Franc Dragan. Za Levstikom je prišel Franc Pirkovič, njega pa je po njegovem odhodu zamenjal Martin Pavlin. Leta 1943 je bil komite povečan še za dva člana. Partijska organizacija je nasplošno precej šepala, saj je bilo malo članov KPS in se je to popravilo šele z ustanovitvijo tega komiteja. Šele v aprilu in maju 1943 je bilo na tem območju več članov partije in se je rajonski komite KPS razširil, tako da so postali vrhovi KPS zadovoljni.

Podokrožje Gorjanci je obstajalo vse do decembra 1943, ko so po navodilu izvršnega odbora OF ukinili podokrožja. S tem so ukinili tudi podokrožje Gorjanci, povečali oziroma razširili po rajone.

Zdenko Picelj

Odlomek iz zgodovine Brigada, poimenovana po pesniku

Letos 6. oktobra mineva 45 let od ustanovitve 30. divizije NOV Jugoslavije. Ustanovljena je bila ob robu SR Slovenije, v Kobaridu; vse do konca vojne pa se je borila na območju Primorske in le občasno tudi na območju Gorenjske. Je ena slovenskih partizanskih divizij, ki je bila plod ljudske vstaje na Primorskem, po kapitulaciji fašistične Italije in njene armade 9. septembra 1943. leta.

Da bi se borci lažje seznanili s temi zgodovinskimi dejstvi in prizadevanji primorskega ljudstva, ki je do tedaj ječalo že 25 let pod okupacijo in terorjem italijanske fašistične vladavine raznarodovanja in zatiranja, je treba na kratko opisati položaj na Primorskem neposredno pred kapitulacijo fašistične Italije.

Takoj po okupaciji bivše Jugoslavije aprila 1941 leta, po ustanovitvi OF v Sloveniji in začetku boja so tudi na Primorskem Slovenci videli edini izhod izpod fašistične vladavine Italije v boju. Priključili so se ostalim bratom Slovincem in narodom Jugoslavije; pri tem so bili prvi in zelo aktivni borci Primorci, ki so bili zaradi protifašističnega boja prisiljeni pobegniti v Jugoslavijo in ilegalno nadaljevati boj. Tako so se že 1941. leta pojavile prve oborožene skupine borcev tudi na Primorskem. Oborožen boj se je začel. To je občutil tudi fašistični oblastnik, ki je s terorjem in vsami sredstvi hotel preprečiti širjenje. Uspehov pa pri tem ni imel.

Tako so že avgusta 1942. leta ustanovili prvi partizanski bataljon, ki so ga poimenovali po pesniku Simonu Gregorčiču. Že oktobra pa so s prihodom borcev Loškega odreda ustanovili Soški odred, ki je imel tri bataljone in je deloval od Triglava do Istre. Italijanske oblasti pa so nasilno mobilizirale fante mlajših letnikov, jih odgnali v znane bataljone »speciale« (posebne bataljone), kjer so morali v raznih krajih južne Italije opravljati fizična dela. Toda tudi v tem niso uspeli v celoti; veliko število, približno 4000 mladih fantov, je pobegnilo in so rajši odšli v partizane.

Ker vseh niso mogli sprejeti in oborožiti na Primorskem, se je v mrzli zimi 1942-43 večina podala na dolgo in nevarno pot na Notranjsko in Dolenjsko, kjer so se vključili v prve štiri slovenske partizanske brigade. Hkrati so se povečale tudi enote na Primorskem in je Soški odred prerasel v dva partizanska odreda; Južno-primorski in Severno-primorski odred. Ustanovljeno je tudi višje partizansko poveljstvo, ki je zajemalo Primorsko in del Gorenjske pod imenom »3. cona« (alp-

ska). Odredi so se krepili, tako da je že aprila 1943. leta odločeno, da se na Primorskem organizirata prvi dve partizanski brigadi. Iz Južno-primorskega odreda je tako nastala brigada Simona Gregorčiča, iz Severno-primorskega odreda pa Šesta brigada Ivana Gradnika. Pod vodstvom namestnika poveljstva GŠ NOV in POS, kasneje generala, Jaka Avšiča sta obe brigadi izvršili zgodovinski prodor maja 1943. leta v Beneško Slovenijo in Rezijsko. Tako so tudi Beneški Slovenci prvič videli vojsko svojih bratov in tudi možnost, da se priključijo temu boju in se rešijo fašističnega režima. Toda brigade so se po težkih bojih zopet vrstile čez Sotlo.

Vse do julija 1943. so brigade delovale na Primorskem. Tedaj je prišlo do splošne reorganizacije enot v Sloveniji in je bila ustanovljena prva slovenska partizanska divizija, ki je dobila zaporedno številko štirinajstih. V njeno sestavo pa je prišla tudi 3. brigada Ivana Gradnika, ki pa so jo pred odhodom iz Primorske še okrepiли z deli 3. brigade Simona Gregorčiča. Sicer so jo razformirali.

Na Primorskem je iz ostalega dela 5. brigade Simona Gregorčiča ustanovljen partizanski odred, ki je imel dva bataljona po sto borcev in se je imenoval Primorski odred. Njegovi bataljoni so potem delovali na območju Trnovskega gozda in Vipavske doline. Poleg tega odreda so bile po vsej Primorski organizirane kurirske postaje (karavle) Narodna zaščita, pridno pa so delovale tudi terenske organizacije OF. Po odhodu brigade z zgornjega Posočja, Goriških Brd, Tolminske in Beneške Slovenije ni bilo nobene večje partizanske enote. V breginjskem kotu in Beneški Sloveniji je delovala po odhodu brigad skupina 30 borcev pod vodstvom Franca Črnuglja-Zorka, ki je imela nalogo širiti NOG in organizacije OF predvsem v Benečiji.

Pred kapitulacijo Italije torej večjih partizanskih enot na Primorskem ni bilo, bila pa sta zelo močno organizirani OF na terenu in dobra kurirska služba. Delovanje italijanskih vojaških oblasti pa po kapitulaciji ni popustilo.

Franjo Bavec-Branko

Spomin z okrožnega partijskega tečaja

V litijemskem okrožju, ki je imelo šest okrajev, se je narodnoosvobodilno gibanje silno razširilo, fantje in moške so odhajali v partizane. Nič več v nemško vojsko. Dekleta so ostala doma, z njimi so ostale tudi mamice že odraslih hčera, in mlajši, ki so imeli še nedorasle otroke. Ostali so doma tudi starejši moške, predvsem gospodarji. Vsi pa so bili v glavnem povezani v odbore OF in razne komisije: v gospodarsko, socialno, finančno in druge. Za delo z njimi pa so bili zadolženi aktivisti, ki so se morali usposabljalati, da bi bili zmožni voditi frontovske organizacije. Zato je okrožje pripravilo tečaj, ki je trajal kakšnih deset dni.

Začel se je junija 1944. Zbrali smo se v vasi Hrib pri Miklavžu nad Kresnicami in to na kmetiji Klopčičevih, po domače Kuharjevih.

Udeleženci tečaja smo bili iz okrajnih vodstev, tudi mladinski in predstavnik AFŽ. Bila pa sta tudi dva mladinka iz Koroškega odreda. Eden je bil tovariš Stojan, imena drugega pa se ne spominjam. Tečajniki smo

imeli organizirano obveščevalno, tako da smo bili do neke mere varni. Za obveščanje so predvsem skrbele mladinke in starejši, saj so fantje bili že v partizanih.

Tečaj je vodil Hribar, Savinjšek, doma iz okolice Prebolde v Savinjski dolini. (Savinjškovi so bili že v stari Jugoslaviji zaradi komunizma preganjani. Tudi med NOB jih je nekaj padlo.) Začetek našega tečaja se je prestavljal. Bili smo v Gori, kjer so za prehrano skrbeli Gorškovi. Nato smo se prestavili v mojo vasico, saj je bila naša hiša izseljena in prazna.

Savinjšek je dobro igral violino. Tako nas je učil tudi nekaterih partizanskih pesmi.

Po opravljenem tečaju smo imeli tudi »predelavo« snovi. Vsak izmed nas je odgovarjal na tri pisna vprašanja. Po vsem opravljenem smo se razšli po okrajih, iz katerih smo prišli. Nekateri pa so bili tudi na novo razporejeni. Možinetova Metoda z Brega pri Litiji je šla v okraj Moravče in je bila članica okrožnega komiteja SKOJ.

Tako smo na priloženi fotografiji: spodaj tretji z leve Karel Vozelj iz Golč-Zagorje, v drugi vrsti z leve Frančiška Martinčič iz Slivne-Vače, predstavnica AFŽ, padla 29.

decembra 1944, z zvezkom v roki pokojni Hribar-Savinjšek, spodaj desno sedi Avgust Cvetežar-Cveto, sekretar okraja Litija, na njegovi levi Ivanka Per z Moravčah, desno od nje Zora Želznik in Vida Očepek, obe iz Senožeti-Zagorje, na desni s papirjem v roki Stojan s Koroške, zgoraj prvi pokoj-

ni Lovro Gradišek-Lipe, sekretar okraja Zasavje, druga Metoda Možina z Brega pri Litiji, padla zadnje dni decembra 1944 na Ušeniščah pri Kresnicah, sledi Stane Cerar-Jurij, sekretar okraja Moravče, ujet in ustreljen 21. aprila 1945 v Česnjicah pri

Moravčah, desno od njega pokojni Franc Žužek-Grom iz Ustja pri Šmartnem, zadnji sekretar okraja Litija, zgoraj pa stoji sekretar okraja Vače-Šentlambert Milan Garantini. Posnetek se je našel letos, nastal pa je blizu naše hiše na Hribu pri Miklavžu.

Milan Garantini

Obležje padlim borcem

V soboto, 17. septembra 1988 so v Tolminu odkrili spominsko ploščo 65 padlim borcem in borkam 5. bataljona (ustanovljenega v Gineifi v Egiptu) 11. dalmatinske udarne brigade, ki so v Dalmaciji, Bosni in Hercegovini, Liki, Hrvatskem in slovenskem primorju, v Trstu in Istri ter na Koroškem dali svoje življenje za svobodo.

Za postavitev spominske plošče padlim borcem (z imeni in priimki) 5. bataljona 11. dalmatinske udarne brigade v Tolminu so se odločili iz več vzrokov. Večina padlih borcev tega bataljona je bila doma iz občine Tolmin; enote motoriziranega odreda 4. armade JA (11. dalmatinske udarne brigade, 3. gorskega motoriziranega artilerijskega divizion, četa tankov 1. tankovske brigade, protitankovska baterija, enote avtobataljona so na pohodu za Koroško šle skozi Tolmin, kjer so tudi prenočile; padli borci bataljona (imenovali so ga tudi bataljon primorskih Slovencev in istrskih Hrvatov) še nimajo spominske plošče.

Sredstva za postavitev spominske plošče so prispevali nekdanji soborci s svojim prostovoljnimi prispevki. Spominsko obležje je izdelal kamnosek Vojko Mužina iz Nove Gorice.

Prvi odred NOVJ na Bližnjem vzhodu je bil dejansko ustanovljen že jeseni 1943. Nastal je v neposredni povezavi z dogodki v jugoslovanski kraljevi vojski na Bližnjem vzhodu. Pripadniki narodnoosvobodilnega gibanja, ki so delovali v tamkajšnjih enotah te vojske, so namreč organizirano poslušali oddaje radia »Nova Jugoslavija«, ki je prenašal vesti o bojih enot NOVJ, ter partizanakah odredov. Tako so se oprijeli imena »odred«.

Nastanek odreda bi pravzaprav lahko pomaknili že v leto 1941, ko so primorski Slovenci in istrski Hrvati zapuščali oborožene enote in se prijavljali v redne enote zavezniških armad. Pozneje so bili kot pripadniki slovenskih narodov sprejeti v poljske in češkoslovaške enote, ki so se borile na fronti v sestavi zavezniških armad. Prva enota NOVJ v Afriki je bila

uradno ustanovljena 6. januarja 1944. Britanske oblasti na Bližnjem vzhodu namreč niso priznavale NOVJ za legalno ter so vse vojake, ki so se opredelili zanj, razorožili in premestili v posebno taborišče Gineifa-Fanara pri Velikem grenkem jezeru. To taborišče so imenovali Yugoslav Camp (Partisans) British Responsibility.

Prvi odred NOVJ na Bližnjem vzhodu je bil ustanovljen iz vseh rodov vojske: mornarice, letalstva in pehote. Poveljnik odreda je postal kapitan Hubert Najberger (doma iz Postojne). Štab odreda je bil v Fanari. Dne 15. aprila 1944 se je v partizanskem taboru Gineifa zbralo 1211 moških, ki so bili nato razporejeni v prvi in drugi tankovski tečaj v Catadbi, v letalske eskadrilje v Benini, v mornarico in prekomorske (pehotne) brigade. Dne 29. aprila 1944, po odhodu moštva, pa je bil odred razformiran.

Skupina okrog 600 borcev, ki so jo iz Gineife poslali v partizanski tabor Castro v južni Italiji, pa se je izoblikovala v posebno enoto. Ob ustanovitvi je med borci veljala kot 4. prekomorska brigada. Dne 19. julija 1944 je bila na

Visu z uradnim nazivom »5. bataljon 11. dalmatinske brigade« vključena v 11. brigado in 26. divizijo (VŠ NOVJ je sicer določil, da naj se bataljon pošlje v 1. proletarski korpus, ki je bil takrat v Bosni, a je zaradi nemške ofenzive ostal v Dalmaciji). Borci tega bataljona so se udeležili bojev za osvoboditev srednjedalmatinskih otokov, v sestavi motoriziranega odreda 4. armade JA. Vključeni so bili tudi v obrambo otoka Visa, ko so bili tam tovariši Tito, Vrhovni štab, AVNOJ itd.

Na vsej bojni poti 11. dalmatinske udarne brigade pa so pomembno sodelovali tudi borci bataljona, ki je prišel iz Gineire in bil nato vključen v enoto te brigade.

Po odkritju spominske plošče padlim borcem in borkam 5. bataljona 11. dalmatinske udarne brigade bodo v knjižnici Cirila Kosmaka v Tolminu predstavili novo knjigo Janka Perata z naslovom Krokavljica jesen, ki jo je posvetil nekdanjim sobojevnikom Jugoslovonom, ki so se bojevali proti fašizmu v Osmi britanski armadi v Libijski puščavi

Albert Klun

Klepēt z Ludvikom Mesaričem, borcem Štirinajste

Naša srečanja so srečni trenutki

Ta pogovor z Ludvikom Mesaričem z Vičeve pri Ptuj, sicer borcem slavne 14. udarne divizije ima pravzaprav že precej dolgo, skorajda sivo brado, saj začetki najinega pogovora segajo več kot deset let nazaj. Tedaj sem bil službeno v TGA Kidričevo, kjer so mi člani ZZB NOV povedali, da bi se naj pogovarjal z Lukom; takšno ime je imel moj sogovornik v partizanih, drži pa se ga tudi sedaj. Za pogovor potem nikoli nisva našla pravega časa. Šele sedaj, ko sva sicer že oba upokojenca, sem ga obiskal na njegovem domu. Z malce prepričevanja mi je začel pripovedovati, obujati spomine na svojo revolucionarno pot. Pripovedoval mi je o tistih že kar malce davnih časih, ko je bil mlad, poln energije, pa tudi korajže mu ni manjkalo, danes pa mu glava že prijetno sivi, moči pojenjajo...

»Rodil sem se v Šikolah, sredi rodovitnega Dravskega polja. V Mariboru sem se izučil za mehanika pri obrtniku Železniku. Spominjam se, da mi je le-ta omogočil, da sem zadnje dneve, tik pred vdorom nacističnih hord, še lahko opravil vse izpite, za kar sem mu še danes hvaležen. Po okupaciji naše domovine sem se zaposlil pri železnici v Mariboru. Tu pa nisem ostal dolgo, kajti že junija 1941 sem bil premeščen v Knittelfeld, v Avstrijo, tam sem se kmalu spoznal z Jožetom Borštnerjem, znanim predvojnim komunistom, ki me je takoj vključil v svoje ilegalno delo, predvsem v delo pri sabotažnih akcijah. Že naslednje leto sem bil sprejet tudi v KP. Spominjam se, da so Nemci razpisali kar 5000 rajhovskih mark nagrade tistemu, ki izda kakšnega izmed članov sabotažnih akcij, vendar do izdaje ni prišlo.

Naslednje leto so me že novičarji v nemško vojsko. Da pa sem se izmuznil že naboru, sem pred zdravnikom začel hliniti hude bolečine v spodnjem delu trebuha. Zdravniška diagnoza je bila, da je vnet slepič, da je potrebna operacija in tako so

mi zdrav slepič odstranili. Po operaciji sem dobil bolniški dopust in odšel domov. Nazaj pa nisem več šel, kajti umaknil sem se v ilegalo. Tedaj sem že imel zvezo z brati Zavolovšek, doma v Šmartnem ob Dreti. Kmalu pa so mi postala tla prevročila in junija 1944. leta sem odšel med borce za svobodo. Postal sem borec 2. bataljona v Slandrovi brigadi. Moj komandant je bil Štefan Mušič, ki še živi v Mengšu.

»Priznam, spomini počasi bledijo, prerašča jih mah pozabe. Nekaterih dogodkov pa se še vedno živo spominjam, kot da bi se dogajali šele pred nekaj meseci, ne pa pred več kot štiridesetimi leti. Morda bi se takoj spomnil mojega malce hujšega ognjenega krsta. Naša brigada je dobila nalogo, da napade Ljubno ob Zgornji Savinjski dolini. Tedaj me je komandir čete Franc Prislan, danes živi v Radmirju, določil, da sva z nekim soborcem, imena se žal ne spominjam, vem pa, da je bil doma blizu Hrastnika, v popolni tišini prebrdela Savinjo. Priplazila sva se do cerkve, kjer sva bliskovito zajela stražarja. Takoj sva ugotovila, da je bil domačin, doma iz Luč. Takoj se nam je

pridružil ter nam bil celo za vodiča in svetovalec, ker je pač dobro poznal vse vojaške objekte v Ljubnem. Nemci so bili sicer dobro utrjeni, zato so boji za mesto trajali kar dan in noč, preden smo ga osvobodili.

Borci se nismo še niti prav odpočili, ko je že prišlo povelje, da gremo napadat in osvoboditi Mozirje. V bojih za Mozirje sem bil prvi ranjen v desno nogo. Takoj, ko sem

se počutil sposobnega, sem bolnico na svojo željo zapustil. Pot me je pripeljala v Tomšičevo brigado, ker pač Slandrove ni bilo v bližini. Kmalu sem napredoval v vodnika. Naj povem, da je bil moj komandant Ludvik (soimenjak) Buh, ki še danes živi v Celju. Nemci se ve niso mogli trpeti, da je Zgornja Savinjska dolina osvobodena; iz Kamnika so se nenehno vrstili napadi...

Po končanih (uspešnih) bojih pri Novi Štiti pa smo se postrojili na dvorišču Gmajnarjeve domačije v Bočni. Tedaj smo bili štirje: Franc Gorican, Ludvik Lepej, neki borec iz Velenja in jaz. Odlikovali nas naj bi.

Toda razen Lepeja odličij nihče izmed nas ni prejel. Pa še on ga je prejel pred kakšnimi štirimi leti. Resnica je, da v nenehnih pohodih, bojih s sovražnikom res nismo imeli časa razmišljati o tem, kdaj da bomo dobili odlikovanja. Nekdo je pač tudi po končani vojni pozabil, da bi nam izročil odlikovanja...

Nemci so v bližini Velenja, točneje v Vinski gori, napadali naše položaje iz Velenja kar s topovi. Po vsem sodeč je tedaj njihova zveza odpovala. Mi smo se namreč morali s prvotnih položajev na hitro umakniti, naše položaje pa so zasedli sovražni vojaki, policija. Tako so njihove topovske granate padale in pobijale kar njihove vojake. Kot smo pozneje izvedeli, so imeli precej ranjenih in mrtvih, ki so jih potem morali tamkajšnji kmetje z bojišča z vozovi voziti v Velenje.

V bojih pri Kolovratu nad Krašnjo sem bil drugič ranjen. Tedaj smo izgubili komandanta Murata in njegovega brata. Mene so odnesli v partizansko bolnico na Menino. Tu naj povem zanimivost. Nedaleč od naše bolnice, narejene iz brunarice, se je v dolini vila cesta. Pogosto smo na tej cesti opazovali sovražne kolone. Marsikateri borce, pa tudi mene, so srbeli prsti, da bi vžgali po sovražni svojati, le da to ni bilo mogoče. Nemci so sicer nekako slutili, da je na Menini polno partizanov, zato so nekajkrat usmerili svoje topove v planino. Njihove granate so padale v prazno. Nekajkrat pa smo doživeli tudi malce strahu, kajti sovražne granate so zadevale v živo skalo in kamenje je potem padalo in bobnelo tudi po naši brunarici. k sreči je bila zgrajena iz debelih brun, da je kamenje ni moglo porušiti.

Tudi v tej bolnici nisem dolgo zdržal. S soborcem, ki se je počutil sposobnega, sva kar brez odpustnice odšla.

Korake sva usmerila proti Koroški, čez Slape. Pa nisva prišla daleč, kajti naletela sva na sovražnikovo zasedo. Umaknila sva se pravočasno, saj sta nam, borcem, bili tema in noč nešteto krat še kako dobri zaveznici. Pot sva preusmerila proti Savinjski dolini ter se srečala z enoto varnostne službe. Borci so naju potem, ko so opravili zaslišanje, kar je bilo zaradi varnosti pred sovražnikom nujno, takoj sprejeli v svoje vrste. V tej enoti sem ostal vse do osvoboditve. Svobodo sem dočkal na območju Ljubnega, tam, kjer sem pravzaprav doživel tudi svoj prvi in večji bojni krst. Demobiliziran sem bil šele oktobra 1945. leta.

»Po demobilizaciji me je pot vodila pač v domače Šikole. Kmalu sem se zaposlil v Tovarni glinice in aluminija v Kidričevem, kjer sem se takoj aktivno vključil v organizacijo samoupravljanja. Bil sem večkrat član DS. Vse do svoje upokojitve, leta 1981, pa sem bil tudi v tovarniški organizaciji ZZB NOV, ki je bila vseskozi med najbolj aktivnimi v ptujski občini. S sodelavci-borci se še danes pogosto srečujem.

Sprašuje, kako kot borec NOV gledam na današnji čas. Naj ti kar naravnost povem, da sem nad vsem hudo razočaran. Ko, recimo, gledam na TV ekranu filme o NOV, mi gredo na živce. Kar nehote se pač spominjam svojih dolgih pohodov, bojev, jurišev. Tedaj se prav zavem, da to niso sanje, da je bila resničnost. Živa resničnost. Hudo mi je, ko se mi spomin ustavi na kakšnem junaškem soborcu, ki ga žal ni več med nami, kajti mnogi so svoja mlada življenja v bojih podarili na oltar naše domovine. Vem, morda se malce tolažim, ker vem, da še zdaleč nisem edini, ko vidim, slišim, kaj se z našo revolucijo, Titovo Jugoslavijo, dogaja. Ne razumem, ne morem razumeti, da smo med

najbolj zadolženimi državami v Evropi. Po čigavi krivdi? Najbrž po krivdi naše nesposobne vlade! Ne morem razumeti polomij glede Feni-ja, Obrovca, Agrokomerca. Ne morem razumeti vseh tistih naših prvih politikov, ki so si zgradili moderne vikende v Neumu. Pa ne samo v Neumu. Ne morem razumeti sojenja na vojaškem sodišču v Ljubljani. In prav si- noči sem slišal v TV dnevniku, da bi naj bil ta proces celo čisto politične narave. Ne morem razumeti, da je v našem denarnem sistemu prava stihija, da danes pet tisočak ni vreden niti dveh ameriških dolarjev. Najmanj pa razumem to, da naša vlada, z Mikuličem na čelu, ne odstopi, čeprav so vse glasnejši protesti zoper njo. Zalostno je, da naša ljudska oblast ni sposobna, da bi naredila red in mir na Kosovu in še bi lahko našteval...

Morda je svetlejša, vsaj na trenutke svetla, točka partizanskega bojevnika Luke to, da se od časa do časa sreča s kakšnim soborcem. Prav pristrčna so, mi pripoveduje Ludvik. Pred leti se je dogovoril s Stanetom Lužnikom, Berto Zavolovšek in Pepijem Zakrajškom, da nena- javljeni obiščejo svojega nekdanjega soborca Juleta Kočevarja, ki živi v Semiču. »Juleta smo že zgodaj jutraj prav prestrašili, ko smo se ustavili pred njegovim domom in močno zatrobili na avtomobilске troblje. Šele ko smo stopili iz avtomobilov in ko nas je v trenutku prepoznal, je bilo veselje nepopisno. To je treba videti, doživeti... Takšna srečanja ne samo meni, ampak tudi vsem drugim, ostanejo v najlepšem spominu. Lahko bi zapisal, da so ta srečanja neke vrste srečni trenutki, če danes še sploh lahko govorimo o kakšni sreči,« mi je ob mojem slovesu dejal partizan Luka.

Franjo Hovnik

Ob petinsedemdesetletnici Rudolfa Hohkrauta

Rudar s puško

Rudolf Hohkraut-Dolf se je rodil 14. septembra 1913 v Trbovljah v rudarski družini. Po končani osnovni šoli je obiskoval obrtno šolo, kjer se je izučil za soboslikarja, vendar je po končani obrtni šoli odšel med rudarje v rudnik Trbovlje, kjer je delal osem let. Že v zgodnji mladosti se je boril za pravice delavskega razreda, kjer je sodeloval v številnih štrajkih in naprednem gibanju v Trbovljah. Član SKOJ-a je postal leta 1937 v Trbovljah.

Že 1. avgusta 1941. leta je prostovoljno stopil med partizane v Prvo revirsko četo, kjer je s svojimi vrstniki opravil marsikatero akcijo, ki je prizadela okupatorja. Bil je nekaj časa v Štajerskem bataljonu, nato pa vodnik voda v Veliskovski četi v Savinjskem bataljonu. Bil je udeleženec bitke na Dobrovljah. Po tej težki in krvavi bitki je z enajstimi soborci iz Savinjskega odreda odšel 14. novembra 1942 kot prostovoljec na Koroško. Po uspešnem napadu na Solčavo decembra 1942. leta je skupaj s svojimi soborci v zimi 1942/43 zimoval v strmih gozdovih Pece v taborišču nad Toplo. Bil je pogumen borec, dober tovariš, ki so ga vsi cenili in spoštovali. S svojimi šalami je vedno dajal ostalim soborcem voljo in pogum.

V noči od 3. na 4. april 1943 je bil udeleženec znamenitega napada na Mežico, ki ga je izvedel Prvi koroški bataljon. Nemcem in domačim izdajalcem so zadali težak udarec; izvedli so prvo veliko in uspešno partizansko akcijo, v kateri se je tovariš Dolf odlikoval s svojim pogumom.

Po napadu na Mežico ga je komandant Četrte operativne zone Franc Rozman-Stane s še drugimi tovariši poslal na Pohorje kot jedro nove pohorske enote, saj je prejšnji Pohorski bataljon pretrpel velike izgube 8. januarja 1943. leta. V enoti je postal politični delegat.

Ob kapitulaciji Italije so tovariša Dolf ponovno poslali na Koroško, na dolžnost politkomisarja čete, pozneje pa politkomisarja Koroškega bataljona in Vzhodno-koroškega odreda. Ta odred se je hudo bojeval z Nemci v okolici Črne, Koprivne in Mežice, kjer je zadal sovražniku težke izgube. Ko je razpadla Koroška grupa odredov (KGO) in se ustanovil Koroški odred v septembru 1944., je bil za političnega komisarja postavljen spet tovariš Rudolf Hohkraut-Dolf. Toda, kmalu je bil poklican v štab Četrte operativne zone, kjer je opravljal zaupne dolžnosti na Savinjskem. Konec vojne je dočkal v Enajsti brigadi Miloša Zidanskega.

Po vojni je tovariš Rudolf Hohkraut opravljal odgovorne dolžnosti v 14. diviziji, v garni-

ziji v Petrogradu, Zrenjaninu, Varaždinu in v Ljubljani vse do upokojitve 1956. leta. Med službovanjem je končal gimnazijo in dve leti oficirske šole v Zagrebu in Sarajevu. Upokojil se je v činu podpolkovnika.

Po upokojitvi je bil nekaj let direktor soboslikarskega podjetja Prvi maj v Ljubljani, nekaj časa pa je služboval v Trbovljah na Okrajnem odboru in obč. komiteju ZKS, kjer se je ponovno vrnil v Ljubljano.

V Ljubljani aktivno sodeluje v družbenopolitičnem življenju v KS Bežigrad, predvsem pri delu ZRVS, ZZB NOV, SZDL, zveze prijateljev mladine in podobnih. Je častni član Skupščine KS Koroških partizanov občine Ljubljana Bežigrad in častni krajan Skupščine KS Kotlje v občini Ravne na Koroškem, kjer je bil udeleženec Hotuljskega tabora v Kotljah zadnje oktobrske nedelje 1943. leta.

Prejel je tudi zlati znak sindikatov SR Slovenije ter srebrno plaketo ZRVS SR Slovenije.

Tovariš Dolf je že leta 1967, ko se je ustanovil v Ljubljani Osrednji odbor skupnosti koroških partizanov, bil v tem odboru prizadeven sodelavec. Od leta 1976, ko se je ustanovil Področni odbor koroških partizanov, je bil njegov podpredsednik, od 1978. leta pa tega odbora celih osem let predsednik. Kot predsednik Področnega odbora je zelo uspešno vodil odbor s svojimi komisijami in je bil eden najaktivnejših pri razvijanju in ohranjanju tradicij koroškega partizanstva in prenašanja na mlajše rodove.

V letih njegovega predsednikovanja Področnemu odboru koroških partizanov v Ljubljani je imel izredne uspehe v svojem delu, saj je bilo delo tega odbora na konferenci Osrednjega odbora skupnosti koroških partizanov ocenjeno kot najboljšje izmed petih območnih odborov.

Tovariš Hohkraut Rudolf-Dolf se je med NOB in delovanjem v JLA pridobil ugled pogumnega borca in zgledega tovariša, po vojni pa velja za izrednega organizatorja. Za svoje uspešno delo je odlikovan s številnimi vojaškimi in civilnimi odlikovanji, med njimi tudi z redom republike s srebrnim vencem. Je nosilec Partizanske spomenice 1941.

Soborci in sodelavci Področnega odbora koroških partizanov - Ljubljana smo tovarišu Dolfetu ob njegovem življenjskem jubileju iskreno čestitali in se mu zahvalili za njegovo uspešno delo v Domu JLA v Ljubljani. Zeleli smo mu, da bi bil še dolgo zdrav, čil in vever ostal med nami, zvest Koroški in izročilom koroškega partizanstva.

Lovro Prek

Umrli je revolucionar in prvoborec

V Lescah so 16. septembra pospremili na zadnjo pot Valentina MARINKA - Tineta, najstarejšega komunista v občini Radovljica. Tine je bil rojen 26. oktobra 1912 v Spodnji Zadobrovi pri Ljubljani v petčlanski delavski družini. Po končani osnovni šoli se je izučil za strojnega ključavničarja in kasneje opravil mojstrski izpit. V napredno delavsko gibanje se je vključil že leta 1928, dve leti kasneje pa je postal član strokovnih sindikatov kovinarjev v takratnih Strojnih tovarnah in livarnah v Ljubljani. V tem obdobju je sodeloval na številnih delavskih demonstracijah in na drugih akcijah, ki jih je organizirala KPJ, katere član je postal leta 1935. Bil je eden od organizatorjev delavskih srečanj in prvomajskih psovlov v svojem okolju. Zaradi tega so ga žandarji prvič aretirali že leta 1936 in za nekaj dni zaprli. Po temeljiti policijski preiskavi, v kateri so našli precej obremenilnega gradiva, med drugim seznam članov KPJ v njegovi celici ter člane Vzajemnosti, kjer je bil blagajnik, so ga leta 1938 ponovno zaprli, skupaj s Kardeljem, Apihom, Slandrom, Zidanškom in drugimi komunisti iz Zaloga in okolice. V zaporu so se vzajemno vsi odločili za glavnostno stavko in dosegli, tudi s pomočjo dobrih zagovornikov, da so jih po nekaj mesecih izpustili.

Na prostosti se je Tine spet z vso vno komunisti posvetil revolucionarnemu delu. Bil je organizator pridobivanja članov za DPD Svoboda v Zalogu in v Društvu prijateljev Sovjetske zveze. Režimske oblasti so ga vsled tega 1940 poslale kot vojaškega obveznika s številnimi drugimi komunisti v delavski bataljon v taborišče Ivanjica. Zanimivo je, da je mesec dni kasneje dobil vojaški poziv enote vazduhoplovstva, kjer je imel svoj vojni

razpored; toda bilo je že prepozno. S tovariši je 27. marca 1941 uspel pobegniti iz taborišča in se prebiti nazaj v domači kraj. Že takoj po italijanski okupaciji, aprila 1941, se je vključil v OF in moral v ilegalo. Julija ga je italijanska policija izsledila in ga zaprla v ljubljanske zapore. Na vojaškem sodišču je bil obsojen na šest let ječe in poslan v italijansko taborišče. Do 1944. leta so ga premeščali v razna taborišča oz. zapore od Trsta do Sicilije. V taborišču Renicci je bil sekretar KPS in komandant odporniške fronte, ki je ob kapitulaciji Italije septembra 1943 organizirala skupinski pobeg zapornikov. Priključil se je italijanskim partizanom v Toscani, od tam pa je bil premeščen v Romanijo, kjer je v brigadi Garibaldi prevzel dolžnost komandanta jugoslovanskega bataljona. Po prihodu zavezniških čet so ga Amerikanci najprej zaprli, vendar pa so ga s posredovanjem jugoslovanskega predstavništva kmalu izpustili. Novembra 1944 se je pridružil borcem I. artiljerijske prekomorske brigade v Barju,

v kateri je ostal in bil komisar baterije. V sklepnih operacijah IV. armade je sodeloval v bojih v Dalmaciji, Hrvaškem Primorju in v bojih za Karlovac. Oktobra 1945 je bil demobiliziran. Imenovan je bil za predsednika Občinskega odbora OF Ljubljana-Polje, sočasno pa je opravil tudi Višjo partijsko šolo v Ljubljani. Dve leti potem je opravljal dolžnosti v organih državne varnosti v Ljubljani in Beogradu. Leta 1948 je bil imenovan za direktorja rudnika svinca v Mežici, od 1952 do 1968 pa je bil direktor delovne organizacije Veriga Lesce, kjer je dočkal tudi upokojitev. Po osvoboditvi je bil vseskozi izredno dejaven v vseh DPO: bil je član okrajnega komiteja KPS Dravograd, Kranj in Radovljica, z veliko prizadevanjem in bogatimi izkušnjami pa je sodeloval tudi v strokovnih, upravnih in zborničnih organih, predvsem na področju kovinske predelovalne industrije na republiški in zvezni ravni. Kljub letom, ki so ga bremenili in bolehnosti, katero je stoično premagoval z izredno voljo in zatajevanjem, je takorekoč do svoje smrti ustvarjalno deloval v krajevnih in občinskih DPO, še posebno dragocen je bil njegov delež v izvajanju programskih nalog občinske organizacije ZZB-NOV Radovljica in njenih organih. Za zasluge v svojem dolgoletnem revolucionarnem delu in graditvi socializma je prejel številna visoka priznanja in odlikovanja.

Tovariš Tine je vse življenje veljal za klenega in poštenega komunisto, skromnega človeka, ki pa je bil enako strog do sebe kot do drugih, pa tudi prilagodljiv spremembam in družbenim razmeram, ki jih je znal vselej pravilno presojati, četudi z določenimi pomisleki starega revolucionarja.

JR

Tragedija na Lipniški planini

9. septembra je bila spet žalostna obletnica tragedije na Lipniški planini. Tega dne 1942. leta je na tej planini Jelovica padla skoraj cela četa: Selska četa Poljanskega bataljona. Skupaj z njo je padel tudi komandant Prve grupe odredov tovariš Jože Gregorčič. Ker sva bila s komandantom Gregorčičem takrat oba pri Selski četi, naj te dogodke opišem.

Iz Dolomitov sem na Gorenjsko prišel z dopolnilnim (Polhograjskim) bataljonom. Po prihodu na Gorenjsko so me določili za operativnega oficirja Poljanskega bataljona. Tako sem pozneje z osmimi kurirji-vodiči odšel v Dolomite po II. grupo odredov, skupaj pa smo šli na Gorenjsko in še naprej na Štajersko.

Od II. grupe sem se ločil na Blegošu in se tam priključil Škofjeloški četi. Zaradi nemške ofenzive z Blegoša smo se čez »mejo« (nekdanja jugoslovansko-italijanska meja) umaknili na Primorsko in nekaj časa »vandrali« oziroma operirali od Novakova, Cerknega do Podbrda. Potem smo se spet vrnili na Gorenjsko in prišli na Ratitovec. Čez nekaj časa smo se povezali s Selsko četo, ko pa se je Škofjeloška četa vrnila na svoje škofjeloško območje, sem jaz ostal pri Selski četi.

S Selsko četo sem sodeloval v akciji na Kropo, potem pa sem po nalogu štaba 1. grupe odredov odšel s komandantom Gregorčičem na Mežakljo. Tu sta se nahajali (menda dve) četi 2. bataljona (Cankarjevega). Na Mežaklji sva se zadržala le en dan, naslednjo noč sva se spet vrnila na Jelovico, oziroma v Selsko četo, ki se je nahajala na nekem hribu iznad Podlomkom. Ne spomnim se več, kako se imenuje ta hrib, vem le, da se je z njega lepo videlo skalovje na Dražgoški gori. Ker je Selska četa že dalj časa bila v tem taborišču in je obstajala možnost, da je ta-

borišče kompromitirano, so sklenili, da se premakne drugam. To je bila navada vseh partizanskih enot, še posebej na Gorenjskem, da se nikjer niso zadrževali dalj časa. Odhajalo se je na hitro, nepravilno in še danes ne vem, zakaj podnevi. Toda Selska četa ni na cilj nikoli prišla...

Streli so nas popolnoma zmedli

Šli smo menda čez Dražgoško goro na Lipniško planino, torej z juga na sever. Zase se ne spominjam, v katerem delu kolone sem se nahajal. Za komandanta Gregorčiča pa vem, da je med marširanjem večkrat spreminjal položaj: hodil je spredaj, pa v sredini, tudi na koncu. Ko smo naleteli na sovražnika, tako ne vem, kje je natančno bil.

Do pred Lipniško planino ni bilo nobenih presenečenj, potem pa smo zaslišali nekaj posameznih strellov vzhodno od poti, po kateri smo se pomikali. Mislim, da ti streli niso bili namenjeni nam, vendar so v naši koloni povzročili vznemirjenost in pospešeno hojo. Mislim, da smo zaradi teh strellov spremenili tudi smer. Spontano, nekontrolirano in nepremišljeno smo se napotili proti zahodu. Kmalu zatem so se slišali streli, ki so bili namenjeni nam. Čeprav sedaj vem in sem prepričan, da so ti streli prišli iz smeri, v kateri smo se pomikali, takrat tega nihče ni vedel. Izstreljeni dum-dum naboji so nas popolnoma zmedli in smo najbrž vsi

mislili, da nam streljajo za hrbtom. Ker ni bilo nobene komande, se je začel paničen umik. Bežali smo ravno na najmočnejše zasedene sovražne položaje. Sovražnik je to našo zmedo seveda dobro znal izkoristiti. Začel se je pekel. Najbrž je bilo že takrat največ borcev smrtno zadetih ali ranjenih. Samo ugibam lahko, kako da jaz nisem bil zadet. Tekel sem proti vzhodu, potem pa sem spremenil smer in sem se začel umikati proti severu. Do takrat sem se ves čas nahajal v nekakšni dolini, ki je bila deloma močvirna. Potem sem se začel vzpenjati proti vrhu nekega hriba, oziroma grebena. Ko sem prišel blizu vrha, sem opazil, da z leve strani proti meni prihaja nek nemški vojak v zeleni uniformi. Najbrž me je hotel živega ujeti. Ločilo naju je kakšnih petdeset metrov. Sprožil sem dva strela iz revolverja. Padel je, morda se je le vrgel na tla. Z zadnjimi močmi sem se privlekel do vrha hriba. Takrat sem se vrgel na tla in se po drugi strani hriba odkotalil navzdol. Bil sem tako izčrpan, da niti hoditi nisem mogel. Nekaj časa sem še taval, ko pa sem mislil, da sem se dovolj daleč umaknil in da sem na varnem, sem se skril v bližnje grmovje.

Bili so lahek plen

Strahovito streljanje, ki so ga bili Švabi usmerili na nas, je trajalo le kratek čas. Slišali so se še posamezni streli, ko pa sem prišel na drugo stran hriba, nisem več slišal strellov. Vse je že bilo končano. Šele pozneje sem zvedel, da je večina borcev padla, nekaj pa da jih je ujetih. Mislim, da so bili ujeti večinoma doma iz Kroke, med nas so prišli po akciji v Kropi, ki so nam pomagali. Ker so bili še brez

orožja, so bili lahek plen. Med temi novimi borci je bilo tudi nekaj deklet. To so bila prva dekleta, za katera jaz vem, da so 1942. leta prišla na Gorenjskem v partizane. Strašna je misel, da so že na samem začetku doživele tako neusmiljeno usodo! Poljanski bataljon je ostal brez svoje Selske čete, 1. grupa odredov pa brez svojega priljubljenega komandanta Jožeta Gregorčiča...

Jaz pa sem se naenkrat znašel sredi prave planinske idile. Sonce je sijalo in grelo, slišalo se je žvrgolenje ptic, nekje v bližini pa so se pasle krave. Nisem jih videl, samo zvonice sem slišal. Počasi sem se umiril. Bilo pa mi je težko, ker sem se naenkrat znašel čisto sam in osamljen. Okrog mene so bili grmički z borovnicami in ker sem bil zelo žejen, sem borovnice začel zobati. Pravzaprav ne vem, kako to, da so v začetku septembra rasle borovnice, toda njihovega okusa se živo spominjam...

Ščasoma pa sem se začel spraševati, kaj se je zgodilo z drugimi in kje je Gregorčič. Vedel sem, da se je moralo zgoditi nekaj groznega. Kako je mogoče, da smo sami sebe pripeljali v tak položaj, v smrtni objem sovražnika? Kako to, da ni bilo nobene komande, nobene besede, da se prav nihče ni znašel, da bi zaustavil to hitenje v smrt? Najbrž je osrednjo vlogo igralo naključje...

Kljub temu so bile usodne napake

Še vedno pa so mi pred očmi nekaj naših hudih napak, ki so tragedijo pospešile. Menim, da ne bi smeli (tudi potrebno ni bilo), da smo podnevi spreminjali lokaci-

jo. Noč bi bila za premik v resnici boljša.

V TV-15, 34 (10. september 1987. leta) je Janez Lušina pripovedoval: »Nemci so pripravili veliko hajko. Četa se je pred Nemci umaknila proti Lipniški planini sredi Jelovice«. Nemci so namreč res prišli hajkat na Jelovico, vendar na čisto drugem koncu, kar pomeni, da so prišli hajkat v prazno, kjer ni bilo nobenega našega borca. Če četa slučajno ne bi naredila tega premika, nikdar ne bi prišlo do take tragedije.

Tisti prvi streli najbrž so bili izstreljeni na nekaj drugega in ne na našo kolono. Poveljstvo čete pa je popolnoma izpustilo komando iz svojih rok. Morali bi se poglobiti v nastal položaj; če bi se pomikali proti vzhodu, jugu ali severu, usodnega srečanja s sovražnikom najbrž ne bi bilo ali pa ne bi bilo tako hudo. Toda vrnimo se h grmovju, v katerem sem se bil po pobegu skril.

Ne vem, koliko časa sem tam tičal, med četrto in šesto pa sem se odločil za odhod. Šel sem še naprej proti severu. Ko pa sem prišel do severnega roba Jelovice, verjetno med Vodiško planino in hribom Plajšenca, sem se začel spuščati proti dolini Save. Nekje na sredini sem se sklenil zaustaviti – bil naj bi najbolj varen. Na neki stazi pa sem se nanadoma srečal z Vinkom Hafnerjem, članom štaba 1. grupe odredov. Če se še dobro spominjam, se je vračal z javke, oziroma nekakšnega sestanka. Mislim, da je prišel iz smeri Zg. in Sp. Lipnice.

Presenečenje je bilo veliko in obojestransko. Jaz sem bil nepopisno vesel, ker sem tako hitro prišel v stik s svoji-

mi. Pripovedoval sem mu o vsem, kar sem vedel o dogodku na Lipniški planini. Kaj se je zgodilo s komandantom Gregorčičem in z borci Selske čete, pa mi nisem vedel povedati. Vinka sem poznal že prej; pokleptala sva in šla proti taborišču štaba Prve grupe odredov. Konspirativno taborišče štaba se je nahajalo nad Jamnikom. Do njega se je prišlo samo po komufilirani poti, ki so jo poznali le člani štaba in zaupnik oziroma aktivist iz vasi Jamnik. Po prihodu v taborišče, ne vem natančno, kdaj sva prišla, sem se prvič srečal s politkomisarjem 1. grupe odredov tovarišem Lojzeto Kebetom. Poveljstvo čete pa je bilo tisto, kar sem že povedal Vinku Hafnerju. Ves štab je vedu skrbelo za komandanta Gregorčiča iz Selske čete. Kmalu smo zvedeli za resnico. Poizvedovanja so pokazala, da smo na Lipniški planini doživeli težak udarec.

Za konec samo še nekaj besed v spomin na komandanta Jožeta Gregorčiča. Čeprav sem ga poznal malo časa (ravno takrat, ko me poklical k sebi in ko me je začel pripravljati za neke nove naloge, naju je smrt ločila), sem videl in občutil, da je pred menoj izredno simpatičen, zelo vesel, dinamičen in prijazen človek. Kot pravi in veliki športnik in planinec se je kar naprej gibal v enotah 1. grupe odredov. Kadarkoli je mogel, se je neposredno vključeval v akcije enot. V trajnem spominu pa mi je ostala najina skupna pot na Mežakljo. Ves čas je po malem prepeval, nam recital, nam prevajal španske pesmi. Bil je v resnici velik človek.

Ante Jukić-Mato

Težavna naloga

Pot na Koroško in moje vzpostavljane železniškega prometa

Roman Kristof iz Ljubljane, ki sodeluje pri zbiranju podatkov za pisanje monografije o delovanju prometnega oddelka Četrte operativne cone, me je prosil, naj tudi vam opišem pot, ki sva jo s komandirjem kurirske postaje pri Česnjici v Tuhinjski dolini Francem Habatom opravila po kapitulaciji Hitlerjeve vojske, podpisane v Topolšici maja 1945.

V Velikovec sva sklenila priti po drugi poti kot odhajajoči Nemci. Ustaši so bili pri Jezerskem in Ljubelju precej nevarni, zato nama ni preostalo drugega, kot da se z avtomobilom podava čez Korensko sedlo. Tako sem prvič po vojni obiskal rodno vas in domače v Kranjski gori.

Prispela sva v Ziljsko dolino, kjer naju Angleži niso pustili čez Ziljo v Beljak. Prečkati sva morala Dravo, pot pa nadaljevati po cesti ob Vrbskem jezeru. Za prehod mostu čez Dravo pa sva morala dobiti dovoljenje: ponj sva šla prav v angleški štab, ki je bil v nekem gradu severno od Ledenic.

Ko sva prišla v Celovec, kamor je že prispel štab Četrte operativne cone, sem dobil novo nalogo. Vsakokrat, ko so me za kaj določili, sem se zaskrbljeno spraševal, kako naj jo izpeljem. Tokrat pa mi je bila naloga kar vseh, saj je bila povezana z železnico, ki sem jo imel od nekdaj rad; med vojno sem na Koroškem celo opravljal dolžnost prometnika. V bližini železniške postaje v Celovcu so mi dodelili pisarno. Moja naloga je bila, naj čimprej vzpostavim železniški promet. To je bilo seveda zelo težko, saj so bili vsi stroji zbombardirani, tedanji šef železniške postaje pa mi je tudi povedal, da je železniška direkcija v Beljaku sporočila, da se s tovrstnimi deli zaenkrat počaka. V prijaznem pogovoru mi je še povedal, da je za

postajo sicer zadolžen nek angleški major, ki ima sedež v beljaški železniški direkciji.

Takoj sem ga poklical, čeprav mi je bilo hudo nerodno, saj sem bil vojak brez čina. Po nalogu štaba sem še aprila skoraj vse oficirje predlagal za podoficirje, ki so čine tudi dobili; tokrt k sreči niso bili pomembni. Major mi je namreč spročil, da sam ni dobil nobenih takih napotkov in da pravzaprav čaka, da bi se dela začela. Opozoril me je tudi, da je most čez Dravo zaminiran in poln ovir.

Z zastavnikom Romanom Kristofom sva se odpravila ogledovat progo proti Podrožci. Z motorno derezino sva nameravala prav do Jesenic, posebej pa naju je zanimal karavanški predor.

Drezino je vozil nek Nemec, ki je hitrost prilagajal najinim željam. Ugotovljala sva, da ovir na progi ni, da se da srečno priti tudi do Jesenic.

Ko smo prispeli, sva se z Romanom oglašila na komandi železniške postaje. Povedali so nama, da železnico v Sloveniji vodi vojaška delegacija s sedežem v Ljubljani. Tja sva se zapeljala z vlakom – po navodila. Bila so nedvomna: v vseh večjih postajah vključno s Podkloštom v Ziljski dolini, naj bi postavil vojaške komande.

Toda, kaj se je zgodilo? Že ko sem se hotel vrniti, sem zvedel, da je s Koroške zaukazan umik. Na vojaški delegaciji sem dobil novo razporeditev. Postal sem pomočnik komandanta železniške postaje v Novem mestu. To dolžnost sem kasneje opravljal tudi na Jesenicah in Ljubljani – do ukinitve komand na železniških postajah aprila 1946. Tedaj je tudi na železnici začela delovati takomimenovana civilna oblast.

Branko Blenkuš

Franič iz Brkinov

Franič smo mu pravili v vasi Orehek v Brkinih, kamor je prišel za pastirja, ko mu še ni bilo deset let. Bil je majhen in droben, zato pa ni dobil svojega imena kot Fran ali Frane, kot je običajno ime za fante s tem imenom v Brkinih.

Franič je pasel dve kravi in nekaj ovac. Ker so ga pri hiši imeli radi, se jih je vedno rad spominjal in tudi med vojno se je rad zatekal v to domačijo.

Doma je bilo več otrok in po stari navadi so že male otroke poslali k drugim ljudem na delo. Koliko časa je bil pastir, ne vem, vem pa, da je kasneje prišel za vsako delo, daj pod Italijo ni bilo lahko za mlade kmečke fante. Končno se je znašel med partizani, kot dober poznavalec krajev v Brkinih in

v Čičarji je bil najbolj primeren za obveščevalca. Kot partizan je imel ime Frane in rad je plesal. Vse bi dal, da je le lahko plesal in tu in tam se u je to tudi posrečilo. Takrat, ko je bil naš bataljon Istrskega odreda na Notranjskem, se je zaradi tega njegovega plesa dogodilo tudi tole.

Zajčev Danilo iz Slop v Brkinih in njegovo prijatelj, tudi borec, Kovačev Albin iz Padeža sta prišla za bataljonom na Notranjsko. Danilo je namreč težko hodil. Bil pa je naš godec, sam je nosil harmoniko preko Snežniških gozdov, Albin pa ga je spremljal s svojim saksofonom. V Starem trgu je bil takoj ples, ko ta dva prišla za bataljonom.

France-Frane pa je bil tisti

dan dežurni v bataljonu. Kljub temu si je našel lepo mlado Notranjko in plesal, da je bilo veselj. Komisar bataljona pa je to njegovo veselje prekinil. Opozoril ga je, da naj pregleda sobe v šoli, kjer spi borci; bile naj bi prezračene. Frane je hoče nočeš šel pregledat sobe, kjer naj bi spali borci in odpret okna. Dekliča pa seveda ni hotel prepustiti kakemu drugemu plesalcu. Tako sta prišla v šolo, Frane je hitro začel odpirati okna, da bi se čimprej vrnil na plesišče. Dekliča pa se mu je prav iz srca smejala, saj okna niso imela šip.

Leta dolgo po vojni je France očital komisaju, da ga je nalašč poslal odpirat okna, ki so bila brez šip...

Milan Cirk

Bili so premočni

V splošni ofenzivi 15. divizije 11. oktobra 1943. leta se je 12. SNOUB nahajala levo med Cankarjevo in desno od nje. Skupaj z Železničarsko brigado sta bili na odseku Zidani most-Sevnica. Izhodiščni položaji so bili Mirna-Št. Rupert-Mokronog-Tržišče.

Drugi bataljon, v katerem je bila tudi moja četa, je prodiral proti Radečam in Vrhovem. Že prvo noč je padla postojanka Št. Janž, ki jo je zavzela naša četa. Osebnem sem vzel le komandirja orožniške postaje (bil je Avstrijec), mu vzel pištolo in češko brzostrelko, kurir pa ga je odpeljal v štab bataljona. Obveščevalna je bila vsekakor pomanjkljiva, kajti top smo uporabljali čisto po nepotrebnem, saj postojanka ni bila utrjena. Orožnikov je bilo komaj petnajst, pa še ti bi se nam vdali, tako jih je pa prestrašil top. Raztresli so se bili po šentjanskih hišah; v neki večji, bogatejši hiši je še po polnoči dišalo iz krušne peči. Ko sem jo odprl, so se zasvetile ravno prav pečene, s smetano polite palačinke, ki se jih seveda nismo odrekli. Domačini so bili skriti, najbrž z zelenici vred.

Zadrževati se po hišah predolgo pa ni bilo mogoče, saj še nismo našli orožniške postaje. Ko smo videli, da pravzaprav nihče ne brani postojanke, smo se po cesti takoj usmerili proti Brunku in Brunški gori. Tukaj bi zasedli položaje proti Radečam in Vrhovem. Ko je bila naša četa še na neprimernih položajih, pa pride za nami, kar po cesti, bataljonski pratež, na katerega so najverjetneje streljali pobežli iz postojanke. Ko pa smo šli proti vrhu, pa so verjani in esesovci zasedli celoten greben. Sneli so jih iz vlaka in poslali v protiofenzivo. Tako je na vrhu Brunka ena četa še zajela okoli 10 vermanov, obenem pa je del te čete bil na Vrhovem, kjer ni bilo posadke. Tako je naš bataljon le prišel do Save.

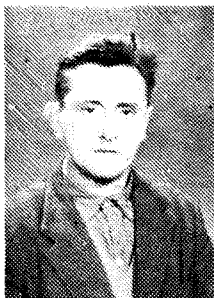
Toda, v protiofenzivo so poslali zelo močne enote in še sreča, da smo se umaknili brez žrtev. Mene je najbolj oviral pratež, ki sem ga moral tudi ščititi. Proti večeru smo zasedli nove položaje za Šentjanžem med Krmeljem in ga držali celo noč. Tedaj se je videlo, da Nemci ne nameravajo braniti samo izgubljene postojanke, ampak da so šli naprej v splošno ofenzivo. Zbrali so desetkrat več vojaštva, kot pa ga je imela 15. divizija, ofenziva pa je trajala, dokler niso zasedli vseh prejšnjih postojank pod Italijani in belogardisti. Začel se je nov boj za osvobodjena ozemlja, tokrat z Nemci in domobranci.

Srečko Grašič

Janez Vrevc-Marjo

Rodil se je leta 1900 v Gorjah pri Bledu. Že s šestimi leti se je zaposlil v železarni na Jesenicah. Bil je soustanovitelj društva Svoboda. Aprila 1943 je bil sprejet v KP, kasneje je organiziral partijske celice v okolici Bleda in drugače deloval na terenu do januarja 1944. Ko je zaradi izdajstva moral z ženo in 14-letno hčerko v partizane. Večkrat je bil odlikovan. Od njega smo se poslovlili v Trzinu.

**Slavko Faletič-
Krepc**

Rojen je bil na Liv-
ških Ravnah leta
1921. Bil je eden tistih
primorskih fantov, ki
mu je življenje name-
nilo skoraj sedem let
vojščine, od tega več
kot tri leta v italijan-
ski armadi in čez tri
leta v vrstah NOV. Ta-
koj po razpadu Italije,
ko se je vrnil domov,
je bil septembra 1943
že v vrstah Briško-be-
neškega odreda. Jeseni
1944 je bil dodeljen
za kurirja na karavlah
M 4 in M 5. Imel je čin
vodnika, demobilizir-
an pa je bil leta 1946.
Bil je nadvse ponosen
na svoja odlikovanja
in priznanja in na
BOB.

A black and white portrait of a man with short, dark hair, wearing a dark suit jacket over a light-colored shirt and a dark tie. He is smiling slightly and looking towards the camera. The background is dark and out of focus.

Svojo življenjsko pot je Rudolf Gaberšek zaključil kmalu potem, ko jo je dopolnil triindemdeset let. Kot borec je sodeloval v Kamniško-zasavskem odredu. Od njega smo se poslovili v Podlipovici.

Na pokopališču v Dragi pri Kočevju smo se poslovlili od Jožeta Vesela, rojenega leta 1914 v Črnem potoku pri Čabru. Leta 1942 je bil aretiran in interniran na otok Rab. Po razpadu Italije se je vključil v 9. brigado, kjer je bil ranjen. Zdravil se je v Kočevskem Rogu. Po okrevanju je bil vse do osvoboditve v zalednih partizanskih enotah.

Po osvojitvi je delal na odgovornih mestih v Zveznem sekretariatu za notranje zadeve, v IBT Trbovlje, bil republiški poslanec ter vsestransko družbenopolitično aktiven. Napisal je več knjig ter za svoje delo prejel več visokih priznanj in nagrad, med drugim tudi nagrado Vstaja slovenskega naroda.

Komaj 16-letni fant je odšel z očetom v Španijo, kjer se je boril v 13. internacionalni brigadi do konca španske republikanske vojne. Med NOB je bil organizator in v štabu brigade »Petöfi Šandor«, ki je bila sestavljena iz borcev madžarske narodnosti. Demobiliziran je bil v činu majorja.

Vinko Ambrožič

Umrli je Vinko Ambrožič, rojen leta 1910. V NOV se je vključil jeseni leta 1942. Od maja 1943. pa do vstopa v NOV je bil aktivni član OF na območju vasi Krnica. V NOV je vstopil septembra 1944 v Jeseniško-bohinjski odred. Po vojni je nekaj let aktivno sodeloval v vaški organizaciji SZDL. Pokopan je v Zgorjnjih Gorjah.

Lambert Jerončič

V začetku aprila je umrl Lambert Jerončič, ki se je rodil leta 1910 na mali kmetiji v Potravnem. Ker doma ni našel dela, je odšel v Francijo. Domov se je vrnil leta 1936. Ko se je začela druga vojna, se je takoj vključil v NOG. Nekaj mesecev je bil v partizanih, vendar se je zaradi slabega zdravja vrnil domov in delal na terenu.

Marija Kartuš

Kartuševo mam smo pokopali julija na senovskem pokopališču. Med NOV je bila v njeni hiši na Porebru nedaleč od Senovega partizanska javka. Sama pa je bila obveščevalka in res prava partizanska mama, ki je aktivno sodelovala z NOG že od leta 1943. En sin ji je padel v partizanih, sama pa je bila aktivna odbornica AFŽ.

Ivan Zorc

Krajevna organizacija ZB NOV Ribnica se je julija poslovila od Ivana Zorca, rojčnega leta 1928 v Mokronogu. V NOB se je vključil avgusta 1942. leta. Bil je kurir Doljenskega odreda, nato pa je vstopil v Gubčevo brigado, kjer je bil komandir voda. Imel je čin predporočnika.

Alojz Grivec

V Grčaricah smo se poslovlili od Alojza Grivca, rojenega leta 1930 v Ribnici. Po razpadu stare Jugoslavije se je družina preselila v Grčarice in se že na začetku vojne opredelila za NOB. V letu 1944 se je priključil partizanskim enotam – narodni zaščiti, v kateri je bil do leta 1946, ko je bil demobiliziran in se zaposlil pri gozdni upravi v Grčaricah.

Anton Barbiš

V začetku julija smo se v Ilirski Bistrici poslovlili od soborčanov in rezervnega majorja JLA Antona Barbiša, rojenega leta 1919 na Topolcu. Prve dni septembra 1943 je stopil v NOV med borce Šerčerjeve brigade, kjer je ostal do jeseni istega leta, nato pa je bil razporejen v četo VOS-a na Doljejnško. Kasneje je postal komandir čete 1. bataljona 1. brigade VDV. V enotah VDV in KNOJ je ostal do osvoboditve. V službi JLA pa je bil do upokojitve 1956. leta. Za zasluge v NOV in po njej je bil večkrat odlikovan.

Ferdinand Burkeljc, rojen leta 1911, **Marija Vozelj**, rojena leta 1902 in **Pepca Bregar**, rojena leta 1911.

Anica Jarm

Februarja je umrla aktivistka Anica Jarm. Rojena je bila leta 1923 v Verdu pri Vrhniki. Leta 1942 je prišla v stik z organizatorji NOG. Njeno aktivno delo v mladinski organizaciji ni ostalo prikrito okupatorju. Leta 1943 je bila aretirana in odpeljana v ljubljanske zapore in naprej v taborišče v Florence. Po kapitulaciji Italije se je vrnila domov in že po nekaj dneh so jo domači izdajalci prijavili nemškimi oblastem. Gestapo jo je aretiral in jo poslal v taborišče v Dachau. Pozneje je bila premeščena v veliko vrtnarijo v mesto Meningen, kjer je dočakala osvoboditev. Za delo med NOV je bila odlikovana.

Ana Frčej

V sedeminese-
setem letu je umrla
Ana Frčej, mati padle-
ga borca NOV. Na do-
mačiji pokojne Ana
so dobili pomoč in za-
vetje prvi partizani.
Leta 1942 je bila sku-
paj z možem aretirana
in nekaj dni zaprta
v Begunjah. Od nje
smo se poslovili juni-
ja v Zgornjih Gorjah.

Vrhpolje pri Moravčah

Vsi skrbimo za varnost šolarjev

V podružnično šolo na Vrhpolje v šolskem letu 1988/89 prihaja vsak dan 36 otrok, med katerimi je šest prvošolcev. Zato se je krajevna skupnost Vrhpolje-Zalog in vodstvo šole, že pred začetkom novega šolskega leta dogovorilo, kako bodo tokrat poskrbeli za varne poti v šolo, posebno v prvih dneh pouka.

Prvi šolski dan je našo podružnično šolo obiskal miličnik – vodja VO. Na omenjeni dan smo dve uri posvetili varnosti otrok na cesti. Miličnik je teoretično in praktično, na cesti pokazal, kako naj otroci hodijo po cesti, seznanil jih je s prometnimi znaki in podobno. Velik poudarek je bil na pravilno opremljenosti koles, kdo se sme voziti itd. Otroci naj bi v prihodnje opravili teoretični del preizkusa znanja na šoli v Vrhpolju, praktični del pa naj bi se izvedel v Moravčah, kjer je več križišč in je prometni režim tak, da bodo otroci lahko opravili preizkus.

Poleg tega smo voznike, starše in otroke z opozorili in obvestili na oglašnih deskah opozorili na bližajočo šolsko leto, na nevarnosti v cestnem prometu, odgovornosti staršev za otrokovo prometno vzgojo itd.

Prvi šolski dnevi v pogledu prometne varnosti so minili brez posebnih zapletov, smo zvedeli od vodstva šole.

Opazili smo, da so otroke starši kar dobro vzgojili v prometni vzgoji, da kar dobro poznajo prometne znake, hojo po cesti itd. Upamo, da smo z našimi aktivnostmi poskrbeli, da bodo otroci kar najbolj varni.

Ko ocenjujemo akcije v prvih šolskih dneh, ugotavljamo, da so bile uspešne. Kajti otroci niso bili udeleženci v nobeni prometni nezgodi.

Naša skupna želja je, da bi utrpeli čim manj prometnih nesreč, predvsem s poškodbami ljudi-otrok, ali celo smrtnimi izidi.

Tekst in foto: Jože Novak

Zdravilišče Strunjan poroča

Dne 30. septembra 1988 je bila redna seja paritetnega odbora, po letnih dopustih, na kateri so obravnavali rezultate poslovanja Zdravilišča Strunjan v prvih osmih mesecih leta 1988. in določili cene zdravstvenim in gostinskim storitvam za oktober in november.

V prvih osmih mesecih leta 1988. so nakazane težnje uspešnega poslovanja poslovne enote Zdravilišča Strunjan, kar kažejo tudi finančni in fizični pokazatelji uspešnosti poslovanja. Celotni prihodek je v obdobju znašal 2.797.000.000 din, kar je za 207% več kot v istem obdobju lani ter 14% več, kot je bilo planirano za to obdobje. V strukturi celotnega prihodka zavzemajo zdravstvene dejavnosti 32% in prihodki od gostinstva in turizma 68%. Med letom je prišlo do pozitivnih premikov pri penzijskih storitvah tujih gostov, ki zavzema vodilno mesto v strukturi prihodkov od gostinstva in turizma (26%; v letu 1987. le 12,3%).

V obdobju I-VIII. 1988 je bilo realiziranih 56.628 nočitev od načrtovanih 57.500 oz. 1,5% manj od načrtovanega, toda za 19% več kot v letu 1987. Pregled realizacije oskrbnih dni in nočnin do 31. 8. 1988 nam pokaže tudi znaten porast nočitev iz kategorije oskrbnih dni vojaških vojni invalidov glede na preteklo leto in znaša kar 234%; presežen je tudi letni plan za 72%. Razlog za tak porast je v politiki razmeroma ugodnih cen za to kategorijo.

V osmih mesecih tega leta je bila dosežena naslednja realizacija storitev:

	indeks	
	88/87	
- oskrbni dnevi gostov, ki so jih na zdravljenje ali rekreacijo poslale obč. zdrav. skupnosti	440653	268
- oskrbni dnevi VVI	196071	484
- oskrbni dnevi delovnih organizacij	19234	702
- oskrbni dnevi samoplačnikov	150498	371
- zdravstvene storitve izven oskrbnih dni	52386	423
- kopanje	69199	181
Pri penzijskih storitvah pa so bili doseženi naslednji rezultati:		
- storitve članov ZZB NOV	310309	237
- storitve domačim gostom	429206	240
- storitve tujim gostom	513206	641
- nočnine prehodnih gostov (domači, tuji)	82815	336
- ostale storitve (hrana, pijača i. dr.)	642472	274

Paritetni odbor se je seznanil tudi z ugodno realizacijo drugih nalog, ki so jih uredili v delovnem kolektivu glede osebnih dohodkov, ki so v glavnem izenačeni z osebnimi dohodki v drugih tovrstnih organizacijah združenega dela na obalnem območju; kadrovska sestava je ustrezna, morda bi jo veljalo celo nekoliko zmanjšati; premiki so tudi pri reševanju stanovanjskih problemov zaposlenih v Zdravilišču. Eden izmed v tem trenutku najtežjih vprašanj je neredno financiranje in dva do dva in pol mesečni zaostanki občinskih zdravstvenih skupnosti pri poravnavanju računov za opravljanje zdravstvene storitve v vseh treh zdraviliščih (Dolenjske in Šmarješke toplice ter Strunjan). Skupni znesek neporavnanih računov ta trenutek že presega 500.000.000 din, kar odraža splošno znane težave pri financiranju zdravstva v SR Sloveniji.

Krka je na račun regresov udeležencem NOB v letošnjih osmih mesecih prispevala skupno 105.042.821 din, od tega odpade na Zdravilišče Strunjan 68.816.858 din.

Paritetni odbor je določil oz. podaljšal veljavnost dosedanjih cen še za meseca oktober in november, ki znašajo za:

- hotel Svoboda 36.000 dnevno
- bungalove 32.400 dnevno
za zdravilišči v Dolenjskih in Šmarjeških toplicah pa velja dosedanje pravilo, da so cene nižje za udeležence NOB 20% od ekonomske cene, ki jo določijo njihovi samoupravni organi.

Predsednik
Marjan Lenarčič

Pesniku Tonetu Pavčku za 60. rojstni dan

Ni vsakomur dano:
roditi se v septembru
pri Mirni Peči v Sentiurju
pred šestdesetimi leti.

Ni vsakomur dano:
med nebom in zemljo
zakladnice najlepših besed in misli
in čustev v srcu nositi
in jih v pesmi trositi.

Ni vsakomur dano:
biti Tone Pavček,
poln zvezd in daljav,
glasen in jasen, a mehak in sanjav.

A vsakomur je dano
reči mu:
»Dragi naš pesnik,
naj bo tvoja dlan še sto
in več let trdna in krepa,
beseda odločna, a gladka in sladka,
srce veselo in srečno
in tvoj smeh glasen in neugnan.«
Člani literarno-novinarskega krožka
COŠ Fran Roš iz Celja

RDEČI KRIŽ SLOVENIJE

Vabila in obvestila

Obveščamo in vabimo borce in borke 9. SNOUB – Kočevske na srečanje za 45-letnico njene ustanovitve, ki bo 8. oktobra 1988 v Kočevju, v prostorih Ljubljanske banke (zraven avtobusne postaje) z začetkom ob 11. uri. Srečanje bo časovno združeno z občinskim praznikom naše domilne občine Kočevje. Avtobusne zveze s Kočevjem so ugodne.

Tovariški pozdrav in nasvidenje!
Skupščina obč. Kočevje in
Odbor 9. SNOUB – Kočevske

Proslava 44. letnice 1. padalskega bataljona NOV in POJ bo 9. oktobra na letališču Čenej pri Novem Sadu. Na letališče Pleso v Zagreb pridite 9. oktobra ob 5. uri. Oglasite se kapetanu Ernestu Ferku na vhodu na letališče. Ob 8. uri bo odhod avtobusa v Novi Sad. Ob 10.30 bo svečana postrojitev pripadnikov bataljona, ob 11. uri pa bo letalski program. Ob 13. uri bo kosilo v domu JLA in ob 16. uri povratek v Beograd.

Vabilo velja tudi vsem pripadnikom, ki niso prejeli vabila.

Organizacijski odbor
padalcev veteranov
Novi Sad

Vabimo vse Primorce in Primorke – bivše internirance Auschwitza, da se udeležijo srečanja v Portorožu v hotelu Bernardin, ki bo 13. in 14. oktobra.

Srečanje posvečamo 45-letnici vstaje na Primorskem in množičnim transportom Primorcev v pekel smrti.

Ob tej priložnosti bo izšla knjižica »Nikdar več Auschwitza« s kratkim prikazom bojev na Primorskem, opisom taborišča Auschwitz in pričevanji bivših internirancev. Med nami bo tudi književnik Ciril Zlobec.

Cena aražmaja 45.000 din. Prijave sprejema hotel Bernardin na tel. 066/75-771.

Prilavljalni odbor

V imenu družbenopolitičnih organizacij in društev KS Griže, v imenu KS in Osnovne šole »Nade Cilenshek« Griže

VABIMO na tradicionalni pohod ob spomenikih NOB

v okviru akcije »Razgibajmo življenje«.

Pohod bo

v soboto, 8. oktobra 1988

Zbirališče ob 8. uri pri tovarni Minerva v Zabukovici.

Po krajši proslavi, na kateri se bomo spomnili 50-letnice ustanovitve prve SKOJ-evske organizacije na tem območju, bomo ob 95-letnici ustanovitve Savinjske podružnice Slovenskega planinskega društva, krenili po poti, ki jo je označeval prvi načelnik SP SPD, Franc Kocbek, krenili na greben med Kamnikom in Mrzlico, od tu v Matke in na planinsko postojanko Hom.

Planinsko društvo Zabukovica

Vabimo borke in borce enot XVIII. DIVIZIJE NOVJ, da se udeležijo srečanja ob 45-letnici svoje ustanovitve.

Srečanje bo v soboto, 15. oktobra 1988 ob 11. uri v DOMU JLA, Trga OF 13 v Ljubljani

Srečanje bomo začeli s krajšim zborom, na katerem bomo izvolili nov odbor borcev 13. divizije, nato pa bomo skupaj v tovariškem vzdušju preživeli prijeten dan.

Odbor skupnosti
13. Divizije NOVJ

Sklicujemo ustanovni zbor skupnosti borcev 1. in 2. tankovske brigade NOVJ (z območja SR Slovenije) v soboto, 8. oktobra 1988, ob 10. uri v Ljubljani (v dvorani Doma JLA, Trg Osvobodilne fronte 13).

Vabimo nekdanje borce in borke 1. in 2. tankovske brigade (z območja SR Slovenije), da se ga udeležijo.

Za iniciativne odbore
Nace Golob in Zdravko Mihec

Sedem nedeljskih večerov, ki pretresajo Jugoslovane

Gnili kaktusi na TV

Saj ne bi bilo vredno izgubljati besed, ker so o tej »nevidni« novi slovenski nadaljevalki že mnogi drugi rekli vse slabo — kar ji gre. Toda, pomislite, če bomo tiho, bodo tejevevci še kar naprej »šopali« občinstvo s svojimi debilnostmi in nam morda že jutri postregli s kakšnimi novimi kaktejami... Trije vidiki tega beba-vega nadaljevanja se mi vidi-jo pomembni: prvi je literarni in bi moral vsak slovenski literat, ki kaj nase da, do lastnih korenin zardeti, ker pada gnojnica s te nadaljevanke na vesoljni slovenski Parnas; že prejšnje ekskurzije

v izdelovanje slovenskih te-ve nadaljevanek niso doživele posebne slave, saj nam je pri roki znana zgnetenka o rde-čih oblakih, vendar kaže, da še vedno lepo drsimo k »podnu«. Pa toliko smo imeli povedati ob nadalje-vanki Mladost na stopni-cah... ker seveda nismo ve-deli, kaj vse nas še čaka.

Drugi vidik je postavljanje naše tevé-produkcije v kon-tekst z ostalo jugoslovansko proizvodnjo. Jasno je, da nas vsi po vrsti prehitevajo. Ta-ko v akciji kot v igri, fabuli, ki teče, v naravnosti in ne-očitnem mučenju vseh sode-lujočih... Tretji pogled, ne

zanemarljiv, so finance, saj to menda prav veliko stane... In še nekaj (last but not least): če res ne gre in ne gre, kupite raje kakšne dobre tu-je nadaljevanke, bodo cenej-še in če že gledalci kot brezoblična množica nimajo bese-de, naj kaj rečejo umetniški sveti in direktorji.

Na koncu pa še to: kdor si je lahko ogledal oddajo Hele-ne Kodrove s kiparjem Mar-kom Pogačnikom, je lahko videl kar dobro tevé oddajo. Se pravi, da to zvrst le obvla-damo. Pa delajmo to, kar znamo in dajmo tistim, ki znajo — možnost!

B. Ž. J.

Kaj se je dogajalo v Stari Ljubljani

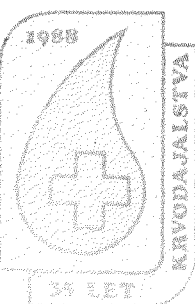
»Pika Nogavička vabi«

Tako so poimenovali prireditve v Stari Ljubljani, ki sta jo za ponedeljek, 3. oktobra (prvi dan tedna otroka in obenem svetovni dan otroka) pripravila Zveze prijateljev mladine občine Ljubljana-Center ter društvo za obnovo Stare Ljubljane. Naj vam povem — tistega popoldneva je bil okoli Magistrata prava pravcati otroški ŽIV-ZAV. Otrokom in staršem so delali družbo razbojnik Ceferin z Matejo Koležnik pa dva velika zelena zmaja iz Zmajčkovega butika in seveda Pika Nogavička s svojo družino. Bilo je vsega — od guganja na lesenih kobjčkih do velikih balonov in sladkorne pe-ne, za katero Barbapapini otroci pravijo, da

je podobna očkovi bradi. In igrače. Vsemo-goče: lesene, plišaste, iz penaste gume... Otroci iz osnovnih šol občine Center so na stojnicah razstavljali in prodajali tisto, kar so naredili pri likovnem, tehničnem, vo-zlarskem, cvetličarskem in ne vem kakš-nem še krožku. Pa kaj vse si tistega popold-ne lahko dobil za 1000 din! Obesek, lončeno živalico, ogledalce, keramični lonček, lah-ko si si privoščil grafiko, ki so jih osnovno-šolci z Ledine kar sproti tiskali, lahko si se odžegal pri slovinovi stojnici ali pa se pos-ladkal z ježkom v Zmajčkovem butiku. Skratka...

Živa Drole

VABILO

Danes ste zdravi. Darujte kri in pomagajte rešiti življenje ter povrniti zdravje bolnim in ponesrečenim; ne pozabite, morda boste jutri že vi med njimi!

Prijave sprejema občinska organizacija Rdečega križa, v delovnih organizacijah pa aktivisti RK, odgovoren za krvo-dajalstvo.

OKTOBER 1988

AJDOVŠČINA 3., 4., 5.
JUROVSKI DOL 6.
AJDOVŠČINA 6., 7.
RIBNICA NA POHORJU 7.
TOLMIN 10., 11., 12.
BOVEC 13.

KOBARID 14.
TREBNJE 18., 19.
SEVNICA 20., 21.
ZUŽEMBERK 24.
BREŽICE 25., 26.
LITIJA 27., 28.

naš tv-15 TOVARIS

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je delovala v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem.

TV-15 je glasilo Zveze združenj borcev NOV Slovenije in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije, ki sta njegova ustanoviteljici. Izdajatelj je Založba Borec s sedežem v Ljubljani.

Naslov uredništva: Ljubljana, Miklošičeva 28/I. Telefon: 327-780. V uredništvu smo: glavni urednik — ZVONE KRŽIŠNIK, odgovorni urednik — VIKTOR KONJAR, novinarji-uredniki — ŽIVA DROLE, BOJAN KUNTARIČ, MILENO STRAŠEK, BOJANA ŽOKALJ-JESI, redaktorica-lektorica — MIRANDA MRČELA, tehnični urednik-oblikovalec — DRAGO SETNIČAR, vodja uprave — IGOR MIRTČI, tajnica uredništva — MARA OKORN.

Uprava in naročniški oddelek: Ljubljana, Miklošičeva 28. Telefon: 327-780. P. P. 598. Žiro račun: Založba Borec (TV-15) 50101-603-45772.

Člani časopisnega sveta TV-15: predsednica — MIRA SVETINA, DUŠAN BENKO, RASTKO BRADAŠKA, MILAN FILIPIČ, TONE GOŠNIK, FRANC KONOBELJ, MARJAN LAH, FRANJO MAROŠEK, IVO OREŠNIK, JOŽE OBLAK, ZORKA PERŠIČ, IVAN REPINC, JOŠT ROLC, VANDA ŠKODNIK, BLAŽ LAVRIČ, VLADIMIR DEJAN, MARINKA LEVIČNIK.

TV-15 izhaja kot tednik. Cena izvida: 700 din.

Tisk in korekture: CGP Delo, Ljubljana.

TV-15 je oprošten temeljnega prometnega davka po mnenju Sekretariata za informacije IS SRS (42/1-72 z dne 12. 4. 1974).